

RECENTE WIJZIGINGEN IN DE VERZEKERINGSWETGEVING

Inleiding

1. De wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst was nog maar goed volledig in werking getreden ¹ of de wetgever diende al noodgedwongen op te treden om een aantal belangrijke bepalingen te wijzigen.

Het betrof in hoofdzaak de bepalingen inzake de duur van de verzekeringsovereenkomst (art. 30 Verz.W.), de opzeggingsmogelijkheid na schadegeval (art. 31 Verz.W.), het verbod van scheidsrechtelijke bedingen (art. 36 Verz.W.), de reddingskosten (art. 52 Verz.W.), de posterioriteitsdekking van de aansprakelijkheidsverzekeraar (art. 78 Verz.W.), de verplichte betaling van interesten en kosten door de aansprakelijkheidsverzekeraar zelfs boven de dekkingsgrenzen (art. 82 Verz.W.) en de zgn. uitgestelde onaantastbaarheid van de levensverzekering in geval van zelfmoord (art. 101 Verz.W.).

Hoewel de genoemde bepalingen van dwingend recht (art. 3 Verz.W.) ² door de wetgever ingevoerd waren ter bescherming van de verzekerde tegen de gevaren van de contractuele vrijheid, ³ bleken de meeste van deze bepalingen een averechts effect te hebben in de praktijk. De verzekeraars – mede onder druk van de herverzekeringmarkt naar waar de spreiding van de grote risico's gekanaliseerd wordt – dreigden met de weigering voortaan nog bepaalde risico's te dekken wegens de te zware last die de nieuwe (dwingende) wetgeving op de schouders van de verzekeraars legde.

Men was aldus op weg het tegengestelde resultaat te krijgen van wat de wetgever met de nieuwe wetgeving had beoogd: wat tot bescherming van de consument was bedoeld, dreigde tot de onverzekerbaarheid van een aantal risico's te leiden met als resultaat dat de overbeschermende consument-verzekerde volledig in de kou zou blijven staan.

Onder druk van de verzekeringspraktijk diende aldus de nieuwe wetgeving dringend aan de economische behoeften en realiteit aangepast te worden.

2. Artikel 29bis van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake

motorrijtuigen, dat bij de wet van 30 maart 1994 (B.S., 31 maart 1994) ingevoegd werd en de nieuwe vergoedingsregeling invoerde voor zwakke weggebruikers (voetgangers, fietsers, passagiers van een motorrijtuig) is één jaar later reeds vervangen door de wet van 13 april 1995 (B.S., 27 juni 1995).

De redenen hiervoor waren in hoofdzaak van juridisch-technische aard.

3. Het bovenstaande illustreert in elk geval dat de verzekeringswetgeving niet stilstaat.

Of iedereen daarmee gelukkig is, is een andere vraag.

Zeker dient vastgesteld te worden dat het weinig baat idealistische wetgevingen uit te vaardigen, wanneer daarbij abstractie wordt gemaakt van de economische realiteiten en wetmatigheden. De praktijk wreekt zich altijd.

I. DE DUUR VAN DE VERZEKERINGSOVEREENKOMST

4. Met uitzondering van de ziekte- en levensverzekeringsovereenkomst, mag de duur van de verzekeringsovereenkomst niet langer zijn dan één jaar (art. 30, § 1, eerste lid, Verz.W.). Behalve wanneer een van de partijen ten minste drie maanden vóór de vervaldag van de overeenkomst zich ertegen verzet, hetzij bij een ter post aangetekende brief, hetzij bij deurwaardersexploot, hetzij door afgifte van een opzeggingsbrief tegen ontvangstbewijs, wordt de overeenkomst stilzwijgend verlengd voor opeenvolgende periodes van één jaar (art. 30, § 1, eerste lid, Verz.W.).

Wanneer de stilzwijgende verlenging vermeden wordt per aangetekende brief, is het de afgifte ter post en niet de dag waarop de tegenpartij het schrijven ontvangt, die volgens sommigen bepalend is om uit te maken of de termijn van drie maanden nageleefd is. ⁴

De overeenkomst mag niet alleen geen andere – langere of kortere – opzeggingstermijnen opleggen (art. 30, § 1, tweede lid, Verz.W.), aan de duur van de stilzwijgende verlenging kan evenmin contractueel geraakt worden. Dergelijke bedingen zouden betrekkelijk nietig zijn, gelet op het dwingend karakter van het wetsvoorschrift. ⁵

5. In de oorspronkelijke tekst van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst was bepaald dat de Koning afwijkingen kon toestaan op die maximumduurregeling voor de risico's die hij bepaalde ⁶ en voor zover die risico's het voorwerp uitmaakten van verzekeringsovereenkomsten gesloten met grote ondernemingen in de zin van de Boekhoudwet van 17 juli 1975 (art. 30, § 2, Verz.W.). Dit zijn ondernemingen, die meer dan een der volgende criteria overschrijden: jaargemiddelde van het personeelsbestand =

¹ De overgangsregeling en inwerkingtreding van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst is neergelegd in de artikelen 148 en 149 van de wet, alsmede in het koninklijk besluit van 24 augustus 1992 (B.S., 11 september 1992). Zie hierover Controle-dienst voor de Verzekeringen, *Mededeling* nr. D.101 van 9 november 1992; COUSY, H. en CLAASSENS, H., «De toepassing van de wet van 25 juni 1992 op de bestaande of lopende verzekeringscontracten, in het bijzonder bij schadegeval», in *De wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst: toepassing in de praktijk*, Tijdschrift voor verzekeringen, Dossier 1993, 127 e.v.; DELVAUX, P.H., «Le droit transitoire. Champ d'application dans le temps du nouveau droit des assurances terrestres», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Editions du Jeune Barreau de Bruxelles, 1995, 123 e.v.

² Over het dwingend karakter van de wet van 25 juni 1992, zie o.m. COLLE, Ph., «La protection du consommateur d'assurance: loi impérative et clauses abusives», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Editions du Jeune Barreau de Bruxelles, 1995, 1 e.v.

³ *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1586/1, 1.

⁴ FAGNART, J.L., «Examen de jurisprudence (1981 à 1990). Les assurances terrestres», *R.C.J.B.*, 1991, 719.

⁵ Aanvullend verslag SCHELLENS, *Gedr. St., Kamer*, 1991-92, nr. 376/3, 2.

⁶ De Koning heeft van zijn bevoegdheid gebruik gemaakt en somde in het koninklijk besluit van 24 december 1992 (B.S., 31 december 1992) een aantal risico's op die voor de afwijking in aanmerking kwamen.

50; jaaromzet, exclusief BTW = 200 miljoen fr.; balanstotaal = 100 miljoen fr. Ondernemingen, die gemiddeld per jaar honderd werknemers tewerkstellen, worden ongeacht voornoemde criteria altijd als grote ondernemingen beschouwd (art. 12, § 2, Boekhoudwet 17 juli 1975).

De door het oorspronkelijk artikel 30, § 2, van de wet geboden afwijkingsmogelijkheden bleken te restrictief in de mate waarin hun toepassingsgebied beperkt bleef tot grote ondernemingen in de zin van de Boekhoudwetgeving. Dit boekhoudkundig onderscheid tussen ondernemingen bleek concurrentievervalsend te werken. De zgn. «kleine verzekeringsnemers» kwamen niet in aanmerking voor de afwijkingsmogelijkheid om also economisch gunstigere verzekeringsvoorwaarden te verkrijgen.⁷

Bovendien werd geen rekening gehouden met de aard van het te dekken risico. Het is nochtans begrijpelijk dat de verzekeraar die voornemens is dekking te verlenen voor een belangrijk risico (brandrisico van een belangrijk industrieel complex, productaansprakelijkheidsrisico, milieurisico, nucleair risico, enz.) enige zekerheid wil hebben over de duur tijdens welke dit risico bij hem gedekt zal blijven.

De verzekeringstechniek steunt immers op de waarschijnlijkheidsleer en de statistiek. Vanuit actuariel standpunt is de goede spreiding van een voldoende aantal homogene risico's van wezenlijk belang. In die optiek kan een verzekeraar zich de concentratie van belangrijke risico's binnen een korte tijdsduur niet veroorloven.

6. In de nieuwe versie van artikel 30, § 2, ingevoerd door de wet van 16 maart 1994 (B.S., 4 mei 1994) werd het boekhoudkundig criterium geschrapt.

Voor afwijkingen op de maximumduurregeling van een jaar is thans alleen nog vereist dat het om risico's gaat die de Koning bepaalt. De wetgever had hiermee belangrijke risico's op het oog in overeenkomsten gesloten met verzekeringsnemers die in staat zijn voor hun eigen belangen op te komen.⁸

De wetgever preciseerde evenwel dat de Koning zijn deroegerende bevoegdheid in geen geval kan aanwenden met betrekking tot de risico's burgerlijke aansprakelijkheid en voertuigcasco inzake motorrijtuigen, eenvoudige risico's brand, buitencontractuele aansprakelijkheid m.b.t. het privé-leven, individuele lichamelijke ongevallen, hulpverlening en rechtsbijstand (art. 30, § 2, Verz.W.).

De risico's, waarvoor afwijkingen mogelijk zijn op de maximumduur van één jaar, zijn opgesomd in artikel 1 van het koninklijk besluit van 24 december 1992, als gewijzigd door artikel 2 van het koninklijk besluit van 29 december 1994 (B.S., 27 januari 1995):

- de andere dan de eenvoudige risico's⁹ verzekerd tegen brand, storm, hagel, vorst, natuurrampen, ontploffing, aardverzakkingen of kernenergie;
- alle burgerlijke aansprakelijkheidsverzekeringen andere dan de B.A. motorrijtuigen, B.A. privé-leven of B.A. brand eenvoudige risico's;
- de verzekering alle risico's bouwplaatsen voor zover het goed geen eenvoudig risico betreft;
- de verzekering diverse geldelijke verliezen¹⁰ voor zover ze betrekking heeft op goederen die geen eenvoudig risico betreffen;
- de risico's die op aanvullende of bijkomende wijze gedekt worden in de beroepsziekte- en arbeidsongevallenverzekering.

Alle beroepsaansprakelijkheidsverzekeringen, evenals alle bedrijfsverzekeringen B.A.-exploitatie en B.A.-producten na levering kunnen dus voor een langere duurtijd dan een jaar worden aangegaan.¹¹

7. Verzekeraar en verzekeringnemer zijn gebonden door de overeengekomen duur voor zover deze niet langer is dan één jaar, behoudens de wettelijk toegelaten uitzonderingen. De overeengekomen duur kan niet gewijzigd of herroepen worden dan met wederzijdse toestemming van de partijen (art. 1134, tweede lid, B.W.). *Mutuus consensus, mutuus dissensus.*

II. OPZEGGING NA SCHADEGEVAL

8. Behoudens bij ziekte- en levensverzekering, kan de verzekeraar zich het recht voorbehouden de overeenkomst op te zeggen na het zich voordoen van een schadegeval. De verzekeringnemer beschikt dan over hetzelfde recht (art. 31, § 1, Verz.W.). Deze opzeggingsmogelijkheid stelt de verzekeraar in staat zich te ontdoen van slechte risico's en de verzekeringnemer concrete gevolgen te verbinden aan de manier (bv. bijstand en behartiging van de belangen van de verzekerde, snelheid van schaderegeling, ...) waarop de verzekeraar handelt ter gelegenheid van een schadegeval.¹²

De opzegging moet uiterlijk één maand na de uitbetaling of de weigering tot uitbetaling van de schadevergoeding geschieden, ongeacht of zij van de verzekeraar dan wel van de verzekeringnemer uitgaat (art. 31, § 1, eerste lid, Verz.W.).

⁹ Onder eenvoudig risico wordt verstaan elk goed of geheel van goederen waarvan de verzekerde waarde niet meer bedraagt dan 30 miljoen BEF (art. 5, § 1, K.B. 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst). In sommige sectoren wordt deze drempel opgetrokken tot 965 miljoen BEF. Het betreft o.m. de vastgoedsector, de landbouwsector, de dienstensector (vrije beroepen), de culturele, sociale en filosofisch-religieuze sector, de onderwijssector, de verzorgingssector (art. 5, § 2, K.B. 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992). De bedragen van 30 en 965 miljoen zijn gekoppeld aan de evolutie van het ABEX-indexcijfer met als basisindexcijfer dat van het eerste semester van het jaar 1988, namelijk 375 (art. 5, § 3, K.B. 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992). Op 1 november 1995 werd de ABEX-index vastgesteld op 470.

¹⁰ Deze verzekering is die bedoeld onder nr. 16 van de bijlage bij het Controlebesluit van 22 februari 1991.

¹¹ DELVAUX, P.H. en FONTAINE, M., «Le nouveau régime du contrat d'assurance terrestre», *J.T.*, 1995, 333, nr. 34.

¹² Memorie van toelichting, *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1586/1, 33.

⁷ SCHOORENS, G., «Op zoek naar de beschermingsbehoefte van de consument na enkele recente wijzigingen in het verzekeringsrecht», *D.C.C.R.*, 1994-95, 394.

⁸ Verslag THISSEN, *Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1275/6, 16.

De opzegging dient te gebeuren overeenkomstig de modaliteiten neergelegd in artikel 29 van de Verzekeringswet: hetzij bij een ter post aangetekende brief, hetzij bij deurwaardersexploot, hetzij door afgifte van een opzeggingsbrief tegen ontvangstbewijs. De opzegging heeft op zijn vroegst uitwerking na het verstrijken van een termijn van ten minste één maand te rekenen van de dag volgend op de afgifte ter post, de betekening of de datum van het ontvangstbewijs (art. 29, § 2, Verz.W.).

De termijn moet uitdrukkelijk in de verzekeringsspolis bedongen zijn en in de opzegging herhaald worden (art. 29, § 2, tweede lid, Verz.W.). De termijn mag langer, maar niet korter zijn dan één maand. De wet bepaalt niet welke sanctie verbonden is aan de niet-herhaling van de termijn in de opzegging. Een dergelijk verzuim is nochtans denkbaar, vooral wanneer de opzegging van de verzekeringnemer uitgaat.

In geval van opzegging moeten de reeds betaalde premies die betrekking hebben op de verzekerde periode na het van kracht worden van de opzegging, aan de verzekeringnemer terugbetaald worden binnen vijftien dagen na de inwerking-treding van de opzegging (art. 18, eerste lid, Verz.W.).

9. In het oorspronkelijk artikel 31, § 3, was een identieke afwijkingsmogelijkheid aan de Koning toegekend als met betrekking tot de maximumduurregeling (*supra*, nr. 5).

De beperking van het toepassingsgebied van de afwijkingsmogelijkheid tot grote ondernemingen in de zin van de Boekhoudwet werd om dezelfde reeds vermelde redenen (*supra*, nr. 5) ook in dezen afgeschaft.

De door de Koning bepaalde risico's waarvoor de partijen afwijkingen mogen bedingen, zijn identiek met die waarvoor van de maximumduurregeling afgeweken mag worden (*supra*, nr. 6).

De Koning kan in geen geval afwijkingen toestaan met betrekking tot de risico's burgerlijke aansprakelijkheid en voertuigcasco inzake motorrijtuigen, eenvoudige risico's brand, buitencontractuele aansprakelijkheid met betrekking tot het privé-leven, individuele lichamelijke ongevallen, hulpverlening en rechtsbijstand (art. 31, § 3, Verz.W.).

10. Wanneer de wetgever het heeft over mogelijke afwijkingen op de opzeggingsmogelijkheid na schadegeval, doelt hij op het opzeggingsrecht dat aan de verzekeringnemer gegeven moet worden wanneer de verzekeraar zich het recht voorbehoudt de overeenkomst na het zich voordoen van een schadegeval op te zeggen. De afwijkingsmogelijkheid heeft m.a.w. betrekking op de *wederkerigheid* van het opzeggingsrecht.

III. HET VERBOD VAN SCHEIDSRECHTELIJKE BEDINGEN

11. Scheidsrechtelijke bedingen, waarbij partijen zich in de verzekeringsovereenkomst vooraf verbinden de geschillen die uit de overeenkomst zouden ontstaan, voor te leggen aan scheidsrechters, worden voor niet geschreven gehouden (art. 36, § 1, Verz.W.). Luidens de memorie van toelichting geldt het verbod niet alleen voor de geschillen aangaande de interpretatie en de toepassing van de polisbedingen, maar ook voor de vaststelling van het schadebedrag.¹³

Het verbod vindt zijn grondslag in de bezorgdheid van de wetgever te vermijden dat de verzekeringnemer, die meestal

de zwakke partij is, zich een weliswaar discretere en doorgaans snellere, maar gewoonlijk ook veel duurdere geschillenregeling zou laten opdringen.¹⁴ Nadat het geschil ontstaan is, mag wel een scheidsrechtelijke overeenkomst gesloten worden. De verzekeringnemer verkeert dan in beginsel niet meer in een ondergeschikte positie, zodat hij normaliter in staat moet zijn een eventueel voor hem nadelige regeling te weigeren.

Het verbod van arbitraal beding geldt niet voor de kredietverzekering (art. 71, eerste lid, Verz.W.). De verzekeringnemers in die tak zijn meestal professionele handelaars, die een minder vergaande wettelijke bescherming nodig hebben en veelal voldoende in staat zijn om voor hun eigen belangen op te komen.¹⁵

12. In het oorspronkelijk artikel 36, § 2, was bepaald dat het verbod van arbitraal beding niet toepasselijk was op verzekeringsovereenkomsten gesloten met grote ondernemingen in de zin van de Boekhoudwet.

De wijzigingen in deze bepaling aangebracht door de wet van 16 maart 1994 maken dat de afwijkingsmogelijkheden thans tegelijk ruimer en minder ruim zijn.

Ruimer, omdat afwijkingen nu ook mogelijk zijn ten aanzien van verzekeringnemers die geen grote ondernemingen zijn in de zin van de Boekhoudwet.

Minder ruim, omdat afwijkingen op het verbod van scheidsrechtelijk beding enkel nog mogelijk zijn met betrekking tot de risico's die de Koning bepaalt (art. 36, § 2, Verz.W.).

De risico's waarvoor de Koning van zijn derogerende bevoegdheid gebruik heeft gemaakt zijn opnieuw dezelfde als die waarvoor afgeweken mag worden van de maximumduurregeling (art. 1 K.B. 24 december 1992, als gewijzigd bij artikel 2 K.B. 29 december 1994) (*supra*, nr. 6).

Evenmin kan de Koning in dezen afwijkingen toestaan met betrekking tot de risico's burgerlijke aansprakelijkheid en voertuigcasco inzake motorrijtuigen, eenvoudige risico's brand, buitencontractuele aansprakelijkheid met betrekking tot het privé-leven, individuele lichamelijke ongevallen, hulpverlening en rechtsbijstand (art. 36, § 2, Verz.W.).

13. Tot slot dient benadrukt te worden dat een arbitraal beding nooit verbindend is ten aanzien van derden.¹⁶ Het kan de verzekeringsmakelaars of derde-benadeelden niet tegenworpen worden. De leer van de betrekkelijkheid van het contract verzet zich hiertegen (art. 1165 B.W.).

IV. REDDINGSKOSTEN

14. Bij schadeverzekeringen (zaak- en aansprakelijkheidsverzekeringen) is de verzekerde verplicht, *als het schadegeval eenmaal ontstaan is*, alle redelijke maatregelen te nemen om de gevolgen van het schadegeval te voorkomen en te beperken (art. 20 Verz.W.). De verzekerde moet redelijkerwijs proberen de omvang en de uitbreiding van de schade te beperken.

¹⁴ Memorie van toelichting, *loc. cit.*, 37.

¹⁵ Memorie van toelichting, *loc. cit.*, 37 en 64; COLLE, PH., «L'assurance du risque du crédit», in *Les assurances de l'entreprise*, II, Brussel, Bruylant, 1993, 131.

¹⁶ FAGNART, J.L., «Examen de jurisprudence», *loc. cit.*, R.C.J.B., 1991, 754.

¹³ *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1586/1, 37.

De daarmee gepaard gaande *reddingskosten* komen ten laste van de verzekeraar, zelfs boven de verzekerde som en zelfs wanneer de bedoelde maatregelen geen resultaat opgeleverd hebben (art. 52, eerste lid, Verz. W.). Voorbeelden van reddingskosten zijn de brandweerkosten; de waterschade opgelopen tengevolge van de brandbluswerken; de verplaatsings- en bewaarkosten met betrekking tot meubels die naar een bewaarplaats worden gevoerd met het oog op hun redding uit de vlammen; de dekzeilkosten ter voorlopige verandering van dakpannen weggewaaid in een storm.

In één enkel geval worden de kosten die voortvloeien uit maatregelen genomen om de totstandkoming van een schadegeval te voorkomen, gelijkgesteld met ten laste van de verzekeraar komende reddingskosten, namelijk die kosten die dringend en redelijk door de verzekerde uit eigen beweging gemaakt worden om bij *nakend gevaar* een schadegeval te voorkomen (art. 52, eerste lid, Verz. W.).

Onder nakend gevaar wordt een dreigend sinister verstaan. Het gaat dus om de dringende kosten gemaakt met het oog op het vermijden van een *toekomstig* maar *zeker* schadegeval, zijnde de kosten verbonden aan maatregelen zonder welke het schadegeval zich ongetwijfeld zou hebben voorgedaan. De wetgever bekrachtigde alzo de leer ontwikkeld door het Hof van Cassatie in zijn beroemd arrest van 22 januari 1976.¹⁷ Er dient benadrukt te worden dat niet alle kosten gemaakt ter voorkoming van een schadegeval bij nakend gevaar voor dekking in aanmerking komen. Alleen de *dringend* en *redelijk* gemaakte kosten moeten door de verzekeraar vergoed worden. Onnodig te zeggen dat de toetsing van de daadwerkelijk gemaakte kosten aan de vereisten van dringendheid en redelijkheid tot uiteenlopende interpretaties aanleiding kan geven volgens eenieders subjectiviteit.¹⁸

15. Wat de tenlasteneming betreft door de verzekeraar van de reddingskosten boven de dekkingsgrenzen, schreef het oorspronkelijke artikel 52 voor dat de Koning afwijkingen kon toestaan voor de risico's die hij bepaalde¹⁹ en voor zover die risico's het voorwerp uitmaakten van verzekeringsovereenkomsten gesloten met grote ondernemingen in de zin van de Boekhoudwet van 17 juli 1975.

De Koning maakte vrij vlug gebruik van zijn derogerende bevoegdheid door grenzen te stellen aan de dekking van de reddingskosten boven de verzekerde som met betrekking tot

alle zaakverzekeringen en met betrekking tot alle burgerlijke-aansprakelijkheidsverzekeringen andere dan de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (oorspronkelijk artikel 4 K.B. 24 december 1992 tot uitvoering van de wet van 25 juni 1992).

Deze bijzonder ruime uitzonderingsregeling was nodig omdat de onbeperkte dekking van de reddingskosten tot gevolg had dat voor bepaalde risico's helemaal geen dekking meer gevonden kon worden. Men denke aan nucleaire, scheikundige en farmaceutische risico's, alsmede aan exportrisico's naar de Verenigde Staten en Canada.²⁰

Net zoals de oorspronkelijke maximumduurregeling, bleek de alhier besproken afwijkingsregeling op het vlak van de reddingskosten concurrentievervalsing te werken, omdat de kleinere ondernemingen in de zin van de Boekhoudwet verplicht waren een duurdere verzekeringsovereenkomst aan te gaan wegens de onbegrensde dekking van de reddingskosten.²¹

De wijziging van artikel 52, tweede lid, door de wet van 16 maart 1994 had tot doel die discriminatie weg te werken.

16. Krachtens het nieuwe artikel 52, tweede lid, kunnen nu, ongeacht de grootte van de verzekeringnemer, grenzen gesteld worden aan de dekking van de reddingskosten boven de verzekerde som voor alle zaakverzekeringen en aansprakelijkheidsverzekeringen, met uitzondering van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. De verzekeraar die van deze mogelijkheid gebruik wil maken moet dit uitdrukkelijk in de polis bedingen.

Artikel 4 van het koninklijk besluit van 24 december 1992, als gewijzigd door het K.B. van 29 december 1994, geeft de berekeningswijze van de grenzen waarbinnen de reddingskosten boven de verzekerde som door de verzekeraar vergoed moeten worden.²²

17. De verzekerde die nalaat de maatregelen te treffen om de gevolgen van een verwezenlijkt schadegeval te voorko-

²⁰ Verslag VERLEYEN, *Gedr. St., Senaat*, 1992-93, nr. 821/2, 4-5. Zie ook de concrete voorbeelden aangehaald in het verslag THISSEN, *Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1275/6, 8.

²¹ SCHOORENS, G., *loc. cit.*, D.C.C.R., 1994-95, 397.

²² Artikel 4 van het K.B. van 24 december 1992 luidt:

«§ 1 Voor de verzekeringen inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid worden de in artikel 52 van de wet bedoelde reddingskosten integraal door de verzekeraar gedragen, voor zover het geheel van de schadeloosstelling en van de reddingskosten per verzekeringnemer en per schadegeval het verzekerde maximumbedrag niet overschrijdt.

Boven het verzekerde totaalbedrag kunnen de reddingskosten beperkt worden tot: 1° 20 miljoen frank wanneer het verzekerde totaalbedrag lager is dan of gelijk is aan 100 miljoen frank; 2° 20 miljoen frank plus 20 pct. van het verzekerde totaalbedrag wanneer dit tussen 100 en 500 miljoen frank ligt; 3° 100 miljoen frank plus 10 pct. van het deel van het verzekerde totaalbedrag boven 500 miljoen frank, met een maximumbedrag van 400 miljoen frank reddingskosten.

§ 2 Voor de zaakverzekeringen zijn de reddingskosten bedoeld in § 1 gelijk aan het verzekerde bedrag maar zij kunnen beperkt worden tot een maximumbedrag van 750 miljoen frank.

§ 3 De bedragen bedoeld bij §§ 1 en 2 zijn gekoppeld aan het indexcijfer der consumptieprijs met als basisindexcijfer dat van november 1992, namelijk 113,77 (basis 1988 = 100).»

Over het verschil tussen de Nederlandse en de Franse tekst leidend tot verschillende berekening op het vlak van de verplichter dekkingsgrenzen, zie VAN SCHOUBROECK, C. en SCHOORENS, G. «De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story?», *T.B.H.*, 1995, 642.

¹⁷ A.C., 1976, 608. Over dit arrest, raadplege men RUTSAERT, J., «Le débat sur l'article 17 de la loi du 11 juin 1874 (L'obligation pour l'assuré de prévenir le dommage)», *De Verz.*, 1984, 43 e.v.; VERNIMMEN, G., «Obligation de prévention et de sauvetage et prise en charge des frais par l'assureur (art. 17 de la loi du 11 juin 1874)», *R.G.A.R.*, 1977, 79-93; COLLE, PH., «De kredietverzekering naar huidig en toekomstig recht», *R.G.A.R.*, 1988, 11400, nr. 15; VAN DER MEERSCH, P., noot onder Kh. Brussel, 1 december 1978, *B.R.H.*, 1979, 350 e.v.; VAN REGENMORTEL, A., *Voorkoming en verzekering*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1991, nrs. 335-372.

¹⁸ Voor een beperkende en wellicht correctere uitlegging, zie FAGNART, J.L., «L'étendue de la garantie», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Editions du Jeune Barreau de Bruxelles, 1995, 47. Voor een ruimere uitlegging, zie DELVAUX, P.H., «Les assurances de responsabilité. Questions spéciales», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Fontaine, M. en Binon J.M. (red.), Brussel, Bruylant, 1993, 218.

¹⁹ De Koning maakte van zijn bevoegdheid gebruik en somde in het koninklijk besluit van 24 december 1992 (*B.S.*, 31 december 1992) een aantal risico's op die voor de afwijking in aanmerking kwamen.

men of te beperken (d.i. die nalaat reddingskosten te maken), kan geen andere sanctie oplopen dan de vermindering of de terugbetaling van de vergoeding ten belope van het wegens dit verzuim door de verzekeraar opgelopen nadeel, tenzij de bedoelde maatregelen met bedrieglijk opzet niet getroffen werden, in welk geval de verzekeraar zijn dekking mag weigeren (art. 21 Verz.W.).

Gelet op het dwingend karakter van deze bepaling (art. 3 Verz.W.), kan, behoudens bedrog, de niet-naleving van deze verplichting niet door een verval van recht getroffen worden.

V. AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING EN POSTERIORITEITSDEKKING

A. Het oorspronkelijke artikel 78 Verz.W.

18. In het oorspronkelijke artikel 78 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst was bepaald dat de aansprakelijkheidsverzekeraar gehouden is dekking te verlenen met betrekking tot alle vorderingen die na het einde van de verzekeringsovereenkomst worden ingediend, mits de *schadeverwekkende gebeurtenis* zich maar in de loop van de overeenkomst had voorgedaan.

Deze wetsbepaling verplichtte aldus de aansprakelijkheidsverzekeraar tot een onbeperkte posterioriteitsdekking. De enige grenzen waren de verjaring van de aansprakelijkheidsvordering van het slachtoffer tegen de verzekerde enerzijds, en de verjaring van de vordering van de benadeelde of van de verzekerde tegen de verzekeraar anderzijds.

Welnu, het slachtoffer heeft in de regel dertig jaar de tijd om tegen de schuldlige te ageren (art. 2262 B.W.) en de schuldlige-verzekerde die aangesproken wordt door het slachtoffer heeft te rekenen vanaf het instellen van deze aansprakelijkheidsvordering nog eens drie jaar tijd om zijn verzekeraar aan te spreken (art. 34, § 1, derde lid, Verz.W.). De combinatie van deze twee verjaringstermijnen maakte dat aansprakelijkheidsverzekeraars in het slechtste geval nog gedurende 33 jaar na het einde van de verzekeringsovereenkomst aangesproken konden worden om dekking te verlenen. Een dergelijke situatie was economisch onhoudbaar, omdat zij verzekeraars verplichtte nog gedurende 33 jaar, nadat de verzekeringsovereenkomst een einde had genomen, reserves aan te leggen ter dekking van potentiële schadegevallen (mogelijke toekomstige aansprakelijkheidsvorderingen).

Wegens die onhoudbare situatie gecreëerd door de niet in de tijd beperkte posterioriteitsdekking drongen de herverzekeraars en verzekeraars steeds nadrukkelijker aan op een wetswijziging.²³ Sommige herverzekeraars waren zelfs op het punt de Belgische markt te verlaten.²⁴

Zich bewust van die (economische) realiteit, besliste de wetgever bij de wet van 16 maart 1994 (B.S., 4 mei 1994) het oorspronkelijke artikel 78 te vervangen.

B. Het nieuwe artikel 78 Verz.W.

1° De algemene regel

18a. Het nieuwe artikel 78 behoudt de onbeperkte posterioriteitsdekking als algemene regel, maar opdat de verzekeraar dekking moet verlenen wordt thans geëist dat de *schade voorgevallen* is tijdens de duur van de overeenkomst in plaats van dat de schadeverwekkende gebeurtenis zich in de loop van de overeenkomst moet hebben voorgedaan.

Het criterium van de «voorgevallen schade» sluit nauwer aan bij de verzekeringspraktijk van vooral de professionele aansprakelijkheidsverzekeraars. De reden hiervoor is dat het tijdstip van de schadeverwekkende gebeurtenis dikwijls heel moeilijk nauwkeurig bepaald kan worden en dat het niet zelden voorkomt dat de schade die er het gevolg van is, zich pas (veel) later manifesteert. In dat laatste geval kan het voor de verzekerde zeer moeilijk zijn om nog de schadeverwekkende gebeurtenis precies aan te wijzen en, gesteld dat hij daarin slaagt, om soms de verzekeringspolis terug te vinden die van kracht was op dat ogenblik.²⁵

2° De uitzonderingsregeling

19. De partijen kunnen evenwel afwijken van de algemene regel in de verzekeringsovereenkomsten die deel uitmaken van de algemene burgerrechtelijke aansprakelijkheid, andere dan de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, en die door de Koning worden bepaald (art. 78, § 2, eerste lid, Verz.W.).

De Koning heeft in een ruime uitzonderingsregeling voorzien, die toepasselijk is op alle risico's van burgerlijke aansprakelijkheid met als enige uitsluitingen de B.A.privé-leven, B.A. brand-eenvoudige risico's en de risico's van dezelfde aard die op aanvullende of bijkomende wijze gedekt worden in een andere verzekeringsovereenkomst (art. 6bis K.B. 24 december 1992, als ingevoegd bij K.B. 29 december 1994).

De uitzonderingsregeling combineert het «*loss occurrence*»- en het «*claims made*»-systeem.

Voor alle aansprakelijkheidsrisico's vallende onder het toepassingsgebied van de uitzonderingsregeling, kunnen de partijen overeenkomen dat de aansprakelijkheidsverzekeraar slechts dekking verschuldigd zal zijn voor zover de schade voorgevallen is tijdens de duur van de overeenkomst (*loss occurrence*) en ook de vordering tijdens de duur van de overeenkomst op schriftelijke wijze tegen de verzekerde of de verzekeraar ingesteld werd (*claims made*) (art. 78, § 2, eerste lid, Verz.W.).²⁶

19b. Deze afwijking op de algemene regel van de onbeperkte posterioriteitsdekking wordt evenwel binnen bepaalde perken gehouden, in die zin dat vergoedingsvorderingen ingesteld binnen 36 maanden na het einde van de overeen-

²³ Commissie voor Verzekeringen, Werkdocument van 4 september 1995 betreffende de problemen en onzekerheden inzake de toepassing van artikel 78 Wet (Doc. C/95/17), 1; FAGNART, J.L., «L'étendue de la garantie», *loc. cit.*, 41, nr. 21.

²⁴ FAGNART, J.L. en ROGGE, J., «Les assurances de responsabilité dans la loi du 25 juin 1992», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre: applications pratiques*, Tijdschrift voor Verzekeringen, Dossier 1993, 106-107.

²⁵ FAGNART, J.L. en ROGGE, J., «Les assurances de responsabilité dans la loi du 25 juin 1992», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre: applications pratiques*, Tijdschrift voor Verzekeringen, Dossier 1993, 106-107; SCHUERMANS, L., «La prescription des actions et la durée de la garantie du contrat d'assurance», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Editions du Jeune Barreau de Bruxelles, 1995, 188-189.

²⁶ Voor een kritische benadering van het *claims made*, zie VINEY, G., «La clause dite de 'réclamation de la victime' en assurance de responsabilité», *J.C.P.*, 1994, Doctr., 3778.

komst verplicht in de dekking begrepen blijven (*sunset clause*), indien deze vorderingen betrekking hebben op:

– schade die zich tijdens de duur van de verzekeringsovereenkomst heeft voorgedaan en bij het einde van de overeenkomst het risico niet door een andere verzekeraar is gedekt. Op die wijze wordt de vorderingsmogelijkheid van slachtoffers gedurende een bepaalde tijd veilig gesteld.²⁷

– daden of feiten die aanleiding kunnen geven tot schade die tijdens de duur van de overeenkomst zijn voorgevallen en aan de verzekeraar zijn aangegeven (art. 78, § 2, tweede lid, Verz. W.). De wetgever had bij deze voornamelijk serieschade (seriële schadegevallen) op het oog, d.w.z. schadegevallen die het gevolg zijn van één en dezelfde oorzaak (bv. een fabricagefout). De wetgever vreesde dat de verzekeraar een einde zou maken aan de verzekeringsovereenkomst zodra hij kennis zou krijgen van de eerste schadegevallen uit de serie, terwijl vanzelfsprekend geen andere verzekeraar meer bereid gevonden zou worden om dekking te verlenen tegen de toekomstige schadelijke gevolgen van een inmiddels bekende schadeverwekkende gebeurtenis.²⁸

De verzekerde heeft er dus in elk geval alle belang bij om zelfs maar bij het minste vermoeden dat bepaalde daden of feiten schade zouden kunnen veroorzaken, deze schriftelijk aan te geven vóór de verzekeringsovereenkomst een einde neemt.²⁹

3° De «voorgevallen schade» (*loss occurrence*)

20. De wetgever heeft nagelaten de termen «voorgevallen schade» (*dommage survenu*) in het nieuwe artikel 78 te definiëren.

Verschillende interpretaties zijn mogelijk.

Men heeft gesteld dat de schade geacht kan worden voor te vallen op het ogenblik van de blootstelling aan de schade, op het ogenblik dat de schade ontstaat zonder reeds zichtbaar te zijn of nog op het ogenblik dat ze zich effectief manifesteert.³⁰

Om te ontkomen aan dit interpretatieprobleem, kan de partijen (lees de verzekeraar) aangeraden worden de inhoud die zij aan het begrip willen geven, zelf in de polis te verduidelijken.³¹

21. Bij gebrek aan een wettelijke definitie en bij ontstentenis aan een contractueel overeengekomen omschrijving in de verzekeringspolis, dient o.i. teruggevallen te worden op de gebruikelijke betekenis van de woorden «voorgevallen schade».

²⁷ Memorie van toelichting, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 821/1, 10.

²⁸ FAGNART, J.L., «L'étendue de la garantie», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, Editions du Jeune Barreau de Bruxelles, 1995, 44.

²⁹ VAN SCHOU BROECK, C. en SCHOORENS, G., *loc.cit.*, T.B.H., 1995, 651.

³⁰ VAN SCHOU BROECK, C. en SCHOORENS, G., «De aansprakelijkheidsverzekering: a never ending story?», T.B.H., 1995, 648.

³¹ Vgl. in die zin onder het oude art. 78 Verz. W., FAGNART, J.L. en ROGGE, J., «Les assurances de responsabilité dans la loi du 25 juin 1992» in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre: applications pratiques*, Tijdschrift voor Verzekeringen, Dossier 1993, 114. *Contra*: VAN SCHOU BROECK, C. en SCHOORENS, G., *loc.cit.*, T.B.H., 1995, 649.

Het voorvallen van de schade dient dan begrepen te worden als het *zich manifesteren* van de schade.

Immers, de aansprakelijkheid, zoals het te dekken risico in elke aansprakelijkheidsverzekering, is pas denkbaar wanneer het slachtoffer zich bewust is van het feit dat hij schade lijdt tengevolge van een fout of tekortkoming van de verzekerde. Hiertoe dient de schade zich op een of andere manier gemanifesteerd te hebben. Zulks wordt bevestigd in de parlementaire voorbereiding van de wet van 16 maart 1994, waar te lezen staat «dat in de praktijk de aansprakelijkheid pas ontstaat wanneer de schade zich voordoet».³²

Deze interpretatie vindt ook steun in artikel 77 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, dat de aansprakelijkheidsverzekeringen definieert als «de verzekeringsovereenkomsten die ertoe strekken de verzekerde dekking te geven tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens het voorvallen van de schade die in de overeenkomst is beschreven, en zijn vermogen binnen de grenzen van de dekking te vrijwaren tegen alle schulden uit een vaststaande aansprakelijkheid».

Welnu, de door de aansprakelijkheidsverzekeringen gedekte schade is het verlies dat de verzekerde lijdt wegens de aantasting van zijn persoonlijk vermogen ten gevolge van een tegen hem ingestelde aansprakelijkheidsvordering. Het slachtoffer kan slechts een aansprakelijkheidsvordering tegen de verzekerde instellen en in deze vordering slagen, indien de aansprakelijkheidsvoorwaarden vervuld zijn. Het slachtoffer moet o.m. de door hem geleden schade en het oorzakelijk verband tussen deze schade en de daad van de verzekerde aantonen. De schade moet zich dus noodzakelijkerwijze op een of andere manier gemanifesteerd hebben. Immers, hypothetische of eventuele (dreigende) schade komt voor vergoeding niet in aanmerking.³³ Enkel schade waarvan het bestaan – niet noodzakelijk de omvang – zeker is kan het voorwerp uitmaken van een aansprakelijkheidsvordering.³⁴

Derhalve kan gesteld worden dat de «voorgevallen schade» in een aansprakelijkheidsverzekering de schade is die zich enigermate gemanifesteerd heeft.

22. Het voorvallen van de schade als maatstaf voor de verzekeringswaarborg van de aansprakelijkheidsverzekeraar veronderstelt de dekking van schade die het gevolg is van feiten (schadeverwekkende gebeurtenissen) die zich mogelijk hebben voorgedaan vóór de verzekeringsovereenkomst gesloten werd.

De kans is dan ook reëel dat de verzekeraar, die de verzekerde dekt op het ogenblik dat de schade voorvalt, de niet-naleving aanvoert van de verplichting van de verzekeringnemer om bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst alle hem bekende omstandigheden nauwkeurig mee te delen die hij redelijkerwijs moet beschouwen als gegevens die van invloed kunnen zijn op de beoordeling van het risico door de verzekeraar (art. 5, eerste lid, Verz. W.).

³² Verslag VERLEYEN, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 821/2, 27.

³³ DIRIX, E., *Het begrip schade*, Antwerpen, Maarten Kluwer's Internationale Uitgeverijsonderneming, 1984, nrs. 115 en 119; SCHUERMANS, L., VAN OEVELEN, A., PERSYN, C., ERNST, PH. en SCHUERMANS, J.L., «Overzicht van rechtspraak. Onrechtmatige daad, schade en schadeloosstelling (1973-1992)», T.P.R., 1994, 1000.

³⁴ DIRIX, E., *op. cit.*, nr. 112; RONSE, J., *Schade en schadeloosstelling*, A.P.R., Gent, Story-Scientia, 1984, nr. 78.

De in dezen bedoelde verzwijging of onvolledige opgave van het risico heeft betrekking op de niet-mededeling van de schadeverwekkende gebeurtenis voor zover deze de verzekeringnemer bekend was op het ogenblik van het aangaan van de aansprakelijkheidsverzekering.

De verzekeraar kan langs deze weg proberen te bereiken dat hij niet of tot een verminderde prestatie gehouden is (artt. 6 en 7 Verz.W.).³⁵

4° Het instellen van de aansprakelijkheidsvordering (*claims made*)

23. Strikt verzekeringstechnisch bekeken, is het tijdstip waarop de aansprakelijkheidsvordering ingesteld wordt (*claims made*) de enige logische maatstaf voor de bepaling van de verzekeringswaarborg.

Opdat er in een aansprakelijkheidsverzekeringssprake kan zijn van een schadegeval in de zin van de verwezenlijking van het gedekte risico, moeten de schadeverwekkende gebeurtenis (fout), de voorgevallen schade (schade) en het oorzakelijk verband tussen beide allemaal voorliggen, maar volstaan zij op zichzelf niet. Er kan immers slechts aanspraak worden gemaakt op de verzekeringswaarborg van de verzekeraar wanneer de aansprakelijkheid van de verzekerde daadwerkelijk opgeworpen wordt door het slachtoffer of zijn rechthebbers. Het instellen van de aansprakelijkheidsvordering (*claims made*) maakt derhalve het schadegeval uit.³⁶

24. Andere uitleggingen, zoals die van het Franse Hof van Cassatie, zijn enkel ingegeven door de bezorgdheid de verzekerde of de benadeelden beter te beschermen. Het zijn dus veeleer billijkheidsmotieven en rechtspolitieke overwegingen dan strikt juridische argumenten.

Zo besliste het Franse Hof van Cassatie om de schadeverwekkende gebeurtenis als het schadegeval aan te merken dat door de aansprakelijkheidsverzekering gedekt wordt.³⁷

Een eerste reden is dat, indien men uitsluitend het instellen van de aansprakelijkheidsvordering (*claims made*) als het criterium hanteert voor de te verlenen dekking, de verzekeraar die kennis krijgt van het bestaan van een schadeverwekkende gebeurtenis, niet zal nalaten de verzekeringsovereenkomst niet te hernieuwen indien zij vóór het instellen van de aansprakelijkheidsvordering ten einde loopt. In geval van seriële schade (bv. fabricagefout, constructiefout, producten-aansprakelijkheid, milieuaansprakelijkheid) zal hij ook niet aarzelen gebruik te maken van zijn recht de overeenkomst onmiddellijk op te zeggen na het zich voordoen van een eerste schadegeval (art. 31 Verz.W.).

Een volgend nadeel van het *claims made* is dat de verzekerde zonder dekking kan zijn op het ogenblik dat het slach-

offer een aansprakelijkheidsvordering tegen hem instelt, omdat hij zijn verzekeringsovereenkomst niet hernieuwd heeft niet wetende dat een aansprakelijkheidsvordering hem boven het hoofd hing. Dit kan gebeuren wanneer de schade zich nog niet had gemanifesteerd of het slachtoffer nog niet bekend was op het ogenblik dat de verzekeringsovereenkomst verstreek. Ook het slachtoffer kan aldus in de kou blijven staan, omdat tussen het ogenblik van de schadeverwekkende gebeurtenis en het tijdstip waarop de schade zich manifesteert en/of de benadeelde beslist om een aansprakelijkheidsvordering in te stellen, de verzekeringsovereenkomst een einde genomen kan hebben.³⁸

25. Er bestaan dus voldoende redenen om enig correctief aan te brengen aan de strikte logica van het *claims made*.

De Belgische wetgever werd ontegenzeglijk door deze gedachte beïnvloed, toen hij in het oorspronkelijke artikel 78 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst het zich voordoen van de schadeverwekkende gebeurtenis als dekkingsmaatstaf vooropstelde (*supra*, nr. 18), maar ook toen hij in het nieuwe artikel 78, ingevoerd door de wet van 16 maart 1994, gekozen heeft voor een combinatie van het *loss occurrence* en het *claims made*.

5° Posterioriteitsdekking en verjaring

26. Een laatste probleem betreft de verhouding tussen de posterioriteitsdekking en de verjaring.

Het eigen recht (rechtstreekse vordering) van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar (art. 86, eerste lid, Verz.W.) verjaart door verloop van vijf jaar te rekenen vanaf het *schadeverwekkend feit* of, indien er een misdrijf is, vanaf de dag waarop dit is gepleegd (art. 34, § 2, eerste lid, Verz.W.). Indien de benadeelde evenwel bewijst dat hij pas op een later tijdstip kennis heeft gekregen van zijn recht tegen de verzekeraar, begint de termijn pas te lopen vanaf dat tijdstip, maar hij verstrijkt in elk geval na verloop van tien jaar te rekenen vanaf het schadeverwekkend feit of, indien er een misdrijf is, vanaf de dag waarop dit misdrijf is gepleegd (art. 34, § 2, tweede lid, Verz.W.).

Aangezien de verjaringstermijn m.b.t. het eigen recht van de benadeelde begint te lopen vanaf het schadeverwekkend feit, is het best denkbaar dat de rechtstreekse vordering van de benadeelde verjaard is, terwijl de verzekeringsdekking die door de aansprakelijkheidsverzekeraar verschuldigd is krachtens artikel 78 nog niet verstreken is. In artikel 78 gelden immers andere maatstaven dan de schadeverwekkende gebeurtenis, namelijk de *voorgevallen schade* en het *instellen van de aansprakelijkheidsvordering* door de benadeelde (*supra*, nrs. 19-20).

Artikel 78 van de Verzekeringswet kan evenwel niet de verjaarde rechtstreekse vordering van de benadeelde nieuw leven inblazen. Een verjaarde vordering is een verloren vordering.

Artikel 78 bevat enkel de voorwaarden waaronder de aansprakelijkheidsverzekeraar normaliter tot dekking gehouden is. De dekkingsvoorwaarden kunnen geen afbreuk doen aan de verjaringsregels. Dit wordt uitdrukkelijk bevestigd in de memorie van toelichting.³⁹ De verjaring dient bijgevolg

³⁵ Zie hierover COLLE, PH., *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Brussel, Bruylant, 1994, nrs. 453 e.v.; CORNELIS, L. en GEELLEN, R., «Toetsing aan het algemeen (verbintenissen)recht van de gemeenschappelijke bepalingen m.b.t. de totstandkoming van de landverzekeringsovereenkomsten (art. 4-10 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst)», *T.B.H.*, 1994, 388 e.v.

³⁶ FAGNART, J.L. en ROGGE, J., *loc. cit.*, Dossier 1993, 102-103; FAGNART, J.L., «L'étendue de la garantie», *loc. cit.*, 42; VAN RYN, J. en HEENEN, J., *Principes de droit commercial*, IV, Brussel, Bruylant, 1965, nr. 2523.

³⁷ Cass. fr., 16 juli 1970, *Dall.*, 1970, J., 670; Cass. fr., 19 december 1990, *R.G.A.T.*, 1991, 155, noot BIGOT, J.

³⁸ VINEY, G., «Clauses dites 'de réclamation de la victime' en assurance de responsabilité», *J.C.P.*, 1994, Doctr. 3778, nrs. 4, 5 en 16.

³⁹ *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1586/1, 70.

haar volledig effect te sorteren.⁴⁰

27. Indien de rechtstreekse vordering van de benadeelde tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar verjaard is, kan de benadeelde weliswaar nog ageren tegen de verzekerde zelf voor zover de aansprakelijkheidsvordering in de verhouding tussen de schuldige verzekerde en het slachtoffer nog niet verjaard is. De kans daartoe is groot, indien het in de laatstgenoemde verhouding om een dertigjarige verjaring gaat. Het slachtoffer heeft namelijk in de regel dertig jaar tijd om tegen de schuldige te ageren (art. 2262 B.W.).

De aangesproken verzekerde kan dan een regresvordering instellen tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar. De regresvordering verjaart na een termijn van drie jaar, die begint te lopen vanaf het instellen van de aansprakelijkheidsvordering door de benadeelde (art. 34, § 1, derde lid, Verz. W.).

Hoewel wij ons in de hypothese bevinden dat de rechtstreekse vordering van de benadeelde verjaard is, zal de aansprakelijkheidsverzekeraar nog dekking verschuldigd zijn voor zover de regresvordering van de verzekerde nog niet verjaard is en de voorwaarden waaronder de verzekeraar de verzekeringswaarborg moet verlenen vervuld zijn. Met dit laatste worden de dekkingsvoorwaarden van artikel 78 bedoeld (voorzieningen van de schade en instellen van de aansprakelijkheidsvordering: *supra*, nrs. 19-20).

28. Op te merken valt dat het toepassingsgebied van de dertigjarige verjaring de facto verruimd is door het intussen welbekende arrest van het Arbitragehof van 21 maart 1995, dat besliste dat artikel 26 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering een schending inhoudt van het gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel neergelegd in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.⁴¹

Artikel 26 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat de burgerlijke rechtsvordering volgend uit een misdrijf verjaart na verloop van vijf jaren te rekenen vanaf de dag waarop het misdrijf is gepleegd. Het Arbitragehof was van oordeel dat dit verschil in behandeling van de benadeelden op het vlak van de verjaring (5 en 30 jaar), naargelang zij het slachtoffer zijn van een fout die al dan niet een misdrijf uitmaakt, niet redelijk verantwoord kan worden en derhalve strijdig is met het grondwettelijk gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel, vooral daar de vordering van slachtoffers van in beginsel zwaardere fouten (want strafbaar) vlugger verjaart.

De problemen die de dertigjarige verjaring in de verzekeringssector stelt, kunnen door die rechtspraak alleen maar worden aangescherpt.⁴²

⁴⁰ Commissie voor Verzekeringen, Werkdocument van 4 september 1995 betreffende de problemen en onzekerheden inzake de toepassing van artikel 78 Wet (Doc. C/95/17), 6, nr. 2.4.

⁴¹ T.Gez., 1995-96, 51, noot FAGNART, J.L., R.W., 1994-95, 1324, noot TRAEST, Ph.

⁴² Over deze problematiek in relatie met art. 78 Verz.W. en met de cassatierechtspraak van 13 januari 1994 (de verjaring van de burgerlijke vordering voortspruitend uit het misdrijf van slagen en verwondingen loopt te rekenen vanaf «l'apparition du dommage»), zie FAGNART, J.L., «L'arrêt du 21 mars 1995», noot onder Arbitragehof, 21 maart 1995, T. Gez., 1995-96, 52-54; FONTAINE, M. en FAGNART, J.L., «Réflexions sur la prescription des actions en responsabilité», R.G.A.R., 1995, 12502. Over de kafkaïaanse wisselwerking tussen het cassatiearrest van 13 januari 1994 en art. 34 Verz.W. (verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde tegen de aanspra-

VI. DEKKING VAN DE INTERESTEN EN (GERECHTS)KOSTEN IN DE AANSPRAKELIJKEHEIDSVZERKERING

29. De door de aansprakelijkheidsverzekeraar verschuldigde schadevergoeding omvat naast de hoofdsom ook de interesten en de kosten.

De verzekeraar is in beginsel slechts tot verzekeringsprestatie gehouden binnen de in de polis overeengekomen grenzen. Concreet betekent dit dat de aansprakelijkheidsverzekeraar slechts de schadevergoeding moet betalen ten belope van de overeengekomen dekkingslimieten. Maar de dekkingsgrenzen gelden uitsluitend met betrekking tot de *in hoofdsom* verschuldigde schadevergoeding (art. 82, eerste lid, Verz.W.). De dekkingsgrenzen gelden niet ten aanzien van de *interesten* op de hoofdsom, noch ten aanzien van de eventueel in de dekking begrepen *gerechtskosten*, *honoraria* en *kosten van advocaten en deskundigen* die steeds integraal vergoed moeten worden, al worden alzo de maximaal verzekerde bedragen overschreden (art. 82, tweede en derde lid, Verz.W.). De interesten, die de verzekeraar boven de maximumdekking moet dragen, zijn de interesten die betrekking hebben op de gedekte hoofdsom. Interesten met betrekking tot het gedeelte van de hoofdsom, dat de dekkingsgrenzen overschrijdt, hoeven door de verzekeraar niet betaald te worden.⁴³

30. Opdat de bovengenoemde kosten boven de dekkingsgrenzen door de verzekeraar vergoed moeten worden, eist de wet dat ze door of met de toestemming van de verzekeraar zijn gemaakt of, in geval van belangenconflict dat niet te wijten is aan de verzekerde, niet onredelijk zijn gemaakt (art. 82, derde lid, *in fine* Verz.W.).

Deze oplossing is verantwoord rekening houdend met het feit dat de aansprakelijkheidsverzekeraar de leiding van het geschil heeft (art. 79 Verz.W.). Het is bijgevolg de verzekeraar die de omvang van de interestlast en van de kosten in handen heeft door de beslissing die hij neemt om zich al dan niet te verzetten tegen de aanspraken van het slachtoffer.⁴⁴

31. Voor aansprakelijkheidsverzekeringen, andere dan de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, kan de Koning de boven de dekkingsgrenzen te betalen interesten en kosten beperken (art. 82, vierde lid, Verz.W.).

De wetgever had bij het scheppen van deze afwijkingsmogelijkheid gevallen op het oog, waarin de interesten en kosten aanzienlijke bedragen kunnen bereiken en derhalve de verzekeraar of herverzekeraars in financiële moeilijkheden kunnen brengen.⁴⁵ Men denke aan de nucleaire en scheikundige sector, waar de kosten onvoorzienbaar hoog kunnen oplopen wegens het groot aantal mogelijke slachtoffers,

kelijkheidsverzekeraar), raadplege men FAGNART, J.L., «Le point de départ de la prescription de l'action civile née du délit de coups et blessures involontaires», R.C.J.B., 1995, 444 e.v.

⁴³ Memorie van toelichting, *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1586/1, 74.

⁴⁴ DELVAUX P.H., «Les assurances de responsabilité. Questions spéciales», in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, FONTAINE, M. en BINON, J.M. (red.), Brussel, Bruylant, 1993, 226, nr. 22; FAGNART, J.L., «L'étendue de la garantie», *loc. cit.*, 49.

⁴⁵ Memorie van toelichting, *Gedr. St., Senaat*, 1992-93, nr. 821/1, 10.

alsmede aan de exportrisico's naar de Verenigde Staten.⁴⁶ Het lag hoe dan ook in de bedoeling van de wetgever dat de eventuele beperkingen voldoende hoog gelegd zouden worden, zodat de interesten en kosten in verband met massarisico's integraal gedekt zouden blijven.⁴⁷

Deze bedoeling is werkelijkheid geworden. Voor alle aansprakelijkheidsverzekeringen andere dan de verplichte motorrijtuigenverzekering, kan de beperking boven de verzekerde som nooit lager zijn dan 20 miljoen fr. geïndexeerd (art. 6ter K.B. 24 december 1992)⁴⁸

VII. LEVENSVZERZEKERING EN ZELFMOORD

32. Behoudens andersluidend beding, dekt de levensverzekering de zelfmoord van de verzekerde niet die gebeurt minder dan één jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst (art. 101, § 1, Verz.W.). Dit is de zgn. *uitgestelde onaanstaarbaarheid*. De bedoeling is voorbedachtheid uit te sluiten. Men wil vermijden dat iemand die reeds daadwerkelijk beslist heeft zelfmoord te plegen, alsnog een levensverzekeringsovereenkomst sluit.⁴⁹ Na verloop van een termijn van één jaar, wordt aangenomen dat voorbedachtheid niet meer voorhanden is. Het kanselement, zijnde het bestaan van een risico, dat van wezenlijk belang is voor het rechtsgeldig bestaan van de verzekeringsovereenkomst (art. 24, eerste lid, Verz.W.), wordt geacht na verloop van een termijn van één jaar opnieuw aanwezig te zijn. De wetgever heeft alle twijfel hieromtrent willen uitsluiten door bij de wet van 16 maart 1994 in artikel 101, § 1, de volgende zin in te voegen: «*De verzekering dekt de zelfmoord die gebeurt één jaar of meer dan één jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst*».

De zelfmoord die gepleegd wordt vóór het verstrijken van deze termijn, moet daarentegen beschouwd worden als een opzettelijk veroorzaakt schadegeval, dat in beginsel niet voor dekking in aanmerking komt (art. 8, eerste lid, Verz.W.).

33. Het is de verzekeraar toegestaan van de wettelijke regeling af te wijken in het voordeel van de begunstigde.

In de polis kan bedongen worden dat zelfmoord gedekt is ongeacht het tijdstip waarop het gebeurt. Het wilsautonomiebeginsel laat eveneens toe dat verzekeraars de dekking

van zelfmoord die plaatsvindt binnen een jaar na de inwerkingtreding van de verzekeringsovereenkomst, afhankelijk stellen van het onvrijwillig of onbewust karakter ervan. Mocht dit gebeuren, dan zou opnieuw de discussie rijzen omtrent de aan die begrippen te geven inhoud, wat de wetgever van 1992 precies heeft willen vermijden. In deze delicate en vooral gevoelige materie, waar de vrijwillige zelfmoord onderscheiden moet worden van de onvrijwillige, zij het bewuste zelfmoord en waar vaststaande noch welomlijnde beoordelingscriteria bestaan, is het bekend dat de subjectiviteit van de rechter een onmiskenbare rol speelt.⁵⁰

VIII. DE NIEUWE VERGOEDINGSREGELING VOOR ZWAKKE WEGGEBRUIKERS

34. Een laatste te bespreken nieuwigheid, die volkomen losstaat van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, betreft de invoeging van een artikel 29bis in de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Artikel 29bis werd ingevoerd bij de wet van 30 maart 1994 (B.S., 31 maart 1994) en reeds vervangen door de wet van 13 april 1995 (B.S., 27 juni 1995).

Krachtens artikel 29bis is de motorrijtuigenverzekeraar sedert 1 januari 1995 verplicht dekking te verlenen voor de vergoeding van zwakke weggebruikers (voetgangers, fietsers, passagiers van een motorrijtuig), die lichamelijke letsels oplopen in een verkeersongeval waarbij het verzekerde motorrijtuig op een of andere wijze betrokken is.⁵¹ De verzekeraar is tot vergoeding van de benadeelde zwakke weggebruiker gehouden, ongeacht of de eigenaar, bestuurder of houder van het betrokken motorrijtuig (geheel of ten dele) aansprakelijk is voor het ongeval. Alleen de onverschoonbare fout van de zwakke weggebruiker die de volle leeftijd van veertien jaar bereikt heeft, stelt de verzekeraar vrij op voorwaarde dat de onverschoonbare fout de enige oorzaak was van het ongeval (art. 29bis, § 1, vijfde lid, W. 21 november 1989). De onverschoonbare fout is «*de opzettelijke fout van uitzonderlijke ernst, waardoor degene die ze begaan heeft zonder geldige reden wordt blootgesteld aan een gevaar waarvan hij*

⁴⁶ Verslag VERLEYEN, *Gedr. St., Senaat*, 1992-93, nr. 821/2, 32-33; verslag THISSEN, *Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1275/6, 9.

⁴⁷ Verslag THISSEN, *loc. cit.*, 24.

⁴⁸ Het K.B. van 24 december 1992 bepaalt drie schijven in verband met de verzekerde som: 1° 20 miljoen frank wanneer het verzekerde totaalbedrag lager is dan of gelijk is aan 100 miljoen frank; 2° 20 miljoen frank plus 20 pct. van het verzekerde totaalbedrag wanneer dit tussen 100 en 500 miljoen frank ligt; 3° 100 miljoen frank plus 10 pct. van het deel van het verzekerde totaalbedrag boven 500 miljoen frank, met een maximumbedrag van 400 miljoen frank interesten en kosten.

De bedragen zijn gekoppeld aan het indexcijfer der consumptieprijs met als basisindexcijfer dat van november 1992, namelijk 113,77.

⁴⁹ DORHOUT MEES, T.J., *Nederlands handels- en faillissementsrecht*, III, Arnhem, Gouda Quint B.V., 1980 (7e ed.), nr. 7.351; FONTAINE, M., *Droit des assurances*, Brussel, Larcier, 1975, 277; FREDERICO, L. en S., *Handboek*, II, nr. 1304; LAMBERT-FAIVRE, Y., *Droit des assurances*, Parijs, Dalloz, 1988 (6e ed.), nr. 184; PICARD, M. en BESSON, A., *Les assurances terrestres*, I, *Le contrat d'assurance*, Parijs, L.G.D.J., 1982 (5e ed.), nr. 475; COLLE, PH., «Zelfmoord, medisch beroepsgeheim en levensverzekering», *De Verz.*, 1990, 231.

⁵⁰ Zie COLLE, PH., *loc. cit.*, *De Verz.*, 1990, 234-236; COLLE, PH., «Zelfmoord als bevrijdingsgrond voor de levensverzekeraar», *R.G.A.R.*, 1991, 11849, nrs. 5-8.

⁵¹ Over deze nieuwe vergoedingsregeling ingevoerd bij de wet van 30 maart 1994 (B.S., 31 maart 1994) en vervangen door de wet van 13 april 1995 (B.S., 27 juni 1995), zie *L'indemnisation automatique de certaines victimes d'accidents de la circulation*, DUBUISSON, B. (red.), Brussel, Bruylant, 1995; DALCO, R.O., «L'indemnisation des dommages corporels des piétons et des cyclistes», *J.T.*, 1994, 665 e.v. en «La loi du 13 avril 1995 remplaçant l'article 29bis et abrogeant l'article 29ter inséré par la loi du 30 mars 1994 dans la loi du 21 novembre 1989», *R.G.A.R.*, 1995, 12484; FAGNART, J.L., «L'indemnisation des victimes d'accidents de la circulation après la réforme bâclée du 30 mars 1994», *R.G.A.R.*, 1994, 12388; SCHOORENS, G., «Verkeersongevallen met zwakke weggebruikers; het nieuwe vergoedingssysteem van art. 29bis WAM-wet. Het kwalificatieprobleem», *R.G.A.R.*, 1995, 12443; SIMOENS, D., «De nieuwe vergoedingsregel ten voordele van voetgangers en fietsers», *R.W.*, 1994-95, 114 e.v. en «De gewijzigde vergoedingsregel ten voordele van voetgangers, fietsers en passagiers», *R.W.*, 1995-96, 218 e.v.; BELIEN, C., «Zwakke weggebruikers beter beschermd vanaf 1 januari '95», *De Verzekeringswereld*, document nr. 1/95, 1 e.v.

zich bewust had moeten zijn (art. 29bis, § 1, zesde lid, W. 21 november 1989)».

Het is belangrijk te onderstrepen dat enkel lichamelijke schade voor vergoeding op grond van artikel 29bis W.A.M.-wet in aanmerking komt. Schade aan functionele prothesen wordt met lichamelijke schade gelijkgesteld (art. 29bis, § 1, tweede lid).

Deze vergoedingsplicht rust eveneens op het Gemeenschappelijk Waarborgfonds in alle gevallen waarin het krachtens artikel 80 van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen moet vergoeden, ⁵² behalve wanneer het ongeval door toeval gebeurd is (art. 29bis, § 1, derde lid). In dat geval blijft de gewone motorrijtuigenverzekeraar gehouden. Dit is logisch, aangezien de besproken vergoedingsplicht geldt ongeacht de aansprakelijkheid van het betrokken motorrijtuig.

De betwistingen waartoe deze regeling aanleiding dreigt te geven, zullen wellicht betrekking hebben op de interpretatie van de betrokkenheidsvoorwaarde (het motorrijtuig moet bij het ongeval «betrokken» zijn), ⁵³ op de concrete toepassing van het begrip «onverschoonbare fout» en op de aanduiding van de juridische grondslag waarop het onderling verhaal tussen de motorrijtuigenverzekeraars gebaseerd moet worden in het geval dat verschillende motorrijtuigen bij het ongeval betrokken zijn.

Besluit

35. Het is een spijtige vaststelling, maar het verzekeringsrecht wordt alsmat technischer en ingewikkelder.

De opeenvolging van wetten, koninklijke besluiten en andere regelgevingen – hoe goed bedoeld ook – is wellicht niet van dien aard dat deze trend omgebogen wordt.

Philippe COLLE
Hoofddocent V.U.B. en U.I.A.

der gereglementeerde verzekeringscontracten in hoofdlijnen, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1993, nrs. 265 e.v.

⁵³ Zie hierover uitvoerig PHILIPPE, D.M. en MEYSMANS, M., «De betrokkenheid van het motorrijtuig in de nieuwe wet tot bescherming van de zwakke weggebruikers», *T.P.R.*, 1995, 405 e.v.

⁵² Over deze gevallen, zie VAN TRAPPEN, S., *Le Fonds commun de garantie automobile*, Brussel, Larcier, 1994, e.v.; COLLE, PH., *Bijzon-*

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 31 JULI 1995

Voorzitter: de h. Holsters

Rapporteur: de h. Lahousse

Openbaar ministerie: de h. Goeminne

Straf – Verbeurdverklaring – Vermogensbestanddelen – Derde – Vrijwillige tussenkomst

Krachtens art. 42, 3°, Sw. kan de rechter de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf verkregen zijn, de goederen en waarden die in de plaats ervan gesteld zijn en de inkomsten uit de belegde voordelen verbeurdverklaren.

Nu er een wet bestaat die de rechter bij uitzondering rechtsmacht verleent om de verbeurdverklaring uit te spreken tegen een derde, vermag de rechter zich wettig bevoegd te verklaren om kennis te nemen van de vordering tot vrijwillige tussenkomst van de derde die beweert recht te hebben op de zaak.

Dat is niet onverenigbaar met art. 43bis Sw. en het K.B. van 9 augustus 1991.

Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel
tegen E. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 mei 1995 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

...

Wat het eerste middel betreft:

Overwegende dat, behoudens bij een bijzondere wet bepaalde afwijkingen, de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de tussenkomst niet toepasselijk zijn op de strafgerechten; dat het Wetboek van Strafvordering en de wetten inzake de strafrechtspleging bepalen welke partijen een vordering kunnen instellen en tegen welke partijen een vordering kan worden ingesteld voor voornoemde gerechten;

Dat hieruit af te leiden valt dat de vrijwillige of gedwongen tussenkomst van een derde voor de strafrechter slechts ontvankelijk is op voorwaarde dat een bijzondere wet zulks uitdrukkelijk bepaalt of dat de wet de rechter bij uitzondering rechtsmacht verleent om een veroordeling, een sanctie of enige andere maatregel uit te spreken tegen een derde die in dat geval moet worden toegelaten tot het geding of daarin kan worden opgeroepen;

Overwegende dat te dezen, krachtens artikel 42, 3°, van het Strafwetboek, de rechter de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en de inkomsten uit de belegde voordelen, mocht verbeurdverklaren;

Dat bijgevolg, nu er een wet bestaat die de rechter bij uitzondering rechtsmacht verleent om de verbeurdverklaring uit te spreken tegen een derde, de appelrechters zich wettig

bevoegd verklaard hebben om kennis te nemen van de vordering tot vrijwillige tussenkomst van de vierde verweerder;

Dat het bepaalde in artikel 43bis van het Strafwetboek, volgens hetwelk iedere derde die beweert recht te hebben op de verbeurdverklarde zaak, dit recht zal kunnen laten gelden binnen een termijn en volgens modaliteiten bepaald door de Koning, en het koninklijk besluit van 9 augustus 1991 tot vaststelling van de termijn waarbinnen en de wijze waarop een rechtsmiddel kan worden aangewend door derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak niet onverenigbaar zijn met de vordering tot vrijwillige tussenkomst van de vierde verweerder voor de appelrechters, aangezien de derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak dat rechtsmiddel slechts kunnen aanwenden wanneer de veroordeling waarbij een verbeurdverklaring wordt uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan;

Dat het middel faalt naar recht;

...

NOOT – De voordeelsontneming van zaken van derden

1. De feiten en de voorafgaande procedure van de zaak zijn als volgt. De broers Y. en K. E. worden samen met een derde kompaan vervolgd wegens drugsmisdrijven. In eerste aanleg beveelt de rechter met toepassing van het nieuwe artikel 42, 3°, Sw., geïntroduceerd in het Strafwetboek door de wet van 17 juli 1990, de verbeurdverklaring van twee huizen die de vader van de hoofdverdachten zou hebben gekocht met drugsgeld van zijn zoons. Hierbij zij gepreciseerd dat de vader niet wordt vervolgd wegens witwassen van vermogensvoordelen die uit de drugshandel van zijn zoons voortkomen. Vader L. E. is in eerste aanleg ook niet gedagvaard om voor de strafrechter in een bepaalde hoedanigheid te verschijnen. Tegen de beslissing van de eerste rechter wordt hoger beroep aangetekend. Voor de appelrechter komt vader L. E. vrijwillig tussen om de verbeurdverklaring ongedaan te maken. Het parket-generaal vindt dat dit niet kan: L. E. moet overeenkomstig het K.B. van 9 augustus 1991 tot vaststelling van de termijn waarbinnen en de wijze waarop een rechtsmiddel kan worden aangewend door derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak wachten tot de gehele procedure strafrechtelijk is afgehandeld en pas daarna kan hij zich tot de burgerlijke rechter wenden. De appelrechters laten echter de vordering tot vrijwillige tussenkomst van de vader toe en beslissen wat de grond van de zaak betreft dat zijn huizen niet verbeurd kunnen worden verklaard, gelet op de verdedigingsmiddelen van L. E., die verwijst naar hypothecaire leningen die hij aanging om de twee huizen te betalen en voorts naar zijn pensioen en de verkoop van goederen in Marokko.

Tegen de beslissing van het hof van beroep tekent de procureur-generaal cassatieberoep aan. Het openbaar ministerie verwijt aan de bestreden beslissing de artikelen 42, 3°, en 43bis Sw., art. 2 Ger.W. en het K.B. van 9 augustus 1991 te hebben geschonden door de vader vrijwillig te hebben laten tussenkomen in het strafproces omdat de tussenkomst van derden inzake de verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen die uit het misdrijf voortkomen geregeld is door een bijzondere wettekst, te weten het voornoemd besluit.

2. Het Hof van Cassatie verwerpt de voorziening. Het herinnert eerst aan zijn principiële rechtspraak dat de vrijwillige

of gedwongen tussenkomst van een derde voor de strafrechter slechts ontvankelijk is op voorwaarde dat een bijzondere wet zulks uitdrukkelijk bepaalt of dat de rechter bij uitzondering rechtsmacht verleent om een veroordeling, een sanctie of enige andere maatregel uit te spreken tegen een derde (zie in dit verband het principearrest van 24 maart 1947, *Pas.*, 1947, I, 123, met concl. eerste adv.-gen. Hayoit de Termicourt, en recent Cass., 11 februari 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, 811, nr. 376; 10 en 24 oktober 1990, *Arr. Cass.*, 1990-91, 163, nr. 74, en 224, nr. 103; 7 september 1994, *Arr. Cass.*, 1994, 702, nr. 361).

Vervolgens zegt het Hof dat het K.B. van 9 augustus 1991 niet onverenigbaar is met de vordering tot vrijwillige tussenkomst van de vader, aangezien de derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak dat rechtsmiddel slechts kunnen aanwenden wanneer de veroordeling waarbij een verbeurdverklaring wordt uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan.

3. De beslissing van het Hof kan uit meerdere oogpunten worden toegejuicht.

In de eerste plaats is het duidelijk dat de procedure van het bijzonder besluit pas kan worden toegepast nadat de beslissing m.b.t. de voordeelsontneming al in kracht van gewijsde is. Dit blijkt uit een eenvoudige lectuur van het besluit zelf. Ook de wordingsgeschiedenis van de wet van 17 juli 1990 bewijst dat de bedoeling van de wetgever er alleen in bestaat, door de bepalingen van het toen aangekondigd besluit, te vermijden dat een maatregel van *tenuitvoerlegging* genomen zou worden op verbeurdverklarde zaken (*Senaat*, 1989-90, nr. 890/2, 22).

4. Ten tweede zou het verwijzen van derden naar de rechtspraak van het bijzonder besluit niet volledig passen in het raam van de rechtspraak die tot op heden m.b.t. de vrijwaring van de rechten van derden op zaken die kunnen worden verbeurdverklard de tussenkomst van deze derden tijdens het strafproces had mogelijk geacht. In zijn conclusie voor het principearrest van 24 maart 1947 heeft de toenmalige eerste advocaat-generaal Hayoit de Termicourt het geval geciteerd van de verbeurdverklaring als een van de voorbeelden van een veroordeling tegen een derde die in dat geval moet worden toegelaten tot het geding of daarin kan worden opgeroepen, bv. om staande te houden dat een wettelijk vereiste van de verbeurdverklaring ontbreekt (A. De Geest, *Verbeurdverklaring*, A.P.R., 1947, nr. 146; A. De Nauw, *Tussenkomst van derden voor de strafrechter*, A.P.R., 1985, nr. 32). In menige beslissingen hebben feitenrechters de tussenkomst van derden mogelijk geacht om zich tegen de verbeurdverklaring van hun goederen te verzetten. Soms ging het om de gemeenschappelijke verbeurdverklaring die in bepaalde gevallen kan worden bevolen, al zijn de goederen geen eigendom van de veroordeelde (Antwerpen, 14 oktober 1983, *Pas.*, 1984, II, 20, en 10 maart 1994, *R.W.*, 1994-95, 160, noot A. Vandeplas), dan wel om een verbeurdverklaring omschreven in een bijzondere bepaling uit het Strafwetboek of in een bijzondere wet, die afwijkt van de voorwaarde dat de beklaagde eigenaar moet zijn van de zaken die voor verbeurdverklaring in aanmerking komen (bv. inzake spel, Brussel 2 april 1981, *Pas.*, 1981, II, 103; Antwerpen 27 juni 1986, *Pas.*, 1986, II, 169, en Brussel, 16 maart 1994, *J.L.M.B.*, 1994, 1134, of inzake verdovende middelen, Antwerpen 17 februari 1984, *Pas.*, 1984, II, 118; zie in dit verband E. Boutmans, «Drugsdelinquentie volgens strafwet en rechtspraak», 33-60, i.h.b. 58-59,

in S. Christiaensen en J. Goethals, *De illegale drugsgebruiker tussen strafrechtspleging en hulpverlening*, Acco, 1994).

Hierbij dient terloops te worden opgemerkt dat het rechtsmiddel van het K.B. van 9 augustus 1991 slechts verband houdt met beslissingen tot verbeurdverklaring, gewezen overeenkomstig artikel 43bis Sw., dus m.a.w. enkel betrekking heeft op de verbeurdverklaring van de zaken bedoeld in het nieuwe artikel 43, 3°, Sw., en bijgevolg niet de klassieke vormen van verbeurdverklaring betreft. Deze beperking betekent dat derden die beweren recht te hebben op een zaak die verbeurdverklaard is op grond van artikel 42, 1°, en 2°, Sw. of van een bijzondere wet, na de beslissing de bijzondere rechtsgang van het K.B. van 9 augustus 1991 niet kunnen aanwenden. Deze vaststelling houdt nochtans niet in dat derden die zich willen verzetten tegen een verbeurdverklaring die de strafrechter op grond van artikel 42, 3°, Sw. kan gelasten tijdens het strafproces niet moeten worden toegelaten tot het geding of daarin niet kunnen worden opgeroepen.

5. Ten derde zou het verwijzen naar de procedure van de bijzondere rechtsgang uit het oogpunt van het recht van verdediging inhouden dat derden zouden moeten wachten tot de procedure op strafgebied is afgehandeld en pas dan naar de burgerlijke rechter zouden mogen stappen. Deze procedure kan jaren aanslepen.

Dit zou des te meer te betreuren zijn daar men zich kan afvragen of het bijzonder rechtsmiddel van het K.B. van 9 augustus 1991 wel een sluitend systeem biedt voor de bescherming van de rechten van derden.

Artikel 3 van voornoemd besluit bepaalt dat iedere derde die beweert recht te hebben op een van de zaken waarvan de verbeurdverklaring is uitgesproken, tijdens de termijn bepaald in artikel 1 zijn aanspraak voor de bevoegde rechter kan brengen. Artikel 1 heeft het over een termijn van 90 dagen te rekenen vanaf de dag waarop de veroordeling tot verbeurdverklaring in kracht van gewijsde is gegaan. Verder bepaalt artikel 2 nog dat, wanneer de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan, de griffier daarvan binnen dertig dagen bericht geeft aan een ieder die beweert recht te hebben op een van de zaken en die overeenkomstig artikel 3 van het K.B. van 24 maart 1936 verzet heeft gedaan tegen enige teruggave, alsmede aan enig andere persoon die hem door het openbaar ministerie is aangeduid als bevoegd om, volgens de door de rechtspleging verschaftte aanwijzingen, rechten op een van die zaken te doen gelden.

Het staat dus vast dat de termijn om te ageren 90 dagen bedraagt. Doch de cruciale vraag betreft het aanvangspunt van die termijn.

Ofwel duidt de verwijzing van artikel 3 niet alleen op de duur van de termijn, maar ook op het aanvangspunt bepaald in artikel 1, wat meteen zou betekenen dat dit het ogenblik is waarop de veroordeling in kracht van gewijsde is gegaan.

Ofwel duidt de verwijzing van artikel 3 enkel op de duur van de termijn en niet op het aanvangspunt. Dit zou dan bepaald worden door de datum van het bericht gegeven door de griffier.

Het is moeilijk tussen die twee alternatieven te kiezen.

Het K.B. van 9 augustus 1991 bevat geen enkele toelichting. De vraag is dan ook of de voorbereidende stukken van de wet van 17 juli 1990 betreffende de uitbreiding van het toepassingsveld van de verbeurdverklaring geen nuttige aanwijzingen bevatten, aangezien het probleem van de vrijwaring van de rechten van derden toen ter sprake is gekomen.

Maar de parlementaire stukken brengen geen uitsluitel. De minister van Justitie sprak over een rechtsmiddel waarvan de wijze van toepassing door een koninklijk besluit zal worden geregeld, dat ingesteld zal moeten worden binnen dertig dagen na de uitgesproken veroordeling. In het K.B. van 9 augustus 1991 is er geen sprake van 30, maar van 90 dagen. Men zou dus kunnen denken dat de termijn begint te lopen vanaf de dag waarop de veroordeling in kracht van gewijsde is gegaan. Doch de minister heeft ook gesproken van een mechanisme van informatie t.o.v. derden en heeft een vergelijking gemaakt met het K.B. nr. 260 van 24 maart 1936 (*Senaat*, 1989-90, nr. 890/2, 22) dat het ook heeft over een bericht van de griffier op aanwijzing van het openbaar ministerie en over een rechtsmiddel voor derden binnen de termijn vastgesteld door het openbaar ministerie, die ten minste 15 dagen moet bedragen. Dit informatiemechanisme en de vergelijking met het K.B. van 24 maart 1936 gaan eerder in de richting dat de termijn pas begint te lopen vanaf de datum van het bericht gegeven door de griffier.

Zo de eerste interpretatie de voorkeur zou krijgen, moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat derden tenslotte slechts over 60 dagen zullen beschikken om hun aanspraken voor de rechter te brengen aangezien de griffier de derden kan waarschuwen gedurende 30 dagen nadat de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan. De verwijzing in artikel 3 naar de 90 dagen van artikel 1 moet dus met grote voorzichtigheid worden benaderd. Maar er rijst vooral de vraag: wat gebeurt er wanneer de griffier het bericht aan de betrokkenen niet toezendt of een van de betrokkenen over het hoofd ziet, terwijl het risico bestaat dat overeenkomstig artikel 1 de bevolen verbeurdverklaring na een termijn van 90 dagen te rekenen vanaf de dag waarop de veroordeling tot verbeurdverklaring in kracht van gewijsde is gegaan, werd tenuitvoerlegd? Gelet op de waarde van de zaken en de bedragen die voor de voordeelsontneming in aanmerking kunnen komen, is het niet uitgesloten dat het probleem van de aansprakelijkheid van de overheid meer dan eens ter sprake kan komen.

6. Ten slotte kan uit het geannoteerde arrest worden afgeleid dat de verbeurdverklaring van het onrechtmatig verkregen voordeel omschreven in artikel 42, 3°, Sw. ook kan worden bevolen, wanneer de betrokken zaken aan een derde toebehoren.

Het arrest heeft het immers over een wet die de rechter bij uitzondering rechtsmacht verleent om de verbeurdverklaring uit te spreken tegen een derde.

Aldus sluit het Hof van Cassatie zich bij het deel van de doctrine die het eigendomsvereiste ter zake irrelevant heeft geacht (M. De Swaef, «De bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen uit misdrijven», *R.W.*, 1990-91, 491-493, i.h.b. nr. 7; M. Faure, «De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen bij milieudelicten», *T.Mil.*, 1994, 267-271, i.h.b. 267; J. Messinne, «La loi du 17 juillet 1990 modifiant les articles 42, 43 et 505 du Code pénal et insérant un article 43bis dans ce même Code», *J.T.*, 1991, 489-493; i.h.b. 493; J. Spreutels, «Le délit de blanchiment et la confiscation des avantages patrimoniaux tirés des infractions», 11, noot 42, in *Droit pénal des affaires*, Ed. Jeune Barreau Bruxelles, 1991; zie in andere zin L. Huybrechts, *De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van bestuurders en zaakvoerders van vennootschappen*, voordracht gehouden op de studieavond van het Centrum voor Beroepsvervolmaking aan de U.I.A. op 24 mei 1993, 25; G. Stessens, «Nieuwe strafrechtelijke instru-

menten in de strijd tegen de E.G.-fraude: een meer efficiënte sanctiëring?»), *Pan.*, 1995, 117-128, i.h.b. 126).

Die zienswijze is de meest overtuigende. In de eerste plaats omdat artikel 42, 3°, Sw., in tegenstelling met artikel 42, 1°, Sw., niet bepaalt dat de vermogensvoordelen eigendom van de veroordeelde moeten zijn. Ten tweede is het moeilijk uit te leggen waarom artikel 43bis Sw. aandacht schenkt aan de rechten van derden die beweren recht te hebben op de verbeurdverklarde zaken bedoeld in artikel 42, 3°, Sw. indien de verbeurdverklaring van dergelijke zaken die aan derden toebehoren niet denkbaar zou zijn. Ten slotte bepaalt artikel 505 Sw. dat de zaken bedoeld in 1°, 2°, 3° en 4° van dit artikel (w.o. de zaken bedoeld in artikel 42, 3°, Sw.) verbeurdverklaard worden, ook indien zij geen eigendom zijn van de veroordeelde.

Ook feitenrechters hebben reeds de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen die toebehoren aan derden gelast (Corr. Antwerpen, 23 februari 1993, *T.R.V.*, 1994, 195, noot W. en A. Devroe-Rombouts; Corr. Gent 17 juni en 10 mei 1994, *T.Mil.*, 1994, 281 en 267, noot M. Faure).

Alain De Nauw

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 4 DECEMBER 1995

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Boes

Openbaar ministerie: mevr. de Raeve

Advocaten: mrs. Houtekier en Simont

Werkloosheid – Langdurige werkloosheid – Onvrijwillig deeltijdswerknemer – Verwittiging tot schorsing – Nationale Administratieve Commissie – Beroep – Ambtshalve grondverklaring – Vereisten

Voor de ambtshalve gegrondverklaring door de Nationale Administratieve Commissie, van het administratief beroep van de onvrijwillig deeltijdswerknemer tegen de verwittiging tot schorsing wegens langdurige werkloosheid, vereist art. 82, § 2, vijfde lid, Werkloosheidsbesluit niet dat, benevens de vervulling van de voorwaarden van de specifieke beroepsgrond, het bewijs wordt geleverd dat uitzonderlijke en ononderbroken inspanningen werden geleverd om werk te vinden.

B. t/ R.V.A.

Gelet op het bestreden arrest, op 23 maart 1995 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Overwegende dat, krachtens artikel 82, § 2, vijfde lid, van het Werkloosheidsbesluit van 25 november 1991, het administratief beroep tegen de verwittiging tot schorsing als bedoeld in artikel 81, ambtshalve gegrond wordt verklaard indien de onvrijwillig deeltijdse werknemer gedurende het volledig jaar voorafgaand aan de dag van de ontvangst van de verwittiging gelijktijdig de volgende voorwaarden vervult: 1° een wekelijkse arbeidsduur hebben die normaal gemiddeld ten minste de helft bedraagt van die van de maatman; 2° tewerkgesteld zijn op dagen en uren die van week tot week ver-

schillen; 3° een beperkte arbeidsongeschiktheid hebben of laag geschoold zijn;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiseres aan die voorwaarden voldoet maar niettemin, met vernietiging van het beroepen vonnis, de beslissing tot schorsing van 24 juni 1993 bevestigt omdat eiseres niet aantoonde dat zij uitzonderlijke en ononderbroken inspanningen heeft geleverd om werk te vinden gedurende de ganse duur van de werkloosheid;

Dat het arrest aldus een vereiste stelt voor de specifieke beroepsgrond van artikel 82, § 2, vijfde lid, die erin niet voorkomt, mitsdien deze wetsbepaling schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 5 JANUARI 1996

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: de h. Rappe

Openbaar ministerie: de h. Piret

Bevoegdheid en aanleg – Verkeersongeval – Regresvordering van verzekeraar – Politierechtbank

De politierechtbank is bevoegd om uitspraak te doen over elke vordering die verband houdt met de vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval, inzonderheid over de regresvordering van de verzekeraar die het slachtoffer van zo'n ongeval vergoed heeft, tegen zijn verzekerde.

Procureur-generaal te Luik in zake O.M.OB. t/ D

Gelet op het bestreden vonnis, op 26 oktober 1995 door de Arrondissementsrechtbank te Luik gewezen;

Over het middel: schending van artikel 601bis van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis de zaak naar de vrederechter van het kanton Fléron verwijst, op grond dat artikel 36 van de wet van 11 juli 1994 een artikel 601bis in het Gerechtelijk Wetboek invoegt, dat als volgt luidt: «De politierechtbank neemt kennis, ongeacht het bedrag, van alle vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval zelfs indien het zich heeft voorgedaan op een plaats die niet toegankelijk is voor het publiek», en dat «de verzekeraar, te dezen, geen rechtsvordering heeft ingesteld tot terugvordering van een vergoeding maar tot terugvordering van een onverschuldigde betaling»; dat, bijgevolg, «de rechtsvordering niet is ontstaan uit een verkeersongeval, maar uit een tussen de partijen gesloten overeenkomst»;

...

Overwegende dat artikel 601bis van het Gerechtelijk Wetboek, dat bij artikel 36 van de wet van 11 juli 1994 in dat wetboek is ingevoegd, bepaalt dat «de politierechtbank, ongeacht het bedrag, kennis neemt van alle vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval zelfs indien het zich heeft voorgedaan op een plaats die niet toegankelijk is voor het publiek»;

Overwegende dat uit die tekst en uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 11 juli 1994 volgt dat, volgens de wil van de wetgever, de politierechtbank bevoegd is om

uitspraak te doen over elke vordering die verband houdt met de vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval en inzonderheid, zoals te dezen, over de regresvordering van de verzekeraar, die het slachtoffer van een dergelijk ongeval heeft vergoed, tegen zijn verzekerde;

Dat het middel gegrond is;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

17e KAMER – 15 MAART 1994

Voorzitter: de h. Lievens

Openbaar ministerie: de h. Vandeputte

Advocaten: mrs. Verhelst, Aerts en Truyens

1. Notaris – Informatie- en raadgegingsverplichting – Omvang en draagwijdte – Keuze van veilige weg – Professionele fout – 2. Schenking – Afstand van recht ten voordele van een derde – Rechtstreekse schenking – Schenking met last – Begrip

1. De informatieplichting van de notaris als raadgever is steeds suppletief in die zin dat de uitgestrektheid ervan evenredig is met de noodwendigheid ervan en zich beweegt tussen redelijke grenzen, waarbij rekening moet worden gehouden met alle feitelijke omstandigheden van de zaak.

Als een persoon die geen juridische vorming noch ervaring heeft, zich tot een notaris wendt met de bedoeling om, met betaling van zo weinig mogelijk rechten, een overeenkomst met een begiftigingsoogmerk te doen vaststellen, heeft de notaris de verplichting een veilige weg te kiezen, met als alternatief zijn medewerking te weigeren bij de redactie van een tekst waarvan hij zonder twijfel weet dat er nietigheidsgevaar bestaat, in casu het opstellen van een onderhandse overeenkomst in plaats van de voor een schenking vereiste authentieke akte.

Een notaris begaat een professionele fout en schiet tekort in zijn informatieplichting wanneer hij de juiste draagwijdte van de juridische gevolgen van de feitelijke gegevens die hem bekend zijn, verkeerd inschat.

2. Een afstand van recht ten voordele van een derde is een rechtstreekse schenking, onderworpen aan de vormvoorschriften van de schenkingen.

Een schenking met last ten behoeve van de schenker is en blijft een echte schenking in zoverre de last beneden de waarde van het geschonkene blijft.

X t/ B.

Bij toepassing van artikel 764 in fine van het Gerechtelijke Wetboek heeft het Hof de mededeling van deze zaak bevolen aan het Openbaar Ministerie.

Het schriftelijk advies, opgesteld door de heer Advocaat-generaal E. Vandeputte en gedattekend 12 november 1993, werd op 21 december 1993, ter terechtzitting neergelegd, op welke datum de zaak in beraad werd genomen.

Alle stukken werden ingezien, inzonderheid het op tegenspraak gewezen vonnis van de eerste kamer, zitting houdend in burgerlijke zaken, van de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, welk vonnis werd uitgesproken op 3 december 1987.

In het bestreden vonnis heeft de eerste rechter geoordeeld:

a) Dat de door de appellant (Notaris X) opgestelde onderhandse overeenkomst van 8 juni 1973 (waarbij wijlen mejuffrouw Madeleine B., tante van André B., verklaart dat de ont-eigeningsprijs van het perceel land, gelegen te M. (sectie H nr. 33, groot 1 ha 69 a 40 ca), dient te worden uitbetaald door haarzelf of door haar erfgenamen aan André B., welke geldsom hij nooit hoeft terug te geven, maar waarop hij, tot de datum van haar overlijden, een interest verschuldigd zal zijn tegen 8 procent, berekenbaar van dag tot dag, hetgeen door André B. aanvaard werd) een bij gebreke van authentieke vorm (art. 931 B.W.) nietige schenking is;

b) Dat voornoemde notaris, door aldus zijn medewerking te verlenen voor de vaststelling van een overeenkomst, zonder naleving van de vereiste pleegvormen, zijn professionele aansprakelijkheid (in hoofdzaak met betrekking tot de notariële bijstandsplicht) heeft geëngageerd, en uit hoofde van een beroepsfout gehouden is tot schadeloosstelling van aanlegger B. (die in een voorgaande procedure, gericht tegen de bij testament van 4 oktober 1973 aangewezen algemene legatarissen van Madeleine B. (overleden op 19 februari 1975), veroordeeld werd tot terugbetaling van een hoofdsom van 679.000 frank, bij wijzigend arrest van de eerste kamer van het Hof van Beroep te Gent van 20 december 1979; het cassatieberoep werd afgewezen bij arrest van het Hof van Cassatie van 14 mei 1981).

c) Dat, in afwachting van overlegging, door de eiser, van een gedetailleerde afrekening (waaromtrent de debatten ambtshalve werden heropend), aan eiser B. reeds een provisioneel bedrag van 1 miljoen frank kon worden toegekend. De eerste rechter heeft de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis toegestaan, ondanks elk rechtsmiddel en zonder borgstelling, en de kosten gereserveerd.

...

Beoordeling

...

2. De appellant betoogt dat de eerste rechter de zaak verkeerd heeft beoordeeld.

Daartoe voert hij, summier samengevat, aan:

a) dat de eerste rechter, in striemende bewoordingen, uitspraak deed over de beweerdte beroepsfout van de appellant, doch daarbij ten onrechte uitging van brieven die de appellant post factum schreef «als eerder ongelukkige commentaar op zijn handelswijze», terwijl de appellant – ingevolge het herhaald aandringen van de echtgenote van de geïntimeerde en mede onder druk van de dreiging «dat een andere notaris dat wél zou doen» – bij het opstellen van de betwiste overeenkomst enkel gediensig heeft willen zijn en er niet aan getwijfeld kan worden dat hij, als notaris, de redactie van een dergelijk onderhands document heeft ontraden;

b) dat de door de appellant begane «fout» niet de oorzaak is van de schade, aangezien de enige oorzaak van de schade bestaat in de weigering, door de geïntimeerde, om de rechten te betalen (de geïntimeerde is de appellant niet komen vinden voor het verlenen van authenticiteit aan een overeenkomst, doch wel integendeel om raad te vragen over de manier waarop, zonder kosten – dus werd het advies ofwel een testament, ofwel een schenkingsakte, verworpen – een op-

lossing kon worden gegeven aan het bestaande probleem; de onteigeningsvergoeding in handen krijgen, zonder betaling van successie- of schenkingsrechten, en wél op een dergelijke wijze dat Madeleine B. verplicht kon worden haar belofte na te komen);

c) dat het arrest van 20 december 1979 van het Hof van Beroep te Gent, meer bepaald de daarin gegeven kwalificatie van nietige schenking aan de overeenkomst van 8 juni 1973 geen gezag van gewijsde heeft ten opzichte van de appellant (die in die zaak als procespartij niet was betrokken), én dat die onderhandse akte van 8 juni 1973 kan worden beschouwd als een *onrechtstreekse schenking* (waarvoor een onderhandse akte volstaat), met name als afstand van de onteigeningsvergoeding die aan Madeleine B. zou toekomen;

d) dat de nietigheid van een akte, wegens miskenning van de in artikel 68 van de Ventôsewet vermelde voorschriften, *niet automatisch* de aansprakelijkheid van de notaris teweegbrengt. Het Hof van Cassatie heeft immers beslist (Cass., 20 mei 1853, *Pas.*, 1853, I, 299; Harmelen Bourseau, *Les sources et la nature de la responsabilité civile des notaires*, 1964, 405) dat de in artikel 68 voorkomende termen «schadevergoeding zo daartoe aanleiding bestaat» *niet* verwijzen naar de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek. De afwijking van het gemene recht in gezegd artikel 68 betekent dat de notaris wegens de ernst van zijn fout aansprakelijk gesteld moest worden, dat de rechter dus de omvang van de fout moet beoordelen en er dus niet toe gehouden is voor de lichtste fout een aansprakelijkheid vast te leggen. Dit is toch heel wat anders dan de houding van de eerste rechter, die stelt dat de aansprakelijkheid van de notaris «zeer scherp» dient te worden gesteld.

3. Ten antwoord op de samenhangende grieven a en b merkt het Hof op dat de appellant – zowel in zijn appelakte als in de appelconclusie – erkent dat hij *als raadgever* werd aangesproken.

Bij het onderzoek van de uiteraard uitermate belangrijke voorlichtingsplicht van de notaris hebben rechtsleer en rechtspraak uitdrukkelijk gesteld dat, hoewel van openbare orde, *de plicht van de notaris als raadgever steeds suppletief is*: de uitgestrektheid van die plicht is evenredig met de noodwendigheid ervan en beweegt zich tussen *redelijke grenzen* (cf. Harmel en Bourseau, *Les sources et la nature de la responsabilité civile des notaires*, 1964, nrs. 148 tot 156, pp. 259 tot 266).

Er moet dus rekening worden gehouden met alle feitelijke omstandigheden van de zaak: de geïntimeerde is een veehandelaar, zonder juridische vorming of ervaring, die via zijn echtgenote, nadat de Vrederechter de voorlopige vergoeding van het onteigend perceel had vastgesteld, enkele keren bij de appellant, als notaris, is gekomen ten einde een negotium tot stand te zien brengen.

Dat de geïntimeerde heeft aangedrongen om zo weinig mogelijk rechten te hoeven betalen, wil het Hof aannemen, en dit maakt geenszins een fout uit, zoals de appellant verkeerdelijk beweert; te meer daar de appellant erkent dat hij wist dat de onmiskenbare bedoeling van de partijen bestond in de begiftiging van de geïntimeerde door Madeleine B.; *de appellant wist dus dat er een animus donandi was*.

In die omstandigheden had de appellant, als raadgever, de plicht een *veilige weg* te kiezen, met inderdaad als enig alternatief het weigeren van enige medewerking bij de redactie van een tekst waarvan de notaris zonder twijfel wist (cf. zijn

brief van 31 maart 1980 aan mr. Van B.) dat er nietigheidsgevaar bestond.

Aangezien geen enkel concreet, decisief en vaststaand gegeven ervan doet blijken dat de appellant, na de redactie van de tekst van de overeenkomst, de geïntimeerde gewezen heeft dat er gevaar bestond voor nietigheid, of dat er enig voorbehoud werd geformuleerd (bv. in een begeleidende brief), staat vast dat de appellant, als notaris, niet heeft gehandeld als een verantwoordelijk en voorzichtig notaris.

Immers, een notaris begaat een professionele fout én schiet te kort in zijn informatieverplichting wanneer hij de juiste draagwijdte van de juridische gevolgen van de feitelijke gegevens die hem bekend zijn, verkeerd inschat (cf. Rb. Brussel, 19 september 1988, *R.W.*, 1988-1989, 1272).

4. Ten antwoord op grief c wil het Hof erop wijzen dat de eerste rechter enkel in het exposé van de belangrijkste gegevens van de zaak heeft verwezen naar het arrest van 20 december 1979 van de eerste kamer van het Hof van Beroep te Gent.

Nergens wordt in het aangevochten vonnis gezegd – hetzij impliciet, hetzij expliciet – dat voormeld arrest gezag van gewijsde zou hebben ten opzicht van de appellant; integendeel, het vonnis bouwt een autonome bewijsvoering op wat betreft de fout van de appellant, en leidt het bestaan van die fout af uit de wezenlijke niet naleving van de informatieplicht en dus de foutieve uitvoering van de hem toevertrouwde opdracht.

5. De theorie van het in casu bestaan van een *onrechtstreekse schenking*, snijdt geen hout.

Nergens wordt aangetoond dat de geïntimeerde op 8 juni 1973 een schuld had ten opzichte van Madeleine B.; er kan derhalve geen sprake zijn van kwijtschelding van schuld als vorm van onrechtstreekse schenking.

Ook de onderstelling van een afstand van recht ten voordele van een derde (de zogenoemde «overdragende afstand» of «afstand in favorem») faalt als vorm van een onrechtstreekse schenking. Sinds het cassatiearrest van 5 november 1976 (*R.W.*, 1977-1978, 440, met doctrinaire noot van J. Tielemans, 444 tot 451) wordt de afstand in favorem beschouwd als een rechtstreekse schenking, onderworpen aan de vormvoorschriften van de schenkingen. Bovendien moet opgemerkt worden dat de onderhandse akte van 8 juni 1973 een wederkerige overeenkomst is, en dat de tekst ervan aan toont dat het de bedoeling was van Madeleine B. de geïntimeerde te begiftigen (met de opbrengst van de onteigeningsprijs) onder de oplegging van een geringe last, namelijk de betaling van interest tot op de dag van haar overlijden (ze was toen reeds 78 jaar oud en werd verzorgd in de kliniek na amputatie van beide benen).

De animus donandi is zeer duidelijk, en een schenking met last ten behoeve van de schenker, voor zover de last beneden de waarde van het geschonkene blijft (wat in casu het geval is), *blijft een echte schenking* (zie Dekkers, *Handboek*, deel III, uitgave 1958, nr. 777/B, p. 482).

De appellant had dus ofwel zijn medewerking moeten weigeren, ofwel een authentieke akte moeten verlijden, en in dat geval staat vast (art. 894 B.W.) dat de animus donandi (het begiftigingsoogmerk) niet in twijfel getrokken kan worden door een testament van latere datum.

6. Het argument in verband met artikel 68 van de wet van 25 ventôse XI (16 maart 1803) tot regeling van het notarisambt, is vrij zwak.

De door de notaris begane vergissing of onvoorzichtigheid bepaald na toepassing van het criterium van de normaal voorzichtige notaris, leidt tot aansprakelijkheid «indien daartoe aanleiding bestaat».

In casu is duidelijk dat daartoe aanleiding bestaat. Immers, indien de appellant niet verkeerdelijk in de overtuiging was geweest dat geen authentieke akte nodig was («voor geld moet ge geen akte hebben»), én indien hij, conform art. 931 B.W., de overeenkomst van 8 juni 1973 in authentieke vorm had verleden, zou die authentieke schenkingsakte volledig rechtsgeldig zijn geweest, en zou aan de geïntimeerde de volledige onteigeningsprijs van het perceel land rechtstreeks zijn toegekomen.

Nu vaststaat dat de appellant niet geweigerd heeft over te gaan tot de redactie van een nietige tekst, is het oorzakelijk verband tussen fout en schade bewezen.

7. Het schadebeloop is betwist. De stukken doen er van blijken dat de Vrederechter van Beveren-Waas de ontegeningsprijs bij provisioneel vonnis van 8 juni 1973 heeft bepaald op 920.000 frank, en bij voorlopig vonnis van 20 mei 1976 op 1.111.433 frank.

Bij ontstentenis van een incidenteel hoger beroep aan de zijde van de geïntimeerde zal het Hof de problematiek van het definitief schadebeloop op een latere zitting behandelen.

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUSSEL

10e KAMER – 15 DECEMBER 1995

Rechter: mevr. Vermaelen

Rechtters in sociale zaken: de hh. Verbessen en De Potter
Openbaar ministerie: mevr. Zegers

Advocaten: mrs. Verheyden en Lambrechts

Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Vrije verzekering – Ziekenfonds – Rechtsverhouding – Statutair

De overeenkomst tussen een ziekenfonds en zijn aangesloten in het kader van een vrije aanvullende verzekering is geen verzekeringsovereenkomst als bedoeld in art. 2 van titel X Wetboek van Koophandel.

Het mutualiteitscontract dat geldt tussen partijen is een overeenkomst sui generis, die overeenkomstig de wet van 23 juni 1894 volledig en uitsluitend wordt geregeld door de statuten van het ziekenfonds, waartoe het lid toetreedt d.m.v. zijn toetredingsbulletin.

Van B. t/ Ziekenfonds O.

Overwegende dat door verweerder een ziekenfonds is opgericht op 5 juni 1953 (B.S., 31 oktober 1953);

Overwegende dat eiser op 16 februari 1976 door onder-schrijving van het toetredingsbulletin toetrad tot verwee-ders «Dienst Dagelijkse Vergoedingen» in reeks ND;

dat verweerder een wettelijk erkend ziekenfonds is, d.i. een maatschappij van onderlingen bijstand, als bedoeld in de

reeds genoemde wet van 23 juni 1894, opgeheven en vervan-gen door de wet van 6 augustus 1990;

dat verweerder een ziekenfonds is overeenkomstig deze wet (artikel 2, § 1), d.i. een vereniging van natuurlijke perso-nen die het bevorderen van het fysiek, psychisch en sociaal welzijn als streefdoel heeft in een geest van voorzorg, onder-linge hulp en solidariteit en haar activiteiten uitoefent zon-der winstoogmerk;

dat de ziekenfondsen overeenkomstig de wettelijke bepa-lingen van deze beide wetten van 1894 en 1990 minstens een dienst moeten oprichten die als doel heeft (artikel 3b van de wet van 6 augustus 1990) «tijdelijken onderstand te verzeke-ren in geval van ziekte», artikelen 2 en 3 van de wet van 23 ju-ni 1894), het financieel bijdragen voor hun leden en de per-sonen te hunnen laste, in de kosten voortspruitend uit de preventie en behandeling van ziekte en invaliditeit of het toekennen van uitkeringen in geval van arbeidsongeschikt-heid of wanneer zich een toestand voordoet waarbij het fy-siek, psychisch of sociaal welzijn kan worden bevorderd;

Overeenkomstig artikel 9 van de wet van 6 augustus 1990 (voormalig artikel 4 van de wet van 23 juni 1894) moeten de statuten van een ziekenfonds vermelden: 1° benaming; 2° de doelstellingen; 4° de diensten welke worden georganiseerd, de voordelen die hierbij worden toegekend en de voorwaar-den waaronder zij worden verleend;

Overeenkomstig artikel 21 van de wet van 23 juni 1894 kunnen de statuten van een ziekenfonds gewijzigd worden door de *algemene vergadering* van de maatschappij die hier-toe wordt bijeengeroepen en met meerderheid van *drievierde* van de aanwezige stemgerechtigde leden;

Overeenkomstig artikel 22bis van de wet van 23 juni 1894 worden alle leden uitgenodigd hetzij individueel hetzij via het ledenblad;

Overwegende dat verweerder bij algemene vergadering van 24 april 1988 de voorwaarden van zijn Dienst Dagelijkse Vergoedingen in zijn statuten wijzigde;

Uit een uittreksel uit het verslag van de algemene verga-dering van 24 april 1988 blijkt dat de statutenwijziging werd goedgekeurd met één tegenstem;

Deze statutenwijziging werd goedgekeurd door de minis-ter van Sociale Voorzorg en bekrachtigd bij koninklijk be-sluit van 11 juni 1990 (B.S. 2 augustus 1990);

Op basis van een verslag van de actuaris besliste de alge-mene vergadering van verweerder op 24 april 1988 vermin-dering door te voeren van de uitkeringen in geval van ar-beidsongeschiktheid, nl. 10 % vermindering voor de catego-rieën 2 en 3 en tot maximaal 50 % vermindering voor de le-den die meer dan 3 jaar arbeidsongeschikt zijn;

...
dat de rechtbank overigens vaststelt dat de statuten van verweerder ook na 24 april 1988 nog meermaals werden ge-wijzigd;

...
Overwegende dat verweerdere statutenwijziging van 24 april 1988 overeenkomstig de daarvoor wettelijke bepa-lingen blijkt verricht;

Overwegende dat de overeenkomst tussen partijen zeker geen verzekeringsovereenkomst is, als bedoeld in artikel twee, titel X Wetboek van Koophandel, daar verweerder een maatschappij van «onderlingen bijstand is, die overeenkom-stig de wet van 23 juni 1894 uitsluitend als doel heeft de doel-stellingen opgesomd in de artikelen 1 en 2 van deze wet: het

verstrekken van onderlinge bijstand aan haar leden door onderlinge solidariteit en dit *zonder winstoogmerk*, zoals expliciet vermeld in artikel 2 van de wet van 6 augustus 1990; dat verweerder derhalve geen handelsvennootschap is (Brussel, 8 februari 1887, *Pas.*, 1887, II, 205) noch een verzekeringsmaatschappij: de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen vermeldt in artikel 2, § 2, 1°, uitdrukkelijk dat zij *niet* van toepassing is op de maatschappijen van onderlinge bijstand;

Zoals uitvoerig wordt uiteengezet in o.a. *De mutualiteit vandaag en morgen*, M. Justaert en A. Vandenbussche, Kluwer Rechtswetenschappen, 91, alsook in *R.P.D.B.*, «Société mutualistes», p. 902, nr. 15, is het eigene van de ziekenfondsen dat het gaat om verenigingen van personen die elkaar onderling bijstand willen verlenen, en niet om kapitaalvennootschappen die winst nastreven. Anders dan de tweepolige contractuele relatie die een verzekerde met een kapitaalvennootschap bindt en die steeds gekenmerkt is door een «quid pro quo», is de mutualistische relatie die welke de leden met en van een ziekenfonds bindt. De relatie vindt haar juridische uitdrukking in de statuten van het ziekenfonds, gekenmerkt door het feit dat elk lid tegelijkertijd verzekerde én medeverzekeraar is. Anders dan de «premies» voor klassieke verzekeringscontracten, is de mutualistische «bijdrage» niet noodzakelijke berekend volgens de voordelen die elk lid van zijn ziekenfonds kan verwachten. Deze «a priori» in een geest van onderlinge bijstand aanvaarde inequatie tussen betaling en verwachte wederdienst en het ontbreken van elk winstbejag, hebben tot gevolg dat ziekenfondsen niet in de commerciële sector thuishoren;

dat het mutualiteitscontract dat geldt tussen partijen aldus een overeenkomst «sui generis» is;

dat hun contractuele relatie overeenkomstig de wet van 23 juni 1894 volledig en uitsluitend wordt geregeld door de statuten van het ziekenfonds, waartoe het lid toetreedt d.m.v. zijn toetredingsbulletin;

Overwegende dat eisers rechten en verplichtingen voor de voordelen van de dienst «Dagelijkse Vergoedingen» waartoe hij toetrad bij verweerder op 1 januari 1976 overeenkomstig de bepalingen van de wet van 23 juni 1894 zelf (artikel 4, III en VI) volledig worden geregeld door verweerders statuten;

dat overeenkomstig artikel 21 van dezelfde wet de statuten van verweerder kunnen worden gewijzigd door zijn algemene Vergadering met naleving van bepaalde regels, voorgescreven in artikel 21 zelf en in de statuten;

dat verweerders algemene vergadering op 24 april 1988 zijn statuten wijzigde met naleving van deze wettelijke en statutaire regels;

Overwegende dat eiser stelt dat deze statutenwijziging hem niet tegengeworpen kan worden daar hij niet op de hoogte was van de statuten bij het sluiten van de overeenkomst, daar verweerder hem nooit een exemplaar ervan bezorgde, noch van de gewijzigde statuten, zodat verweerder is tekortgeschoten in zijn verplichting om de mutualistische overeenkomst uit te voeren te goeder trouw overeenkomstig artikel 1134, derde lid, Burgerlijk Wetboek, en in de geest van voorzorg, onderlinge hulp en solidariteit die overeenkomstig artikel 2 van de Wet van 6 augustus 1990 aan de basis ligt van de mutualistische relatie;

dat eiser stelt dat verweerder zijn rechtmatig vertrouwen verschalkte daar hij zijn recht heeft uitgeoefend op een wijze

die kennelijk de grenzen te buiten gaat waarbinnen een bedachtzaam en voorzichtig ziekenfonds zich normaal gedraagt;

Overwegende dat overeenkomstig artikel 1135 van het Burgerlijk Wetboek overeenkomsten niet alleen verbinden tot hetgeen daarin uitdrukkelijk bepaald is maar ook tot alle gevolgen die door de billijkheid, het gebruik of de wet aan de verbintenis, volgens de aard ervan, worden toegekend;

Overwegende dat de wet van 23 juni 1894 aan de door partijen gesloten overeenkomst een statutair karakter verleent; dat dezelfde wet het essentieel *wijzigbaar* karakter van de statutaire rechten en verplichtingen van partijen bepaalt en regelt; in de geest van de gemeenschappelijke solidariteit en tijdelijke onderstand van alle leden aan alle leden ...

dat deze wet maatregelen en waarborgen inhoudt ter bescherming van de leden en statutenwijziging aan vormelijke voorschriften onderwerpt: oproeping van alle leden voor de algemene vergadering, drievierde meerderheid van de aanwezige stemgerechtigde leden, goedkeuring van de wijziging door de Regering, publicatie in het Staatsblad; dat de Wet voorschrijft dat de statuten (en hun wijzigingen) gedeponeerd worden ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg en op de zetel van de maatschappij waar eenieder er kosteloos of inzage of afschrift kan van nemen (artikel 6);

dat de rechtbank vaststelde zoals eerder in dit vonnis vermeld dat verweerders algemene vergadering de statuten op 24 april 1988 wijzigde conform de wettelijke voorschriften;

dat verweerder niet wettelijk verplicht is aan al zijn leden een exemplaar te bezorgen van zijn statuten en de wijzigingen ervan; deze dienen te worden bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad en ter inzake te liggen op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg en (kosteloos) op de zetel van de maatschappij;

dat eiser niet aantoonde dat verweerder de overeenkomst tussen partijen niet te goeder trouw heeft uitgevoerd;

de niet-mededeling van de statuten en van de wijziging ervan (die kosteloos ter inzage lagen bij verweerder) levert als dusdanig niet het bewijs van kwade trouw bij verweerder, noch van het beweerde misbruik van vertrouwen, onbedachtzaamheid of onzorgvuldigheid;

Uit geen enkel stuk blijkt eisers bewering dat verweerder hem heeft misleid over de aard van de overeenkomst door de term «Verzekering» te hebben aangewend; uit de neergelegde stukken blijkt dat verweerder de term «Dienst dagelijkse vergoedingen» gebruikte, nergens de term verzekering.

NOOT – Vrije verzekering: Rechtsverhouding lid-ziemenfonds

1. De Arbeidsrechtbank te Brussel diende zich uit te spreken over de vordering van de heer Van B. lastens het ziekenfonds O tot betaling van dagelijkse vergoedingen.

De heer Van B., zelfstandig banketbakker, en sinds 1976 aangesloten bij de dienst dagelijkse vergoedingen van O. was sedert 1986 arbeidsongeschikt en ontving uit dien hoofde vergoedingen. Bij schrijven van O. werd hij in kennis gesteld dat door de algemene vergadering de statuten werden gewijzigd derwijze dat de bijdragen voor de categorie waarin hij was aangesloten verhoogden en de vergoedingen verminderden.

Het is tegen deze beslissing dat hij opkwam en de vergoedingen vorderde als bepaald bij zijn aansluiting, argumen-

terend dat de tussen partijen gesloten overeenkomst een verzekeringsovereenkomst is in de zin van artikel 2, van titel X van het Wetboek van Koophandel, waarvan de voorwaarden niet eenzijdig kunnen worden gewijzigd.

De arbeidsrechtbank wees de vordering als ongegrond af en volgde hierbij de stelling van het ziekenfonds dat de vrije aanvullende verzekering een overeenkomst sui generis was waarbij het ziekenfonds regelmatig in een rechtsgeldig samengeroepen algemene vergadering de statuten kon wijzigen en derhalve de bijdragen kon verhogen en de vergoedingen verminderen.

2. Het probleem van de verplichtingen van ziekenfondsen ten aanzien van hun leden bij een vrije aanvullende verzekering, is steeds het voorwerp van discussie zodra ingevolge een statutenwijziging het ziekenfonds de vergoedingen voor arbeidsongeschikte leden vermindert.

Een ziekenfonds dat bijdragen uitkeert in het stelsel van vrije aanvullende vergoedingen, verschilt essentieel van een verzekeringsmaatschappij. Het onderscheid blijkt reeds uit de desbetreffende vrij duidelijke wettelijke bepalingen.

In de oude wet van 23 juni 1894, werd reeds de benaming «maatschappijen voor onderlinge bijstand» gebruikt. Ook de nieuwe wet van 6 augustus 1990 die deze oude wet ophief en verving, vermeldt als wettelijke definitie: «de ziekenfondsen zijn verenigingen van natuurlijke personen die het bevorderen van het fysiek en psychisch en sociaal welzijn als streefdoel hebben in een geest van voorzorg, onderlinge hulp en solidariteit. Zij oefenen hun activiteiten uit zonder winstoogmerk» (art. 2).

Met andere woorden, een ziekenfonds is een vereniging van personen die elkaar onderling bijstand willen verlenen en niet een kapitaalvennootschap die winst nastreeft. (Justaert, M. en Van den Bussch, A., «De nieuwe wet betreffende de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen», in *De mutualiteit vandaag en morgen*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1991, 56).

Het begrip «onderlinge bijstand» is dan ook cruciaal: «La mutualité réside en ce que les membres du groupement se donnent une aide mutuelle en vue d'un résultat qui consistera dans l'assistance et dans les avantages que leur procure la société» (*R.P.D.B.*, tw. *Sociétés mutualistes*, 4, vgl. ook *Pand.belges*, tw. *Mutualité, mutuelliste*, 63).

Aangezien het ziekenfonds geen verzekeringsmaatschappij is, is de relatie tussen een lid en zijn ziekenfonds ook geen gewone verzekeringsovereenkomst maar een overeenkomst sui generis, die de wet der aangeslotenen vormt, hun betrekkingen onderling regelt en beheerst wordt door de bijzondere wetten, de statuten en de onderstelde wil van partijen (*R.P.D.B.*, tw. *Société mutualistes*, nr. 15; Justaert, M. en Van den Bussche, A., o.c., 56; Antwerpen, 15 december 1986, AR. 550/86 in zake A.V.Z. t/ Van M., onuitg.; Arbrb. Hasselt, 28 april 1994, AR. 92/4603, in zake H./O.Z.), waarbij m.a.w. de relatie lid-ziemenfonds bepaald wordt door de statuten. De uitkeringsvoorwaarden en eventuele wijzigingen ervan worden volledig statutair geregeld, zodat de aangeslotenen door de ondertekening van hun toetredingsformulier door deze statuten en hun wijzigingen gebonden zijn.

Conform de bepalingen daarover is het de algemene vergadering die beslist over de statutenwijziging en derhalve ook de statutair bepaalde bijdragen en uitkeringen kan wijzigen (art. 21 Wet 23 juni 1894 betreffende de verenigingen

voor onderlinge bijstand en nu art. 6 Wet 6 augustus 1990 betreffende de ziekenfondsen).

In de rechtspraak wordt vaak ten onrechte in andere zin gestatueerd. Men beroept zich dan op de algemene rechtsbeginselen en op de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, inzonderheid de artt. 1134 en 1135, om te stellen dat een ziekenfonds onbepaald gehouden is tot betaling van vergoeding aan arbeidsongeschikte leden ongeacht de statutaire bepalingen en ongeacht de beslissingen van de algemene vergadering, dat een eenzijdige wijziging van de uitkeringsvoorwaarden derhalve niet geoorloofd is en dat er anders over oordelen een schending inhoudt van de uitvoering te goeder trouw die deze overeenkomst dient te beheersen. De ziekenfondsen zouden niet het recht hebben om hun statuten te wijzigen indien hierdoor de belangen van een aantal leden zouden worden geschaad (Arbrb. Hasselt, 25 juni 1987, *R.W.*, 1987-88, 581, met noot Van Langendonck, J., Put, J. en Gesquiere, G., «De rechten van de ziekenfondsen bij de afschaffing van een aanvullende ziektenfondsverzekering», *R.W.*, 1992-93, 634, en de door deze auteurs aangehaalde rechtspraak; Arbh. Gent, 19 maart 1992, AR 89/249 in zake S./H. onuitg.).

De verwarring wordt daarenboven in de hand gewerkt door het fundamenteel onderscheid tussen de activiteiten van een ziekenfonds in het kader van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering – waar er een onbeperkte dekking is (voor zover de Staat middelen ter beschikking stelt) – en de activiteiten van een ziekenfonds in het kader van een vrije verzekering.

Bovenstaand vonnis heeft dit onderscheid duidelijk niet uit het oog verloren en op een correcte wijze de in dezen geldende statutaire bepalingen toegepast.

Catherine Meeusen

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE HASSELT

1e KAMER – 18 OKTOBER 1995

Voorzitter: de h. Vanhelmont

Advocaten: mrs. Sampermans loco Bottin en Vreven loco Jenné

Internationaal privaatrecht – Koop – Haags Verdrag van 15 juni 1955 – Weens Koopverdrag van 11 april 1980 – Factuurvoorwaarden

Bij ontstentenis van rechtskeuze verplicht art. 3 van het Haags Verdrag van 15 juni 1955 tot toepassing van de interne wet van het land van de gewone verblijfplaats van de verkoper, te dezen Frankrijk. De bepalingen van het Weens Koopverdrag, dat de overeenkomst beheerst, kunnen stilzwijgend worden uitgesloten indien het voor de hand ligt dat dit de gemeenschappelijke bedoeling van beide partijen is geweest. De bedingen van de factuurvoorwaarden voldoen daar niet aan en kunnen daarom niet tegengeworpen worden.

S.A. A. t/ N.V. B.

Bij overeenkomst van 29 augustus 1990 komen partijen overeen dat eiseres ijzerwaren zal leveren die moeten voldoen aan een bestek opgesteld door de N.M.B.S.

De overeenkomst bepaalt niet welk recht van toepassing zal zijn.

De overeenkomst voorziet evenmin in moratoire interesten of in een schadebeding voor het geval B. bij haar betalingen in gebreke blijft.

Verweerster laat na drie facturen respectievelijk van 4, 12 en 25 oktober 1993 te betalen voor in totaal 184.200 FF.

In de factuurvoorwaarden van eiseres is bedongen dat in geval van niet-betaling een strafbeding eisbaar wordt van 15 % evenals de wettelijke interesten en de gerechtskosten.

Op 22 april 1994 stuurt eiseres een rekenings overzicht. Op 10 augustus 1994 stelt haar raadsman in gebreke. Op 18 augustus 1994 volgt dagvaarding.

Op 5 september 1994 – na dagvaarding – geeft verweerster eiseres een cheque, betrekking hebbend op de hoofdsom.

Thans zijn de interesten en het strafbeding nog in betwisting.

Beoordeling

1. Verweerster betwist dat eiseres nog recht heeft op interesten en schadebeding omdat de overeenkomst tussen partijen bedingt dat de factuurvoorwaarden van B. van toepassing zijn en daarin zijn geen sancties bepaald i.v.m. niet tijdige betalingen.

2. De rechtbank onderzoekt eerst welk recht de overeenkomst beheerst.

Het gaat te dezen om de verkoop van een Franse vennootschap aan een Belgische handelsvennootschap, zodat het niet voor de hand ligt dat Belgisch recht van toepassing is.

Partijen hebben niet uitdrukkelijk de interne wet van een bepaald land aangegeven. Evenmin is er een aanwijzing die onbetwifelbaar voortvloeit uit de overeenkomst.

Nu het om een internationale koop gaat van lichamelijke roerende goederen, worden de verwijzingsregels die deze rechtbank moet toepassen, teruggevonden in het Verdrag nopens de internationale koop van roerende lichamelijke zaken toepasselijke wet van 15 juni 1955, bekrachtigd door de wet van 21 september 1962.

Overeenkomstig art. 3 van het verdrag is de interne wet van het land van de verblijfplaats van de verkoper van toepassing, in casu de Franse wet.

Voor zover het recht dat door het verdrag van 1955 als van toepassing op de voorliggende rechtsvraag wordt aangewezen, het recht is van een land dat het Verdrag van Wenen inzake internationale koop betreffende roerende zaken van 11 april 1980 bekrachtigd heeft – en dat is sinds 1 januari 1988 voor Frankrijk het geval – dan zijn de regels van die eenvormige wet van toepassing.

2. Het Verdrag van Wenen bepaalt in art. 6 dat de partijen toepassing van dit verdrag kunnen uitsluiten of afwijken van elk van de bepalingen hiervan dan wel het gevolg wijzigen.

Het verdrag regelt de situaties die partijen niet bij overeenkomst hebben voorzien. Het bevat in de artikelen 74 en 78 een regeling omtrent interesten en schade. Die is dus van toepassing ook al heeft de overeenkomst van 29 juni 1990 daarin niet voorzien. De vraag is of de regeling van de artt. 74

en 78 buiten werking gesteld kan worden door de desbetreffende bepalingen in de factuurvoorwaarden.

De rechtbank is van oordeel dat de bepalingen van het verdrag stilzwijgend kunnen worden uitgesloten maar dat het voor de hand moet liggen dat dit de gemeenschappelijke bedoeling is geweest van beide partijen (Neumayer, Ming, *Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandises, Commentaire*, Lausanne 1993, 85). Zij is van oordeel dat voorwaarden in een eenzijdig geschrift als factuurvoorwaarden daaraan niet beantwoorden. De bedingen van de factuurvoorwaarden kunnen aldus niet tegengehouden worden.

4. Art. 74 van het Verdrag van Wenen voorziet in een rente zonder het percentage daarvan te bepalen. Eiseres vraagt interesten tegen de wettelijke rentevoet. De rechtbank weet niet welke wettelijke rentevoet wordt bedoeld. In elk geval komt het haar voor dat zij het bedrag van 8.599 FF aan interesten voor achterstallige facturen van oktober 1993 tot 31 augustus 1994 kan toekennen.

5. Art. 74 van de eenvormige wet voorziet in een schadevergoeding.

De rechtbank acht het gevorderde à 15 % overdreven en begroot de schade ex aequo et bono op 10 %.

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van de V.U.B. (coördinatie: prof. dr. M. van Damme)

Dit overzicht betreft de wetgeving bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van januari 1996 en kwam tot stand met medewerking van A.M. Baeke, K. Byttebier, G. Debersaques, M. De Jonckheere, P. Dufaux, R. Pascariello en L. Vény

Secundaire markten van «overheidspapier»

In het Staatsblad van 3 januari 1996 verscheen het K.B. van 22 december 1995 inzake de organisatie van de secundaire buiten beurs-markt van de lineaire obligaties, de gesplitste effecten en de schatkistcertificaten. Dit K.B. is uitgevaardigd teneinde de voorschriften die de secundaire markt van het overheidspapier beheersen, in overeenstemming te brengen met de wet van 6 april 1995 (besproken in *R.W.*, 1995-96, 403-405). Het K.B. is in werking getreden op 1 januari 1996 (art. 14 K.B. 22 december 1995).

Art. 1 van het K.B. van 22 december 1995 geeft een aantal definities weer.

Art. 2 van het K.B. 22 december 1995 vermeldt het toepassingsveld van het K.B. Luidens de eerste paragraaf van het artikel regelt het K.B. de organisatie van de (secundaire) markt voor transacties in zekere soorten «overheidspapier» (omtrekt de rechtvaardiging van deze term, zie BYTTEBIER, K., *Handboek Financieel Recht*, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen, 1995, 358), namelijk de zogeheten lineaire obligaties, de gesplitste effecten (= effecten die ontstaan als gevolg van de splitsing van lineaire obligaties) en de schatkistcertificaten. Het K.B. beoogt enkel de transacties waarbij een beroep wordt gedaan op zogeheten bemiddelaars (zijnde bepaalde categorieën instellingen, die, op grond van

het stelsel van de wet van 6 april 1995, gemachtigd zijn om als tussenpartij bij de verhandeling van financiële instrumenten op te treden). Volledigheidshalve zij vermeld dat ook inzake de transacties in overheidspapier het beginsel van het verplicht beroep op een tussenpersoon toepassing vindt (art. 12 van het K.B. van 22 december 1995). Evenwel is het mogelijk om met de instemming van alle bij de transacties betrokken partijen, zonder toedoen van een bemiddelaar, verhandelingen te verrichten, mits is voldaan aan de voorwaarden van art. 2, § 1, tweede lid, K.B. 22 december 1995. In een dergelijk geval vinden ook de overige bepalingen van het K.B. van 22 december 1995 geen toepassing.

O.g.v. art. 2, § 2 K.B. 22 december 1995 geldt elke bemiddelaar die in de loop van het jaar bij een verrichting op de secundaire markt van het «overheidspapier» optreedt, gedurende dat jaar als lid van deze markt. Het Comité van het Rentenfonds maakt van dit lidmaatschap gewag in een bijzondere lijst (art. 2, § 3, K.B. 22 december 1995).

Luidens art. 3, eerste lid, van het K.B. 22 december 1995 is het bestuur van de secundaire markt van het «overheidspapier» – die overigens in tegenstelling tot de secundaire markten voor door private ondernemingen geëmitteerd papier, niet is geïncorporeerd in een aparte vennootschap met rechtspersoonlijkheid – in handen van het Rentenfonds. Hierbij vervult het Comité van het Rentenfonds de taken van marktautoriteit (art. 3, tweede lid, van het K.B.).

Net als voor de Effectenbeursvennootschappen het geval is, is de marktautoriteit – *in casu* het Comité van het Rentenfonds – ertoe gehouden om een zogeheten «marktreglement» uit te vaardigen (art. 4, eerste lid, K.B. 22 december 1995). Dit marktreglement kan bijzondere voorschriften vastleggen inzake de transacties uitgevoerd door de Staat, het Rentenfonds of de N.B.B. in het kader van haar monetair beleid (art. 4, tweede lid K.B. 22 december 1995).

Als tweede taak van het Comité van het Rentenfonds vermeldt art. 5, § 1, het toezicht op de naleving van de bepalingen van (i) dit K.B. (met uitzondering van art. 8); van (ii) het marktreglement en (iii) van de artt. 36-39 van de wet van 6 april 1995 (= de bepalingen die de transacties in financiële instrumenten normeren). In het kader van dit toezicht is het Comité ertoe gehouden om klachten van daartoe bevoegde personen te onderzoeken conform de regeling van art. 6, § 2, K.B. 22 december 1995.

Art. 6 K.B. 22 december 1995 vermeldt de sancties die het Comité kan opleggen, met name: (i) de waarschuwing; (ii) het opleggen van een administratieve boete; (iii) de tijdelijke schorsing van een bemiddelaar voor een termijn van ten hoogste zes maanden en (iv) de uitsluiting voor het geheel of een gedeelte van de activiteiten op de secundaire markt van het overheidspapier. Ingeval het Comité zijn toevlucht tot een van die sancties neemt, moet het de betrokken bemiddelaar eerst horen (tenzij bij spoedeisendheid, in welk geval het Comité een lid kan schorsen zonder hem eerst gehoord te hebben; zie art. 6, § 1, tweede lid, K.B. 22 december 1995) en moet het zijn beslissing motiveren (art. 6, § 1, derde lid, K.B. 22 december 1995). Het Comité kan steeds ruchtbaarheid aan de sanctie geven (art. 6, § 1, vierde lid, K.B. 22 december 1995). Tegen de beslissing van het Comité staat hoger beroep open bij de Commissie van Beroep, waarvan er slechts één voor het gehele Koninkrijk bestaat (zie BYTTEBIER, K., *o.c.*, 387).

Voorkomend kan het Comité ook worden belast met het toezicht op de naleving van de bepalingen inzake misbruik van voorwetenschap (Boek V Wet 4 december 1990), zij het dat niet is vermeld wie het Comité deze bevoegdheid kan verlenen (het Comité zelf, het Rentenfonds; de minister van Financiën of de Koning?). (Zie art. 12 K.B. 22 december 1995).

Art. 6, § 3, van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt een bijzonder rechtsgevolg van een beslissing tot schorsing of uitsluiting van een bemiddelaar: met name verliest zo'n geschorste of uitgesloten bemiddelaar van rechtswege de hoedanigheid van lid van de (secundaire) markt; in geval van een schorsing geldt dit verlies van het lidmaatschap evenwel slechts voor de periode van de schorsing.

Geschillen tussen bemiddelaars die verband houden met een transactie kan het Comité voorleggen aan een telkenmale door het Comité *ad hoc* samengestelde scheidsrechtelijke instantie, waarin leden van het Comité zitting kunnen nemen (art. 7 K.B. 22 december 1995).

Teneinde het adequate functioneren – i.h.b. de liquiditeit – van de secundaire markt van het overheidspapier te verzekeren, kan de minister van Financiën een korps van erkende markthouders (Primary Dealers) samenstellen (voor de modaliteiten, zie art. 8 K.B. 22 december 1995).

De N.B.B. treedt op als vereffenaar van de transacties in gedematerialiseerde financiële instrumenten die onder het toepassingsgebied van het K.B. van 22 december 1995 ressorteren (art. 9 K.B. 22 december 1995).

Art. 10 K.B. 22 december 1995 vermeldt de wijze van informatieverstrekking (o.m. bekendmaking van koersen, renteverloop en volume van transacties) ten behoeve van de op de secundaire markt van het overheidspapier optredende partijen.

K. Byt.

Bevoegdheden Commissie voor het Bank- en Financiewezen

In het K.B. van 22 december 1995 inzake de overdracht aan de Commissie voor het Bank- en Financiewezen van de aan het Interventiefonds van de beursvennootschappen verleende controlebevoegdheden (B.S., 6 januari 1996) maakt de Koning gebruik van de door de wet van 6 april 1995 verleende mogelijkheden om de aan het Interventiefonds voor de beursvennootschappen verleende controlebevoegdheden m.b.t. de beleggingsondernemingen met een vergunning als beursvennootschap over te dragen aan de CBF. Hiertoe bepaalt art. 1 van het K.B. van 22 december 1995: «De aan het Interventiefonds van de beursvennootschappen verleende controlebevoegdheden worden, overeenkomstig artikel 92, vijfde lid, van de voornoemde wet van 6 april 1995 overgedragen aan de Commissie voor het Bank- en Financiewezen».

Teneinde de tekst van de wet van 6 april 1995 in overeenstemming te brengen met deze bevoegdheidsopdracht, brengen de artt. 2-3 van het K.B. van 22 december 1995 een aantal (terminologische) wijzigingen aan in de Wet van 6 april 1995. Art. 4 van het K.B. van 22 december 1995 brengt soortgelijke wijzigingen in het W.I.B. aan, art. 5 van het K.B. in de wet van 4 december 1990, art. 6 in de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen, art. 7 in het Bankbesluit en art. 8 in de wet van 22 maart 1993.

Het K.B. van 22 december 1995 is in werking getreden op 1 februari 1996 (art. 9 K.B. 22 december 1995).

K. Byt.

Opneming van financiële instrumenten in de eerste markt van een effectenbeurs

Ter vervanging van het K.B. van 28 februari 1993 betreffende de opneming van effecten in de eerste markt van een effectenbeurs, heeft de Koning op 22 december 1995 een nieuw K.B. betreffende de opneming van financiële instrumenten in de eerste markt van een effectenbeurs (*B.S.*, 6 januari 1996; inwerkingtreding op 1 februari 1996) uitgevaardigd. Dit K.B. normeert de eerste notering van effecten ter beurze en vertoont een uiterst technisch karakter; de navolgende bespreking beperkt zich om die redenen tot een analyse van de krachtlijnen.

Luidens art. 2, eerste lid van het K.B. van 22 december 1995 is het besluit van toepassing op de financiële instrumenten waarvoor de opneming in de eerste markt van een effectenbeurs wordt gevraagd of die erin zijn opgenomen. Het besluit geldt evenwel niet voor financiële instrumenten in de zin van art. 22, eerste lid van de wet van 6 april 1995 (= bepaalde categorieën overheidseffecten), noch voor de financiële instrumenten waarvoor bijzondere regelgeving de opneming exclusief voorbehoudt aan een andere markt (zie art. 2, tweede lid, K.B. 22 december 1995).

Art. 5 van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt de basisverplichting inzake de opname van de notering van financiële instrumenten in de eerste markt van een effectenbeurs: wie zo'n notering wil krijgen, moet, terzelfder tijd met de neerlegging van het informatieprospectus in de zin van titel II van het Bankbesluit bij de CBF, schriftelijk een aanvraag bij het directiecomité indienen. Terzelfder tijd met de aanvraag moet de aanvrager aan het directiecomité een aantal stukken bezorgen. Deze stukken verschillen volgens de aard van de financiële instrumenten waarop de aanvraag betrekking heeft (zie art. 6, 1°, K.B. 22 december 1995, dat de neer te leggen stukken inzake de aanvraag tot notering van aandelen en obligaties vermeldt; art. 6, 2°, K.B. 22 december 1995, dat de neer te leggen stukken inzake de aanvraag tot notering van 'certificaten' weergeeft en art. 6, 3°, K.B. 22 december 1995, dat de neer te leggen stukken inzake de aanvraag tot notering van «rechten van deelnemingen» in een beleggingsfonds vermeldt).

De aanvraag maakt het voorwerp uit van een onderzoek door de beursadministratie (art. 7, eerste lid, K.B. 22 december 1995). Dit onderzoek resulteert in een verslag, dat wordt voorgelegd aan het directiecomité (conform de modaliteiten van art. 7, tweede lid, K.B. 22 december 1995). Ter behandeling van de aanvraag kan het directiecomité o.g.v. art. 8 van het K.B. van 22 december 1995 bij elke 'belanghebbende persoon', alle nuttige inlichtingen inwinnen.

De voorzitter van het directiecomité moet de CBF van elke ontvangen aanvraag inlichten (art. 8, eerste lid, K.B. 22 december 1995). Daarenboven moet het directiecomité binnen de twee werkdagen van de aanvraag melding maken in de koerslijst (art. 9, tweede lid, K.B. 22 december 1995).

Het directiecomité beschikt over een termijn van twee maanden om zijn beslissing over de aanvraag mee te delen aan de persoon die om de notering heeft verzocht (art. 10,

eerste lid, K.B. 22 december 1995); bij ontstentenis van beslissing binnen deze termijn geldt de aanvraag als afgewezen (art. 10, tweede lid, K.B. 22 december 1995).

Art. 11 van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt voor bepaalde categorieën financiële instrumenten bijzondere goedkeuringsvereisten door bepaalde overheidsinstanties.

De artt. 14 e.v. van het K.B. van 22 december 1995 stellen de voorwaarden vast voor de opneming in de eerste markten. Deze voorwaarden verschillen volgens het type financiële instrumenten waarop de aanvraag betrekking heeft: art. 14 vermeldt de voorwaarden voor de notering van aandelen en obligaties; art. 15 voor de notering van certificaten.

De artt. 16 en 17, § 1, van het K.B. van 22 december 1995 sommen een aantal omstandigheden op waarin aan een aantal van de in de voorafgaande artikelen weergegeven voorwaarden, vermoed wordt voldaan te zijn. De artt. 17, § 1, en 18 van het K.B. van 22 december 1995 vermelden een aantal gevallen waarin van de voorwaarden kan worden afgeweken. Deze afwijkingen kunnen evenwel slechts toepassing vinden ingeval zij algemeen worden toegepast voor alle emittenten, althans in zoverre de omstandigheden uit hoofde waarvan zij worden toegestaan, gelijksoortig zijn (art. 19 K.B. 22 december 1995).

Art. 20 van het K.B. van 22 december 1995 bepaalt de voorwaarden inzake de notering van rechten van deelneming.

Verhelderende literatuur vormt art. 22, § 1, van het K.B. van 22 december 1995, dat de vormvoorschriften waaraan financiële instrumenten die enkel in België worden uitgegeven, moeten voldoen, vermeldt. Art. 22, § 2, K.B. 22 december 1995 bepaalt dat de in een andere lidstaat van de EEG uitgegeven effecten moeten voldoen aan de vormvoorschriften van toepassing in die andere lidstaat.

Art. 23 K.B. 22 december 1995 bepaalt dat het directiecomité in het belang van de goede werking van de markt, de notering van bepaalde financiële instrumenten kan onderwerpen aan specifieke voorwaarden. Art. 24 K.B. 22 december 1995 bepaalt de gevallen waarin het directiecomité, niettegenstaande het vervuld zijn van de in de artt. 14 e.v. van het K.B. weergegeven voorwaarden, de notering toch kan weigeren.

De artt. 25-28 van het K.B. van 22 december 1995 onderwerpen de emittenten van genoteerde financiële instrumenten aan een aantal bijzondere verplichtingen (waaronder informatieverplichtingen en verplichtingen inzake de betaling van bepaalde vergoedingen).

De artt. 29-30 van het K.B. van 22 december 1995 bepalen de sancties die het directiecomité te zijner beschikking heeft ingeval de emittent van genoteerde financiële instrumenten niet langer voldoet aan (bepaalde) noteringsvoorwaarden, namelijk: (i) de schorsing van de notering voor een termijn van ten hoogste twee beursdagen (in bijzondere gevallen te handhaven gedurende een langere periode); (ii) de schrapping van de notering van de financiële instrumenten en (iii) de openbaarmaking van het feit dat de voorwaarden van notering niet langer vervuld zijn. Een schrapping van een financieel instrument heeft tot gevolg dat alle ervan afgeleide instrumenten eveneens worden geschrapt; bovendien kan het directiecomité in het belang van de markt of met het oog op de beleggersbescherming, zogeheten «begeleidingsmaatregelen» nemen.

Art. 31 van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt de procedure die moet worden nageleefd in geval van een schrapping van de notering op verzoek van de emittent zelf.

De artt. 32-33 van het K.B. van 22 december 1995 vermelden de mogelijkheid voor het directiecomité om samen te werken met andere controleautoriteiten (waaronder de CBF en buitenlandse controleautoriteiten).

K. Byt.

Buitenlandse beleggingsondernemingen

Eveneens ter uitvoering van de wet van 6 april 1995, verscheen in het Staatsblad van 6 januari 1996 het K.B. van 20 december 1995 betreffende de buitenlandse beleggingsondernemingen. Met voormelde wet en het geciteerde uitvoeringsbesluit heeft de Belgische regelgever in het bijzonder willen voldoen aan zijn verplichting tot omzetting van de zogeheten «ISD-richtlijn» (afk. van 'Investment Services Directive'; Richtlijn 93/22 van de EEG Raad van 10 mei 1993 betreffende het verrichten van diensten op het gebied van beleggingen in effecten, *Pb.*, nr. L141, van 11 juni 1993, 27).

Het K.B. van 6 januari 1996 normeert i.h.b. twee materies (art. 1 K.B. 6 januari 1996), namelijk:

1° het statuut van en het toezicht op de bijkantoren en dienstverrichtingen in België van beleggingsondernemingen die onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Gemeenschap ressorteren (hierna vermeld als «buitenlandse EG-beleggingsinstelling of -onderneming»);

2° het statuut van en het toezicht op de bijkantoren en de dienstverrichtingen in België van beleggingsondernemingen die ressorteren onder het recht van staten die geen lid van de Europese gemeenschappen zijn.

Art. 3 K.B. 6 januari 1996 vermeldt de administratieve formaliteiten die de buitenlandse EG-beleggingsinstelling moet hebben vervuld, vooraleer zij in België haar activiteiten d.m.v. een bijkantoor mag aanvangen. Deze formaliteiten zijn *mutatis mutandis* dezelfde als die welke het bijkantoor van een buitenlandse EG-kredietinstelling moet vervullen (de controleautoriteit van het land van herkomst deelt een informatiedossier mee aan de CBF; deze heeft twee maanden de tijd om het bijkantoor van de beleggingsonderneming te registreren, na het verstrijken van deze termijn kan het bijkantoor zijn activiteiten verrichten, mits de CBF hiervan op de hoogte is gebracht). De CBF is ertoe gehouden om elk jaar een lijst van de in België geregistreerde bijkantoren van buitenlandse EG-beleggingsinstellingen openbaar te maken (art. 3, derde lid, K.B. 6 januari 1996). Een analoge procedure geldt wanneer een buitenlandse EG-beleggingsinstelling in België wil optreden zonder een bijkantoor te openen, met name in het kader van het loutere vrije dienstenverkeer (zie art. 4 K.B. 6 januari 1996).

Art. 5 K.B. 6 januari 1996 onderwerpt de buitenlandse EG-beleggingsinstelling aan de verplichting om bepaalde wijzigingen in het informatiedossier aan de CBF mee te delen.

Art. 7 K.B. 6 januari 1996 vermeldt een aantal bepalingen van de wet van 6 april 1995 die, niettegenstaande de zogeheten «home country rule», op de buitenlandse EG-beleggingsondernemingen toepassing vinden. Art. 8 K.B. 6 januari 1996 vermeldt de zogeheten «algemeen belang»-exceptie (= Belgische regelgeving van algemeen belang vindt toepas-

sing op de buitenlandse EG-beleggingsonderneming en haar verrichtingen; de CBF deelt de buitenlandse EG-beleggingsinstelling die in België wil optreden, telkenmale mee welke de Belgische regelgeving van algemeen belang is (zie art. 8, lid 2, K.B. 6 januari 1996)).

Art. 9 K.B. 6 januari 1996 vermeldt een aantal informatieverplichtingen van toepassing op de buitenlandse EG-beleggingsinstellingen die in België optreden.

De buitenlandse EG-beleggingsinstellingen ressorteren in beginsel onder het toezicht van de controleautoriteiten van hun land van herkomst («home country control»). De lokale controleautoriteit kan met het oog op deze toezichtstaak deskundigen controles laten verrichten op Belgisch grondgebied (art. 12, § 2, K.B. 6 januari 1996). Evenwel ressorteren zij wat betreft het toezicht op de naleving van de Belgische regelgeving, die o.g.v. voormelde bepalingen van het K.B. van 6 januari 1996 toepassing vindt op de buitenlandse EG-beleggingsinstellingen, onder de controle van de CBF (art. 11 K.B. 6 januari 1996). Daarenboven kan de CBF de controleautoriteit op verzoek van laatstvermelde assisteren bij de uitoefening van haar toezicht (art. 12, § 1, eerste lid, K.B. 6 januari 1996); de CBF kan in geval van spoedeisendheid bepaalde eigen controles verrichten (art. 12, § 1, tweede lid, K.B. 6 januari 1996).

Ingeval de in België werkzame buitenlandse EG-beleggingsinstelling de voorschriften van Belgisch recht, waaraan zij, niettegenstaande de «home country rule», toch onderworpen is, niet zou naleven, beschikt de CBF over de volgende sanctiemogelijkheden (voor de precieze sanctiemogelijkheden en hun toepassingsvoorwaarden en regels, zie art. 14 K.B. 6 januari 1996):

- zij kan de beleggingsonderneming aanmanen om binnen een bepaalde termijn de toestand te verhelpen;

- zo een dergelijke aanmaning niet het gewenste effect te weegbrengt, kan de CBF de controle-autoriteit op de hoogte brengen van de inbreuk en haar verzoeken bepaalde maatregelen te nemen;

- zo de overtredingen aanhouden, kan de CBF zelf optreden en hiertoe de maatregelen, vermeld in art. 14, § 2, tweede lid, K.B. 6 januari 1996 (o.m. tijdelijk verbod om bepaalde verrichtingen uit te voeren, nemen;

- in spoedeisende gevallen kan de CBF steeds de nodige «bewarende maatregelen» treffen.

Ingeval de controleautoriteit van het land van herkomst van de in België opererende onderneming de vergunning intrekt of herroept, beveelt de CBF de sluiting van het in België gevestigde bijkantoor; desgewenst kan de CBF een voorlopig bewindvoerder aanstellen teneinde bewarende maatregelen te nemen (art. 15 K.B. 6 januari 1996).

Zo de CBF van oordeel is dat het Belgisch bijkantoor van de buitenlandse EG-beleggingsonderneming op het organisatorisch, boekhoudkundig of administratief vlak tekortschiet, brengt zij de controleautoriteit van het land van herkomst hiervan op de hoogte (art. 16 K.B. 6 januari 1996).

Ingeval een niet van een EG-lidstaat afkomstige beleggingsonderneming in België een bijkantoor wil vestigen, geldt een totaal verschillend stelsel. In zo'n geval moet de buitenlandse beleggingsonderneming meer bepaald een vergunning bij de CBF aanvragen (aangezien het beginsel van de «ene vergunning» hier geen toepassing vindt). In zo'n geval vindt een aantal in art. 20, § 1, K.B. 6 januari 1996 vermelde artikelen van de wet van 6 april 1995 toepassing. Bij

de beoordeling van de vergunningsaanvraag kan de CBF rekening houden met het reciprociteitsbeginsel, aangezien zij de vergunning kan weigeren aan het bijkantoor van een beleggingsonderneming die ressorteert onder het recht van een staat die niet dezelfde toegangsmogelijkheden tot zijn markt biedt aan beleggingsondernemingen naar Belgisch recht (art. 20, § 2, K.B. 6 januari 1996). Voorkomend kan de CBF de vergunning ook weigeren zo zij van oordeel is dat ten behoeve van de beleggersbescherming of met het oog op het gezond en voorzichtig beleid van de beleggersonderneming, de oprichting van een (Belgische) dochtervennootschap vereist is (art. 20, § 3, K.B. 6 januari 1996).

Art. 21 K.B. 6 januari 1996 vermeldt de artikelen van de wet van 6 april 1995, houdende de invoering van zekere zogeheten «bedrijfsuitoefeningsvoorwaarden» (voor meer bijzonderheden hierover, zie BYTTEBIER, K., o.c., 428 e.v.), die ook gelden voor bijkantoren van niet-EG-beleggingsondernemingen.

Inzake het toezicht geldt het Belgisch toezichtsstelsel (artt. 22-23 K.B. 6 januari 1996). Ook inzake de sancties vinden de meeste bepalingen van de wet van 6 april 1995 toepassing (zie art. 24 K.B. 6 januari 1996).

Wil een buitenlandse niet-E.G.-beleggingsonderneming (occasioneel) in België optreden zonder een bijkantoor op te richten, dan geldt art. 25 van het K.B. 6 januari 1996. In zo'n geval moet de beleggingsonderneming zich kenbaar maken aan de CBF, met vermelding van de diensten die zij in België wil aanbieden. Opnieuw kan de CBF de beleggingsonderneming verbieden om in België op te treden zo niet voldaan is aan het wederkerigheidsbeginsel (art. 25, derde lid, K.B. 6 januari 1996). De CBF maakt jaarlijks een lijst bekend van niet-E.G.-beleggingsondernemingen die in België diensten verrichten.

Inzake het toezicht over dergelijke ondernemingen geldt een gemengd stelsel, waarbij de CBF en de controleautoriteit van het thuisland bepaalde bevoegdheden delen. Daarenboven vermeldt het K.B. van 6 januari 1995 een aantal bepalingen van de wet van 6 april 1995 die op de buitenlandse niet-E.G.-kredietinstelling toepassing vinden (zie de artt. 26-32 K.B. 6 januari 1996). Tot slot vermelden de artt. 33-36 K.B. 6 januari 1996 een aantal overgangsbepalingen, daarbij aansluitend bepalen de artt. 37-39 de inwerkingtreding van het besluit en van sommige bepalingen van de wet van 6 april 1995.

K. Byt.

Future- en optiebeurs

1. Algemeen – Twee koninklijke besluiten wijzigen de voorschriften van toepassing op de Belgische Future- en Optiebeurs. Het eerste is het K.B. van 22 december 1995 houdende de oprichting en de inrichting van de Belgische Future- en Optiebeurs (B.S., 6 januari 1996), dat beoogt (i) de reglementering inzake de Future- en Optiebeurs aan te passen aan het door de wet van 6 april 1995 nieuw gecreëerde kader voor de organisatie van de markten van de financiële instrumenten in het algemeen en (ii) de secundaire markt van verhandelbare overeenkomsten op grondstoffen, goederen en eetwaren op de Future- en Optiebeurs te organiseren. Het tweede K.B. dateert eveneens van 22 december 1995 en heeft tot doel de nieuwe statuten van Belfox c.v., de vennootschap

die de Future- en Optiebeurs organiseert, goed te keuren (K.B. van 22 december 1995 betreffende de erkenning van Belfox c.v., B.S., 6 januari 1996).

De Future- en Optiebeurs is de secundaire markt voor zogeheten «futures» en «opties» (= termijnovereenkomsten m.b.t. hetzij financiële instrumenten, hetzij bepaalde, limitatief opgesomde categorieën grondstoffen, goederen en eetwaren).

2. Oprichting en inrichting – Het eerstvermelde K.B. van 22 december 1995 houdende de oprichting en de inrichting van de Belgische Future- en Optiebeurs vermeldt een aantal bepalingen inzake de werking van deze beurs, die overigens vrij grote gelijkenissen vertonen met de bepalingen inzake de werking van de effectenbeurzen. Zo omschrijft art. 3 van het K.B. van 22 december 1995 het beginsel van het verplicht beroep op een professionele bemiddelaar en geeft het artikel aan welke bemiddelaars op Belfox kunnen optreden. De artt. 4-5 van het K.B. van 22 december 1995 vermelden de categorieën personen die lid kunnen worden van een of meer van de deelmarkten van Belfox.

De artt. 6-19 normeren de bevoegdheden van de bestuursorganen van Belfox. Net zoals de gewone effectenbeursvennootschappen van Brussel en Antwerpen, kent ook Belfox meerdere bestuursorganen, namelijk de raad van bestuur, het «directiecomité» en de zogeheten «marktcommissie».

De bevoegdheden van de raad van bestuur zijn dubbel: enerzijds heeft de raad van bestuur de vennootschapsrechtelijke bevoegdheden (art. 6, § 1, van het K.B. van 22 december 1995); anderzijds heeft de raad van bestuur ook een aantal specifieke bevoegdheden, namelijk (i) de uitstippeling van het algemeen beleid van Belfox; (ii) het beslissen over de oprichting van nieuwe deelmarkten en de opneming, wijziging en schrapping in de notering van Belfox van sommige categorieën financiële instrumenten die worden gekenmerkt door het feit dat ze kunnen worden uitgegeven door meerdere emittenten; (iii) de uitoefening van het toezicht op het dagelijks bestuur van Belfox c.v. (met uitzondering van de taken die de marktcommissie als marktautoriteit uitoefent); (iv) de vaststelling van de bijdragen van de leden, en (v) de uitvaardiging van het beursreglement van Belfox; dit beursreglement normeert de organisatie, de werking, het toezicht en de orde op Belfox. (Omtrent deze bevoegdheden, zie art. 6, § 2, K.B. 22 december 1995).

Het gebruik van de benaming «directiecomité» ter omschrijving van het dagelijks bestuursorgaan van Belfox c.v. is enigszins misleidend. De misleiding is hierin gelegen dat wat betreft de effectenbeursvennootschappen, de term «directiecomité» doelt op de marktautoriteit, terwijl m.b.t. Belfox c.v. de term betrekking heeft op het dagelijks bestuursorgaan, en de marktautoriteit omschreven is met de term «marktcommissie».

De «marktcommissie» van Belfox c.v. geldt als de marktautoriteit in de zin van de wet van 6 april 1995. Art. 7, § 1, van het K.B. van 22 december 1995 bepaalt de samenstelling van de marktcommissie; art. 7, § 2, van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt een aantal waarborgen voor het onafhankelijk optreden van de marktcommissie. De marktcommissie heeft o.m. de volgende bevoegdheden: (i) de vaststelling van het «marktreglement» (= houdende weergave van de gedragsregels; art. 8 K.B. 22 december 1995); (ii) het beslissen over de aanvragen tot opneming, wijziging en schrapping in

de notering van Belfox van sommige categorieën financiële instrumenten die worden gekenmerkt door het feit dat zij kunnen worden uitgegeven door slechts één emittent (art. 9, 1°, K.B. 22 december 1995); (iii) beslissen over de schorsing van een of meer financiële instrumenten (art. 9, 2°, K.B. 22 december 1995); (iv) beslissen over het lidmaatschap van de leden van Belfox (art. 9, 3° en 4°, K.B. 22 december 1995); (v) zorgen voor de organisatie en de werking van de deelmarkten van Belfox (art. 9, 5°, K.B. 22 december 1995); (vi) de uitoefening van het toezicht op de naleving van de beurs- en marktreglementen en van de beslissingen van de marktcommissie inzake de organisatie en de werking van Belfox (art. 9, 6°, K.B. 22 december 1995); (vii) toezicht op de naleving van sommige verplichtingen van de emittenten van de genoteerde financiële instrumenten (art. 9, 7°-8°, K.B. 22 december 1995); (viii) zorgen voor de markttransparantie en waken over de verplichtingen inzake de occasionele informatie en inzake het misbruik van voorwetenschap (art. 9, 11°, K.B. 22 december 1995); (ix) de opstelling van een informatienota ten behoeve van de belegger, waarin de marktcommissie moet wijzen op de risico's verbonden aan het beleggen in termijnovereenkomsten (art. 9, 12°, K.B. 22 december 1995); (x) het bevelen van de stopzetting van bepaalde onregelmatige praktijken (art. 9, 13°, K.B. 22 december 1995), en (xi) de uitwerking van een *clearing*-stelsel m.b.t. de op de deelmarkten van Belfox verhandelde financiële instrumenten (art. 10 K.B. 22 december 1995).

Art. 11 van het K.B. van 22 december 1995 bepaalt dat het beursreglement inzonderheid sommige voorschriften inzake de technische aspecten van verhandeling van de op Belfox genoteerde financiële instrumenten moet vermelden.

Art. 12 van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt de onderzoeksbevoegdheden van de marktcommissie van Belfox c.v. en art. 13 van het K.B. de sancties die de marktcommissie kan nemen t.a.v. de leden van Belfox ingeval deze de wet van 6 april 1995, het K.B. van 22 december 1995, het beursreglement en/of de procedures die gelden met toepassing van het beursreglement niet zouden naleven (waarschuwing – berisping – schorsing – herroeping van het lidmaatschap). Art. 14 van het K.B. van 22 december 1995 vermeldt soortgelijke sancties ingeval een lid bepaalde van de lidmaatschapsverplichtingen niet zou nakomen.

De artt. 20 en 21 van het K.B. 22 van december 1995 normeren respectievelijk het beroepsgeheim en de mogelijkheid tot informatie-uitwisseling van de leden van de bestuursorganen.

Inzake haar financiële toestand en haar boekhoudkundige en administratieve organisatie staat Belfox c.v. onder het toezicht van de CBF. De CBF zorgt daarenboven voor het toezicht op de wijze waarop de marktcommissie haar wettelijke opdrachten als marktautoriteit uitoefent (art. 22, § 1, K.B. 22 december 1995). De artt. 22, § 1, en 23 van het K.B. van 22 december 1995 normeren de wijze van uitoefening van dit toezicht van de CBF. Ingeval de CBF vaststelt dat Belfox c.v. bepaalde van haar verplichtingen niet naleeft, kan zij niet zelf met sancties optreden, maar is zij ertoe gehouden om eerst Belfox c.v. aan te manen de onregelmatigheid te verhelpen en, zo deze aanmaning niet het gewenste effect sorteert, de zaak voor te leggen aan de minister van Financiën, die alle nodige maatregelen kan nemen (art. 24 K.B. 22 december 1995). De eigenlijke controle over Belfox c.v. berust bijgevolg bij de minister, die zich in het kader hiervan

laat bijstaan door een regeringscommissaris (art. 25 K.B. 22 december 1995).

3. *Erkenning van Belfox c.v.* – Het tweede K.B. van 22 december 1995 dat betrekking heeft op de Belgische Future- en Optiebeurs betreft de erkenning van (de statuten van) Belfox c.v. Art. 2 van dit K.B. van 22 december 1995 bepaalt: «De coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid Belfox c.v. wordt erkend als de instelling die Belfox inricht en bestuurt overeenkomstig het besluit en in uitvoering van artikel 31 van de wet (van 6 april 1995).»

Het K.B. keurt meteen ook de (als bijlage bij het K.B. opgenomen) statuten van Belfox c.v. goed en bepaalt dat een statutenwijziging slechts mogelijk is met de goedkeuring van de Koning (art. 5 van het K.B. van 22 december 1995).

De als bijlage bij het K.B. opgenomen statuten normeren de vennootschapsrechtelijke organisatie van Belfox c.v. De bepalingen van deze statuten worden hier niet *in extenso* behandeld.

K. Byt.

Raadpleging van het Rijksregister – Sociale zekerheid der zelfstandigen

Het koninklijk besluit van 10 september 1986 (B.S., 9 oktober 1986), gewijzigd bij koninklijk besluit van 23 oktober 1991 (B.S., 14 november 1991) verleent aan de sociale verzekeringskassen voor zelfstandigen toegang tot de informatie bedoeld bij artikel 3, eerste en tweede lid, van de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen (B.S., 21 april 1984). In een wettelijke grondslag voor de raadpleging van het Rijksregister van de natuurlijke personen werd voorzien in titel III «Middenstand en sociaal statuut der zelfstandigen», hoofdstuk V «Regeling van het gebruik van de informatiegegevens van het Rijksregister van de natuurlijke personen door de administratie en de medewerkende instellingen belast met de toepassing van de reglementering inzake sociale zekerheid der zelfstandigen», van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen (B.S., 9 januari 1993). De inwerkingtreding van deze bepalingen was afhankelijk van de opeenvolgende fases van integratie van de sociale zekerheid van de zelfstandigen in het netwerk van de Kruispuntbank van de sociale zekerheid (*Gedr. St., Senaat*, 1992-93, nr. 526/1, 36). Ten gevolge van het koninklijk besluit van 28 november 1995 (B.S., 6 januari 1996, 291) treden de bepalingen van titel III, hoofdstuk V van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen in werking op de eerste dag van de derde maand na bekendmaking van het besluit in het Belgisch Staatsblad.

A.M.B.

Rijkswacht – Statuut van het personeel – Scholingsbeding – Kopie van het tuchtdossier

De rijkswacht is als bijzonder korps (art. 184 Gw.) niet onderworpen aan de bepalingen van het gemeenrechtelijke (federale) ambtenarenstatuut. In dezen wordt het (grootste deel van het) statuut van het personeel van het operationeel korps van de rijkswacht bepaald door de wet van 27 decem-

ber 1973 betreffende het statuut van het personeel van het operationeel korps van de rijkswacht (*B.S.*, 25 januari 1974, het laatst grondig gewijzigd bij de wet van 9 december 1994, *B.S.*, 30 december 1994) en haar uitvoeringsbesluiten. Het koninklijk besluit van 25 april 1979 betreffende het ambt en de ambtsontheffing van het personeel van het operationeel korps van de rijkswacht (*B.S.*, 13 juni 1979, gewijzigd bij K.B. van 17 juni 1994, *B.S.*, 28 juni 1994 en K.B. van 14 september 1995, *B.S.*, 26 september 1995) is in casu het belangrijkste.

Het koninklijk besluit van 20 december 1995 betreffende de inwerkingtreding van bepalingen van de wet van 9 december 1994 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de rijkswacht en het statuut van haar personeel en tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 april 1979 betreffende het ambt en de ambtsontheffing van het personeel van het operationeel korps van de rijkswacht (*B.S.*, 9 januari 1996) beoogt primair wijzigingen aan te brengen in verscheidene bepalingen van het voornoemde koninklijk besluit, alsook de inwerkingtreding van de artikelen 34 en 35 van de voornoemde (wijzigende) wet van 9 december 1994 te bepalen.

In essentie zijn de vernieuwingen die in het voornoemde koninklijk besluit van 29 april 1979 worden aangebracht, de volgende:

- terugbetaling in bepaalde gevallen aan het om gezondheidsredenen afwezige personeelslid van de verplaatsingskosten, van de andere kosten die het ten behoeve van de controleprocedure heeft gemaakt en van de kosten van de medische onderzoeken en expertises die het heeft ondergaan en overname van deze kosten indien zij op verzoek van de medische dienst van de rijkswacht zijn ondergaan (art. 17, § 5, (nieuw), van het koninklijk besluit van 25 april 1979);

- toekenning aan de werkende voorzitters van de kamers van de onderzoeksraad van een jaarlijkse toelage en toekenning aan de plaatsvervangende voorzitters van die kamers van een presentiegeld (art. 26bis (nieuw) van het koninklijk besluit van 25 april 1979);

- inhoudelijke bepaling van de verplichting voor het personeelslid dat wegens onregelmatige afwezigheid ambtshalve is ontslagen («abandon de poste») of wiens ontslag is aangenomen, om de wedde die het tijdens de opleidingsperiode heeft ontvangen, geheel of gedeeltelijk terug te betalen (artt. 54 en 55bis (nieuw) van het koninklijk besluit van 25 april 1979). De rijkswacht verschaft aan de personeelsleden een (gedegen) opleiding gedurende welke zij een wedde ontvangen. De voornoemde artikelen 34 en 35 van de (wijzigende) wet van 9 december 1994 laten toe dat het (gedwongen) ontslag afhankelijk wordt gesteld van, c.q. gepaard gaat met een gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de tijdens die opleiding ontvangen wedde. De voornoemde artikelen 54 en 55bis van het koninklijk besluit van 29 april 1979 regelen hiervan de uitvoeringsmodaliteiten. Samengevat houdt de regeling in dat geen vergoeding kan worden gevraagd indien het ontslagen personeelslid een minimumaantal dienstjaren heeft gepresteerd dat overeenstemt met anderhalve maal de duur van de basisopleiding; dat de vergoeding degressief is en dat voor iedere bijkomende vorming van hoger onderwijs op kosten van de overheid, per bijkomend jaar een bijkomend te presteren dienstjaar wordt aangerekend;

- erkenning van het recht op één gratis kopie van het tuchtdossier, waarbij deze kopieën enkel mogen worden aangewend «om de verdediging voor te bereiden en te voeren» (art. 56 van het koninklijk besluit van 25 april 1979).

M.i. omvat dit klaarblijkelijk ook het recht op aanwending van die kopieën tijdens een eventuele procedure voor de Raad van State: tot aan de definitieve uitspraak van de Raad van State is de bestreden tuchtbeslissing immers nog niet definitief. Het recht op een kopie van het tuchtdossier is ingeschreven in artikel 24/27, § 2, tweede lid, van de genoemde wet van 27 december 1973. Op dit punt is de rechtsbescherming van het personeelslid merklijk hoger dan de gemeenschappelijke regeling. Volgens de rechtspraak van de Raad van State houdt het recht het dossier in te zien geen recht op het verkrijgen van een afschrift ervan in, tenzij het principe van een nuttig verweer in concreto zou eisen dat betrokkene toegestaan wordt de essentiële stukken te kopiëren (*R.v. St.*, Gretzer, nr. 27192, 26 november 1986; *R.v.St.*, C.V.O., nr. 39113, 31 maart 1992, *T. Gem.*, 1992, 252 (samenvatting)); de rechtspraak in strafzaken die is geënt op art. 6 E.V.R.M. kan immers niet zomaar worden overgenomen in bestuurszaken.

G.D.

Inpandgeving handelszaak

Blijkens het K.B. van 9 oktober 1995 (*B.S.*, 10 januari 1996, p. 501) zijn de financiële instellingen waaraan, met toepassing van artikel 7 van de wet van 25 oktober 1919, het pand op een handelszaak kan worden gegeven, en ten gunste waarvan met toepassing van artikel 15, eerste lid, van dezelfde wet, het endossement van een factuur kan geschieden, die bedoeld in de artikelen 3, § 1, 5°, en 78 van de wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen, welke de in artikel 3, § 2, 2°, 3° en 6°, van dezelfde wet vermelde werkzaamheden verrichten.

De financiële instellingen waaraan het pand op een handelszaak kan worden gegeven, en ten gunste waarvan het endossement van een factuur kan geschieden, zijn derhalve:

- enerzijds de financiële instellingen die als onderneming geen kredietinstelling zijn, en waarvan de hoofdbedrijvigheid bestaat in het verwerven van deelnemingen of het verrichten van bepaalde werkzaamheden;

- anderzijds de financiële instellingen die onder een andere lidstaat van de Europese Gemeenschap ressorteren en, ten aanzien van de kredietinstellingen die onder deze lidstaat ressorteren en van de autoriteiten die toezicht houden op de instellingen van deze Staat, die voldoen aan de voorwaarde naar Belgisch recht rechtstreeks of onrechtstreeks, een dochter te zijn van een of meer kredietinstellingen naar Belgisch recht, en ertoe gerechtigd zijn in België geregeld bepaalde werkzaamheden uit te oefenen.

Opdat haar het pand op een handelszaak kan worden gegeven, en het endossement van een factuur ten gunste van haar kan geschieden, is bovendien vereist dat de financiële instelling werkzaamheden verricht die bestaan in:

- het verstrekken van leningen, inclusief onder meer consumentenkrediet, hypothecair krediet, factoring met of zonder verhaal en financiering van handelstransacties (inclusief forfaitering);

- leasing;

- verlenen van garanties en stellen van borgtochten.

Het K.B. van 9 oktober 1995 heft tevens het K.B. van 12 februari 1936 betreffende het beroepskrediet ten bate van de

kleine burgerij in handel en nijverheid en de toelating van kredietinrichtingen, op.

R.P.

BRTN – Mini-decreet

Het decreet van 22 december 1995 tot wijziging van sommige bepalingen van titel I en titel II van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995 (*B.S.*, 12 januari 1996, in werking getreden op 12 februari 1996; zie het besluit van de Vlaamse regering van 31 januari 1996, *B.S.*, 9 februari 1996) – bekend als het *mini-decreet* – heeft luidens de memorie van toelichting hoofdzakelijk tot doel de opdracht van de BRTN te actualiseren en een werkbare aflijning van de bevoegdheden tussen raad van bestuur en directie vast te leggen, zodat zo vlug mogelijk met een hernieuwd beleid kan worden gestart (*Gedr. St., Vl. Parl.*, 1995-96, nr. 179/1,3).

Inzonderheid geeft het volgens de memorie van toelichting uitvoering aan en/of creëert het het kader voor de volgende maatregelen die door McKinsey & Company werden voorgesteld (*Gedr. St., Vl. Parl.*, 1995-96, nr. 179/1, 3):

- de concrete definitie van de opdracht en de strategie zodat de organisatie in de nabije toekomst eenduidig begrijpt welke programma's aan de kijkers en luisteraars zullen moeten worden aangeboden;

- het herzien van de verantwoordelijkheden van de raad van bestuur en van het directiecomité om een beter evenwicht te verzekeren tussen beide organen en tussen het strategisch en operationeel beleid;

- de aanpassing van de structuur aan de top om een evenwicht te vinden tussen autonomie en het behalen van potentiële synergieën tussen radio en televisie en het openstellen van alle top- en middenkaderfuncties.

Om dat te bereiken wordt de opdracht van de BRTN opnieuw gedefinieerd (art. 4 (nieuw) van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995, *B.S.*, 30 mei 1995, hierna te noemen Omroepcodex); worden de bevoegdheden van de raad van bestuur, de gedelegeerd bestuurder en het directiecomité afgebakend, alsook hun onderlinge verhoudingen bepaald (artt. 4-9 van het decreet van 22 december 1995); wordt in het meerjarenplan de strategie toegelicht en vertaald in concreet gedefinieerde meetbare doelstellingen (art. 10 van het decreet van 22 december 1995, art. 19 van de Omroepcodex); worden de huidige topfuncties opgeheven (art. 12 van het decreet van 22 december 1995) en wordt de Vlaamse regering gemachtigd een aangepaste pensioenregeling uit te vaardigen op basis van door de Vlaamse decreetgever duidelijk vastgelegde criteria (art. 13 van het decreet van 22 december 1995).

G.D.

Werkloosheid – Eerste werkervaringscontract

Een koninklijk besluit van 22 december 1995 (*B.S.*, 13 januari 1996, p. 745) en een ministerieel besluit van dezelfde datum (*B.S.*, 13 januari 1996, p. 748) brengen wijzigingen aan in het koninklijk besluit van 25 november 1991 en het ministerieel besluit van 26 november 1991 betreffende de werk-

loosheidsreglementering. Het betreft meer bepaald de aanpassingen die nodig waren door de invoering van de eerste werkervaringsovereenkomst (EWE-contract) (zie onze bespreking in deze kroniek van de wet van 22 december 1995 houdende maatregelen tot uitvoering van het meerjarenplan voor de werkgelegenheid).

In de eerste plaats wordt in artikel 51 van het koninklijk besluit (een artikel dat handelt over de werknemer die werkloos wordt wegens omstandigheden afhankelijk van zijn wil) het EWE-contract gelijkgesteld met een dienstbetrekking. In het besluit wordt bovendien een artikel ingevoegd waardoor de jonge werknemer die wachttuitkeringen krijgt op het tijdstip van de aanvang van een EWE-contract met een halftijdse uurregeling, gedurende de periode tijdens welke hij verbonden is door dit contract, gerechtigd is op een verlaagde wachttuitkering. Daarenboven wordt de jonge werknemer tijdens dit contract vrijgesteld van de bepalingen betreffende het onvrijwillig zonder arbeid en zonder loon zijn, de beschikbaarheid voor de arbeid en de arbeidsgeschiktheid. Deze vrijstelling doet evenwel geen afbreuk aan de verplichtingen die voortvloeien uit het statuut van deeltijdse werknemer met behoud van rechten, indien de jonge werknemer eveneens een inkomstgarantie-uitkering krijgt, of de verplichtingen uit het statuut van tijdelijk werkloze, indien de jonge werknemer uitkeringen ontvangt voor de uren van tijdelijke werkloosheid.

De betrokken jonge werknemers ontvangen een verlaagde wachttuitkering die 6.000 frank bedraagt voor iedere kalendermaand waarin zij verbonden zijn door een EWE-contract met een halftijdse uurregeling. Indien het bedrag van de netto-vergoeding dat de jonge werknemer ontvangt met toepassing van het K.B. nr. 230 betreffende de stage lager ligt dan 6.000 frank, wordt de wachttuitkering beperkt tot dit bedrag.

Tevens voorziet het K.B. erin dat de werkgever aan de jonge werknemer die verbonden is door een EWE-contract met een halftijdse uurregeling, na het verstrijken van iedere maand een «EWE-vergoedingsbewijs» moet overhandigen. In het ministerieel besluit van 26 november 1995 wordt bovendien een bepaling ingevoegd waardoor de prestaties van een jonge werknemer die verbonden is door een EWE-contract, in rekening worden gebracht bij de berekening van arbeidsdagen en gelijkgestelde dagen, alsof deze werknemer voltijds was tewerkgesteld. Daarenboven voorziet het ministerieel besluit erin dat de werkloze zijn uitkeringsaanvraag dient in te dienen bij zijn uitbetalingsinstelling door middel van een «persoonlijke werkloosheidsverklaring C 109» samen met een kopie van het EWE-contract. De jonge werknemer die een verlaagde wachttuitkering aanvraagt, moet het dossier laten toekomen op het werkloosheidsbureau vóór het einde van de tewerkstelling in het kader van het EWE-contract.

Ten slotte zijn in het K.B. nog een aantal overgangsmaatregelen vervat voor de langdurige werklozen die op 1 januari 1996 een verwittiging in de zin van artikel 81 van het besluit hadden ontvangen.

P.N.D.

Bijzondere maatregelen betreffende de werkzaamheden van koppelbazen

Bij K.B. van 8 januari 1996 (*B.S.*, 17 januari 1996) is artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit van 10 februari 1995 tot wijziging van het K.B./W.I.B., wat betreft de activiteiten van koppelbazen, gewijzigd. Door die wijziging wordt de uitbreiding van de bijzondere regeling inzake aannemersregistratie tot alle eigenlijke en oneigenlijke werken in onroerende staat, uitgesteld tot 1 januari 1997. Deze bijzondere regeling houdt in dat de hoofdaannemers op straffe van hoofdelijke aansprakelijkheid verplicht zijn bepaalde inhoudingen te doen op de aan hun onderaannemers betaalde prijs. Voor 1996 blijft de bijzondere regeling dus beperkt tot werkzaamheden die tot de bevoegdheid van het Paritair Comité voor het bouwbedrijf behoren.

M.D.

Belastingvrijstelling voor bijkomend wetenschappelijk personeel

Bij K.B. van 22 december 1995 (*B.S.*, 19 januari 1996) wordt de in artikel 67 W.I.B.'92 vermelde vrijstelling voor personeel tewerkgesteld voor wetenschappelijk onderzoek opgetrokken tot 400.000 BEF per bijkomend personeelslid, en wordt de in artikel 44 K.B./W.I.B. opgenomen omschrijving van wetenschappelijk personeel uitgebreid tot het personeel tewerkgesteld voor de uitbouw van het technisch potentieel en het diensthoofd van de afdeling 'integrale kwaliteitszorg'. Voorts bevat het besluit een aanpassing m.b.t. de in dit kader na te leven formaliteiten.

Het besluit treedt in werking met ingang van het aanslagjaar 1997.

M.D.

Personen met een handicap – Beroepsprocedure

Bij besluit van 15 november 1995 (*B.S.*, 19 januari 1996, p. 1.083) is artikel 40 van het besluit van de Vlaamse regering van 24 juli 1991 betreffende de inschrijving bij het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een handicap opgeheven.

Hierdoor wordt de beroepsprocedure tegen beslissingen genomen door het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een handicap verkort. Deze maatregel is genomen teneinde de achterstand weg te werken die was vastgesteld bij de behandeling van de beroepsschriften ingediend bij de Beroepscommissie.

Door de afschaffing van artikel 40 zal de beroepscommissie geen verslaggever meer hoeven aan te wijzen wiens taak erin bestond het dossier voor de zitting samen te vatten en een verslag op te maken van de zaak.

Het besluit van 15 november 1995, dat op 19 januari 1996 in werking is getreden, is eveneens van toepassing op de procedures die op de datum van inwerkingtreding nog hangende zijn bij de Beroepscommissie.

R.P.

Maatregelen koppelbazen

In de loop van 1994 kwamen diverse wetten en besluiten tot stand die voorzagen in een aantal maatregelen tegen koppelbazen en zwartwerk, zo onder meer het K.B. van 1 juli 1994 betreffende het bijhouden van sociale identiteitskaarten en de wet van 23 maart 1994 houdende maatregelen op het arbeidsrechtelijk vlak tegen het zwartwerk. Het koninklijk besluit van 1 juli 1994 en de K.B.'s ter uitvoering van bovenvermelde wetgeving dienden in principe uitgevoerd te worden tegen 1 januari 1995. In een eerste stadium werd uitsstel verleend tot 1 januari 1996. Bij het koninklijk besluit van 11 december 1995 (*B.S.*, 20 januari 1996, p. 1.155) wordt de inwerkingtreding (voorlopig?) uitgesteld tot 1 januari 1997.

P.N.D.

Renten – Uitvoering van de wet van 20 december 1995 houdende sociale bepalingen

«Het koninklijk besluit van 22 december 1995 (*B.S.*, 20 januari 1996, 1164) is genomen ter uitvoering van hoofdstuk II «Renten» van titel V «Pensioenen en renten werknemers» van de wet van 20 december 1995 houdende sociale bepalingen (*B.S.*, 23 december 1995), meer bepaald ter uitvoering van artikel 116 van deze wet.

Om de uitgaven in het verdelingssysteem van de pensioenen van de loontrekkenden voor het begrotingsjaar 1996 te beperken, voorziet artikel 117 van de wet van 20 december 1995 erin dat de lasten van de indexering van de renten uit het verleden – ingegaan vóór 1 januari 1994 – ten laste komen van het kapitalisatiesysteem voor een bedrag van 2,8 miljard. Om deze bijkomende uitgaven te compenseren, bepaalt artikel 116 dat, in afwijking van artikel 8 van de wet van 28 mei 1971 (*B.S.*, 16 juni 1971) tot verwezenlijking van de eenmaking en de harmonisering van de kapitalisatiestelsels ingericht in het raam van de wetten betreffende de verzekering tegen de geldelijke gevolgen van de ouderdom en vroegtijdige dood, aan de Rijksdienst voor pensioenen worden overgedragen:

- voor het dienstjaar 1996 de wiskundige reserves met betrekking tot de voordelen die kunnen ingaan tijdens het jaar 1996;

- vanaf het dienstjaar 1996 de wiskundige reserves met betrekking tot de door de vrouwen die de leeftijd van 61 jaar hebben bereikt niet opgevraagde voordelen.

Voor de toepassing van artikel 116, bepaalt artikel 1 van het koninklijk besluit van 22 december 1995 dat de onder het eerste streepje bedoelde «voordelen die kunnen ingaan», de voordelen zijn die opeisbaar zijn uit hoofde van mannen en vrouwen die in de loop van het jaar 1996 de leeftijd van respectievelijk 65 en 60 jaar hebben bereikt. Tijdens het dienstjaar 1996, moet een vierde van het bedrag van de wiskundige reserves, bedoeld in artikel 116, eerste streepje, in de loop van de tweede maand van elk burgerlijk kwartaal, worden gestort. Treedt de Algemene Spaar- en Lijfrente Kas op als betaalinstelling, dan stort de Rijksdienst voor pensioenen de, door de A.S.L.K., voor rekening van de Rijksdienst voor pensioenen, uitbetaalde voordelen, verhoogd met één procent voor betaalkosten.

Met betrekking tot het tweede streepje van artikel 116, voorziet het koninklijk besluit van 22 december 1995, in artikel 2, in een aantal wijzigingen van het koninklijk besluit

van 4 februari 1987 (*B.S.*, 18 februari 1987) tot uitvoering van artikel 18 van het koninklijk besluit n° 415 van 16 juli 1986 (*B.S.*, 30 juli 1986, *err.*, *B.S.*, 30 augustus 1986) tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de werknemerspensioenen. De Rijksdienst voor pensioenen stelt het bedrag vast van de wiskundige reserve, vermeerderd met het overeenstemmende gedeelte van het reservefonds, dat de verzekeringsinstellingen dienen over te maken vóór het einde van de laatste maand van het burgerlijk semester dat volgt op het jaar waarin de verzekerde die de uitkering van de rente niet heeft opgevraagd, de leeftijd van 61 jaar of 66 jaar heeft bereikt, naargelang het een vrouw of een man betreft. In afwijking van deze bepaling, wordt, wat betreft de vrouwen die op de datum van de inwerkingtreding van het besluit de leeftijd van 61 jaar hebben bereikt en de rente van de uitkering niet hebben opgevraagd, het bedrag van de wiskundige reserve, vermeerderd met het overeenstemmende gedeelte van het reservefonds, als vastgesteld door de Rijksdienst voor pensioenen, door de verzekeringsinstellingen aan deze Rijksdienst overgemaakt voor 1 juli 1996.

Het besluit treedt in werking op 1 januari 1996.

A.M.B.

Aanvullende pensioenen – Uitvoering van de wet van 6 april 1995

De wet van 6 april 1995 betreffende de aanvullende pensioenen (*B.S.*, 29 april 1995; zie «Wetgeving in kort bestek», *R. W.*, 1995-96, 133) wordt uitgevoerd door een koninklijk besluit van 10 januari 1996 (*B.S.*, 20 januari 1996, 1170). Het eerste hoofdstuk zet voor alle duidelijkheid een aantal definities op een rijtje.

Hoofdstuk II regelt, naar aanleiding van het beëindigen van de arbeidsovereenkomst, de te volgen procedure bij de overdracht van de reserves verworven door de aangeslotene: de mededeling van de bestemming van de verworven reserves aan de pensioeninstelling, de overdracht en de datum voor de berekening van de verworven reserves.

Het volgende hoofdstuk heeft betrekking op de berekening van de verworven reserves en bepaalt, voor werknemers die vóór 1 januari 1996 in dienst zijn getreden en waarvan de rechten betrekking hebben op een pensioenstelsel dat werd ingevoerd vóór die datum, de berekening van de reserves met betrekking tot enerzijds de dienstjaren gelegen vóór 1 januari 1996 en anderzijds het minimumbedrag van de verworven reserves bedoeld in artikel 12, §§ 2 en 5, van de wet van 6 april 1995. Dezelfde grondbeginselen gelden voor de berekening van de in artikel 12, §§ 2 en 5, bedoelde verworven reserves, voor werknemers in dienst getreden na 31 december 1995, alsook voor werknemers in dienst getreden vóór 1 januari 1996 en waarvan de rechten betrekking hebben op een pensioenstelsel ingevoerd na 31 december 1995. Verder worden regels vastgelegd betreffende de vrijstellingen van financiering, het bepalen van de actualisatieregels en de pensioentoezegging van het type vaste bedragen.

De berekeningswijze en meer bepaald de minimale prestaties die in aanmerking moeten worden genomen bij de berekening van de verworven reserves waarop de aangeslotene recht heeft in geval van wijziging van de pensioentoezegging, worden geregeld in hoofdstuk IV.

De overgangsbepalingen van hoofdstuk V voorzien in een termijn van drie jaar – uiterste datum 31 december 1998 – waarbinnen de pensioenreglementen en andere documenten moeten worden aangepast. Op de werkgever rust evenwel de verplichting om de aangeslotene een informatienota te bezorgen, met betrekking tot de gevolgen van de wet op zijn rechten, binnen zes maanden volgend op het van kracht worden van de wet. Voor de berekening van de minimumreserves bij collectieve kapitalisatie moeten, zolang geen actualisatieregels zijn vastgelegd in het pensioenreglement, de actualisatieregels worden gebruikt, bepaald in de uitvoeringsbesluiten van de wet van 9 juli 1975.

Het besluit treedt in werking op 1 januari 1996.

A.M.B.

Rekenhof

Het K.B. van 12 december 1995 (*B.S.*, 26 januari 1996) genomen ter uitvoering van artikel 8 van de wet van 29 oktober 1846 op de inrichting van het Rekenhof, zoals gewijzigd bij de wet van 3 april 1995, stelt het bedrag vast, bedoeld in artikel 8, vijfde lid, van de eerstgenoemde wet. Luidens die bepaling kan de administratieve overheid enkel afzien van de dagvaarding van de rekenplichtige wiens rekening een tekort vertoont, indien zij van oordeel is dat hij zich kan beroepen op overmacht of indien het tekort niet hoger ligt dan een door de Koning vastgesteld bedrag. Door artikel 1 van het K.B. van 12 december 1995 – dat in werking is getreden op 1 september 1995 – wordt dat bedrag bepaald op 50.000 BEF.

L.V.

Overheidsopdrachten I

In het Belgisch Staatsblad van 26 januari 1996 werden drie belangrijke koninklijke besluiten bekendgemaakt tot uitvoering van de wet van 24 december 1993 betreffende de overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanname van werken, leveringen en diensten.

Een eerste K.B. van 8 januari 1996 (*B.S.*, 26 januari 1996, p. 1571) voert de titels II en III van boek 1 van de voormelde wet met betrekking tot de klassieke overheidsopdrachten en de concessies voor openbare werken uit, meer bepaald voor de federale, deelstatelijke en plaatselijke overheden, alsook voor de publiekrechtelijke verenigingen en instellingen (cf. verslag aan de Koning, *B.S.*, 26 januari 1996, p. 1523).

Dit omvangrijke uitvoeringsbesluit (141 artikelen) is opgedeeld in negen titels. De eerste drie titels groeperen de toepasselijke regels voor de werken, de leveringen en de diensten en dit volgens een identieke structuur voor elke categorie overheidsopdrachten. Achtereenvolgens behelzen de bepalingen:

- de bekendmakingsvoorschriften, waarbij onderscheid wordt gemaakt al naargelang de opdrachten al dan niet onderworpen zijn aan de Europese bekendmaking;
- de kwalitatieve selectievoorschriften;
- de promotieovereenkomsten inzake de aanneming van werken en de leveringen;
- de wedstrijd en de prijsvragen voor ontwerpen;
- de toegang van derde landen tot de overheidsopdrachten;

– de informatie van de kandidaten en van de inschrijvers.

Titel IV van het besluit regelt het gebruik van de technische specificaties en de normen. De titels V en VI betreffen de voorschriften m.b.t., enerzijds, de prijsbepaling en het prijsonderzoek ongeacht de gevolgde procedure en, anderzijds, de offertes en de gunning bij aanbesteding en bij offerteaanvraag. Over het algemeen werden voorschriften overgenomen die identiek zijn met de regels van het K.B. van 22 april 1977; op enkele plaatsen werden die bepalingen aangepast.

In titel VII wordt de regeling aangaande de onderhandelingsprocedure met of zonder bekendmaking bij de aanvang van de procedure uitgewerkt. De bepalingen van titel VIII behelzen de regeling i.v.m. de concessies voor openbare werken en de opdrachten gegund door de concessiehouders.

De slotbepalingen, o.a. in verband met een informatie- en geheimhoudingsplicht, zijn opgenomen in titel IX; belangrijk hierbij is de regeling aangaande de verplichte samenwerking van de aan de nieuwe bepalingen onderworpen administratieve overheden met de Europese Commissie, in het geval die instantie mogelijke inbreuken op het gemeenschapsrecht heeft vastgesteld.

De Koning bepaalt de datum waarop het besluit in werking treedt.

L.V

Overheidsopdrachten II

Het K.B. van 10 januari 1996 (*B.S.*, 26 januari 1996, p. 1642) wijzigt titel IV van boek 1 van de wet van 24 december 1993; het betreft hier meer in het bijzonder de regels inzake de overheidsopdrachten in de sectoren water, energie, vervoer en telecommunicatie. Ter verduidelijking benadrukt het verslag aan de Koning (*B.S.*, 26 januari 1996, p. 1636) dat niet zozeer de draagwijdte van de wettelijke regels wordt aangepast, als wel dat die regels in overeenstemming worden gebracht met de maatregelen uit richtlijn 93/38/EEG.

De voormelde titel van de wet betreffende de overheidsopdrachten wordt met een Hoofdstuk III aangevuld; de bepalingen hebben betrekking op sommige overheidsopdrachten die het bedrag bepaald door de Koning voor de Europese bekendmaking bij de aanvang van de procedure bereiken. Het nieuwe artikel 41*bis* past de omschrijving aan van die overheidsopdrachten, met als voornaamste wijzigingen, ten eerste, de invoering van een verwijzingsbepaling naar de categorieën van diensten zoals die bestaan voor de klassieke overheidsopdrachten en, ten tweede, de invoering van het begrip 'raamovereenkomst'. Artikel 42 bevat een vrijstellingsregeling voor de toepassing van de richtlijn en de basiswet voor de zogenaamde 'gebonden ondernemingen'.

De artikelen 2 en 3 van het uitvoeringsbesluit bevatten kleinere wijzigingen aan artikel 39, § 2, van de basiswet.

Zoals de bepalingen van het K.B. van 8 januari 1996 treedt dit besluit in werking op de door de Koning vast te stellen datum.

L.V

Overheidsopdrachten III

Een tweede K.B. van 10 januari 1996 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten in de sectoren water, energie, vervoer en telecommunicatie (*B.S.*, 26 januari, p. 1645) beoogt evenzeer de omzetting van verschillende Europese richtlijnen in het Belgisch recht te verzekeren; het besluit voert meer bepaald titel IV van boek 1 van de wet van 24 december 1993 uit en heeft betrekking zowel op de federale, deelstatelijke en plaatselijke overheden, de publiekrechtelijke verenigingen en instellingen, als de overheidsbedrijven in een van de hiervoor vermelde sectoren.

In grote lijnen is de structuur van het besluit gelijklopend met die van het uitvoeringsbesluit van 8 januari 1996 (zie boven); evenzeer gaat dit besluit, in tegenstelling tot het K.B. van 22 april 1977, niet uit van de gekozen gunningsprocedure, maar wel van de aard van de betrokken overheidsopdrachten.

De titels I t.e.m. IV behandelen dezelfde materie als de overeenstemmende titels van het K.B. van 8 januari 1996. Titel V zet de voorwaarden uiteen waaronder de exploitatie van aardrijkskundige gebieden die als doel heeft het prospecteren of winnen van olie, van gas, van steenkool of van andere vaste brandstoffen in de zin van artikel 31 van de voormelde wet, aan de toepassing ervan ontsnapt. De titels VI t.e.m. VIII hebben hetzelfde voorwerp als de titels V t.e.m. VII van het uitvoeringsbesluit betreffende de klassieke sectoren. Titel IX heeft betrekking op de informatie van de kandidaten en van de inschrijvers, terwijl titel X nieuwe bepalingen invoert die voortvloeien uit het Europees recht; die regels houden meer bepaald verband met het verificatieattest, het correctiemechanisme in geval van inbreuk vastgesteld door de Europese Commissie, en de bemiddelingsprocedure. Ten slotte zijn enige overgangsbepalingen opgenomen in titel XI.

Ook dit K.B. treedt in werking op de datum bepaald door de Koning.

L.V

Uitvoering herstelwet 22 januari 1985

De wet van 22 december 1995 houdende maatregelen tot uitvoering van het meerjarenplan voor de werkgelegenheid voorzag in een aantal wijzigingen in geval van beroepsloopbaanonderbreking. Zo werd onder meer de ontslagbescherming gewijzigd en werd het de werknemer mogelijk gemaakt de loopbaan te verminderen met één vijfde, één vierde, één derde of met de helft.

Het koninklijk besluit van 22 december 1995 (*B.S.*, 20 januari 1996, p. 1.897) bepaalt dat de werkgever die zich op de gedeeltelijke vrijstelling van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid beroept wegens het vervangen van een werknemer die een loopbaanonderbreking heeft gehouden, is aan het gewestelijk werkloosheidsbureau van de R.V.A. alle gegevens mee te delen die nodig zijn voor het toezicht op de juiste toepassing van deze vrijstelling. Deze mededeling dient te geschieden door middel van een officieel attest dat wordt uitgereikt door het werkloosheidsbureau.

P.N.D.

Vlaamse Land- en Tuinbouwraad

De Vlaamse regering heeft bij besluit van 8 november 1995 (*B.S.*, 30 januari 1996, p. 1.899) een Vlaamse Land- en Tuinbouwraad, hierna V.L.T.R. te noemen, opgericht. De bedoeling is het advies van de landbouwsector te kunnen inwinnen over landbouwbevoegdheden die aan de Gewesten zijn overgedragen.

De V.L.T.R. ressorteert onder de Vlaamse minister bevoegd voor de Landbouw.

De taak van de V.L.T.R. bestaat erin de minister te adviseren over alle aangelegenheden die betrekking hebben op de economische aspecten en facetten van land- en tuinbouw. De V.L.T.R. verstrekt zijn adviezen op verzoek van de minister of op eigen initiatief.

De minister is nochtans verplicht het advies van de V.L.T.R. in te winnen telkens als een decreet of besluit dit bepaalt. De V.L.T.R. moet zijn adviezen verstrekken binnen een maand na ontvangst van de aanvraag. In uitzonderlijke of spoedeisende gevallen kan door de aanvrager, mits met uitdrukkelijke motivering, evenwel een kortere termijn bepaald worden, zonder dat deze termijn minder dan veertien dagen mag bedragen. Wordt binnen de gestelde termijn geen advies uitgebracht, dan wordt het geacht positief te zijn.

De adviezen van de V.L.T.R. zijn in principe unaniem en met redenen omkleed. Wanneer er geen unaniem advies kan worden gegeven, zullen de verschillende standpunten en de uitslag van de stemming in het advies weergegeven worden.

De V.L.T.R. is samengesteld uit 21 leden zijnde: tien vertegenwoordigers van de algemene landbouworganisaties; vier vertegenwoordigers uit de toeleveringssector; drie vertegenwoordigers van de dienstensector; drie vertegenwoordigers van de veilingen en handel; de leidend ambtenaar van de administratie Land- en Tuinbouw als adviserend lid.

De minister benoemt de leden op voordracht van de door hem aangewezen organisaties, verenigingen of instellingen die hiertoe een lijst aan hem bezorgen waarop tweemaal zoveel kandidaten voorkomen als er mandaten zijn waarover zij beschikken. Voor elk lid wordt er door de minister eveneens een plaatsvervanger aangewezen.

Het mandaat van de leden duurt vier jaar en is hernieuwbaar.

Het lidmaatschap van de leden eindigt evenwel op de datum waarop de organisatie, de vereniging of de instelling die de voordracht deed, aan de minister meldt dat het betrokken lid niet langer haar vertegenwoordiger is, waarbij terzelfder tijd een nieuw lid wordt voorgedragen.

Onder haar leden kiest de V.L.T.R. een bestuur dat is samengesteld uit vijf leden, waaronder een voorzitter en twee ondervoorzitters.

Het besluit is in werking getreden op 8 november 1995.

R.P.

Deze «Inleiding» van de emeritus procureur-generaal in het Hof van Cassatie is de volledige herwerking, en aldus de vijfde uitgave, na de eerste die nog door drie beknopter uitgaven was gevolgd.

Nu bevat de verhandeling drie grote delen: het materiële sociaal recht (D1.I), het formele sociaal recht (D1.II) en, wat de auteur nauw aan het hart ligt, de autonomie van het sociaal recht (D.III).

Deel I behandelt in eerste instantie het object van het sociaal recht. Achtereenvolgens worden geanalyseerd en gedefinieerd *het recht op arbeid*, te weten het begrip arbeid, vrijheid van arbeid, beroepsopleiding, arbeidsvoorziening, arbeidsovereenkomsten en arbeidsbescherming, en *het recht op bestaanszekerheid*: loon, loondervergoedingen (werkloosheid, ongeschiktheidsuitkeringen, arbeidsongeval, beroepsziekte, tegemoetkomingen voor gehandicapten), kostenvergoedingen (gezinsbijslag, geneeskundige verzorging, begrafenis kosten) en sociale bijstand (bestaansminimum, O.C.M.W.-hulp).

Het tweede hoofdstuk betreft het subject van het sociaal recht: de werknemer en de ermee gelijkgestelde, en de zelfstandige. Aan bod komen de arbeidsovereenkomst, de verschillende categorieën van werknemers, de leerovereenkomst, de scholingsovereenkomst, de overeenkomst voor gehandicapten, de stageovereenkomst, de direct of indirect verplichte arbeid, het overheidsperoneel en de feitelijke arbeidsverhouding. Daarna, wat de zelfstandigen aangaat: de gezinsbijslag, het pensioen, de verzekering van de geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheidsverzekering en het sociaal statuut. Het hoofdstuk besluit met een afdeling getiteld: «Sociaal recht voor de ganse bevolking».

Deel II, het formele sociaal recht, inventariseert allereerst (hoofdstuk I) de bronnen van het sociaal recht. Het gaat derhalve over de nationale en internationale sociaalrechtelijke regelen, de collectieve en individuele arbeidsverhoudingen en de hiërarchie van die rechtsbronnen.

Het volgende hoofdstuk van het tweede deel valt uiteen in vier afdelingen: 1. vakverenigingsrecht; 2. publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie; 3. arbeidsgemeenschap (ondernemingsraad en vakbondsafvaardiging); 4. sociaal bestuursrecht.

Hoofdstuk III ten slotte stelt het sociaal handhavingsrecht aan de orde en analyseert de arbeidsgerechten, de repressieve rechtspraak en de collectieve geschillen.

Onder de titel «Autonomie van het sociaal recht» onderzoekt Lenaerts de structuur van het sociaal recht en de relatie tot diverse andere rechtstakken.

Het laatste hoofdstuk van dit derde deel presenteert voorstellen van hervorming van het sociaal recht. De strekking van die voorstellen is: veralgemening en, als gevolg daarvan, vereenvoudiging en codificatie van de sociaalrechtelijke basiswetgeving.

Wat in Herman Lenaerts' geschriften altijd bewondering wekt, is de wijze waarop hij erin slaagt uit complexe, ambigue en soms tegenstrijdige sociaalrechtelijke regelgevingen, compacte en Cartesiaans heldere definities en syntheses te puren. *In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister.*

Gedurende meer dan veertig jaren heeft Lenaerts op het hoogste niveau het sociaal recht beoefend, met een uitzonderlijke zelfstandigheid en creativiteit. In die periode hebben weinig rechtsgeleerden het zich ontwikkelende Belgische sociaal recht zo diepgaand beïnvloed als hij. Zijn *Inleiding* is de rijpe synthese van zijn meesterschap. Ze heeft de roeping nog lange tijd verplichte lectuur te blijven voor elke sociaalrechtelijke jurist.

De uitgave door Kluwers Rechtswetenschappen is verzorgd. Jammer dat de kwaliteit van de inbinding te wensen overlaat.

J.R.R.

HANS VAN HOUTTE, *The Law of international trade*, Londen, Sweet & Maxwell, 1995, 429 + xli pp.

Het nieuwe boek van de Leuvense hoogleraar Hans van Houtte is een zeer overzichtelijk, goed gemaakt, uiterst nuttig boek over internationaal handelsrecht.

In een bestek van ruim vierhonderd bladzijden (plus registers) wordt een voortreffelijke beschrijving en bespreking geleverd van de talrijke facetten van grensoverschrijdende handel. Om binnen die omvang te blijven moest het boek beknopt zijn en het is inderdaad zakelijk, informatief en direct van stijl gehouden. De Engelse

BOEKEN

HERMAN LENAERTS, *Inleiding tot het sociaal recht*, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1995, 662 pp.

teksten zijn daarbij echter van zo'n kwaliteit en de synthese is zo magistraal dat de lezer toch een handboek op tafel krijgt, zelfs al was de ambitie van de schrijver niet helemaal zo groot.

Het boek behandelt sommige materies vrij uitvoerig (zoals het uniform internationaal kooprecht), andere materies in beperktere diepgang.

Dit internationaal handelsrecht is op een ruim geografisch gebied gericht. Het vond inspiratie in het schoolmakende boek Schmitthoff's Export Trade (10 edities) en het vond een aanzet voor vier hoofdstukken (in de sector internationaal economisch recht en financieel recht, betalingsverkeer en technologie) van de Nederlandstalige uitgave Internationaal Handels- en Financieel Recht die Hans van Houtte samen met professor Guy Schrans verzorgde (Leuven, Uitgeverij Acco, 1991) – met dankbetuiging aan Schrans.

Van Houtte is er inderdaad in geslaagd om aan het boek een internationaal karakter te geven. Er wordt een ongelooflijk ruim gamma aan verdragsteksten, ook van regionale oorsprong, verwerkt. De literatuuruverwijzingen zijn overal waardevol en representatief voor een wereldniveau. Rechtspraak van diverse landen wordt ook aangehaald. Toch is er onvermijdelijk enig euro-centrisme; bv. in de uitsluitende bespreking van Europese jurisdictieverdragen (Brussel 1968 en Lugano 1988). Maar wij moeten juist tevreden zijn dat ook hierin voor ons het overzicht een korte actuele weergave biedt van de stand van «ons» Europees recht, met de rechtspraak van het Europees Hof erin verwerkt. De verwijzingen zijn naar verdragsartikelen van de Brusselse conventie voor het exposé over bevoegdheid en naar de twee verdragen van Brussel en Lugano (gedetailleerd per artikel) voor het exequatur.

Een inzicht in de omvang van het hier bestreken terrein van het handelsrecht kan ik maar geven door naar de inhoudstafel te verwijzen: Bronnen van internationaal handelsrecht (collega Van Houtte is goed thuis in het Volkenrecht en in het internationaal privaatrecht); de rol van de overheden en instellingen; economische regulering; internationale koop-verkoop; distributieovereenkomsten; internationale transfer van technologie; buitenlandse investeringen; financiële aspecten; internationale betaling; internationale procedure en internationale handelsarbitrage.

Samen maakt dat een voortreffelijk handboek en gids voor de studie en voor de praktijk. De auteur verontschuldigt zich dat er geen maritiem recht en transportrecht in voorkomt, omdat hij daarmee niet zo vertrouwd is. Ook de intellectuele rechten moet men elders beschreven vinden. Maar het boek is daarom niet minder goed. De auteur Van Houtte is wel vertrouwd met het gegeven ruime aanbod aan materiaal.

In lucide en kritische beschrijvingen van fenomenen (lex mercatoria bv.) en van hoofdstukken (arbitrage bv.) waarin hij bijzondere verdiensten heeft, als professor en als advocaat, laat Van Houtte het best zien hoe hij zijn boek de kwaliteiten meegaf van overzichtelijkheid, van volledigheid – door het referentiemateriaal – van maat en van precisie.

Ik moet ten slotte nog zeggen dat materiaal is verwerkt tot januari 1995. En, meer tot eer van de uitgever, vermeld ik graag dat het boek bijzonder fraai, stevig en verzorgd is uitgegeven. Het apparaat van inhoudstafel (de verwijzing gaat naar randnummers, niet naar pagina's), rechtspraakregister, verdragsteksten en andere reglementering per aangehaald artikel en een gedetailleerd trefwoordenregister maakt het boek compleet: Een vol register open op het internationaal handelsrecht warm aanbevolen aan eenieder.

J. Erauw

H. DUINTJER TEBBENS, **Produktaansprakelijkheid**, Deventer, Kluwer (Praktijkreeks IPR, deel 18), 1995, 121 pp.

In de Nederlandse Praktijkreeks IPR verscheen onlangs deel 18, waarin dr. H. Duintjer Tebbens de «Produktaansprakelijkheid» behandelt. Aangezien geschillen in dit rechtsdomein vaak grensoverschrijdende aspecten vertonen, beantwoordt deze monografie zeker aan een behoefte uit de praktijk. Dat vele ongevallen sneller de krantekolommen dan de rechtszalen bereiken, doet daaraan geen afbreuk: ook in buitengerechtelijke onderhandelingen met het oog op een minnelijke schikking is juiste informatie over de proceduremogelijkheden en het toepasselijke recht een belangrijke troef. Met betrekking tot dit laatste aspect, mag niet worden vergeten dat de

E.G.-Richtlijn Produktaansprakelijkheid van 25 juli 1985 (Pb. L., 7 augustus 1985, nr. 210, 29) de IPR-problematiek niet heeft doen verdwijnen (cf., Fawcett, J.J., «Products Liability in Private International Law: A European Perspective», *Rec. Cours*, 1993, nr. 238, 48-51). Duintjer Tebbens hanteert een ruime definitie van «productaansprakelijkheid»: de term verwijst naar «de aansprakelijkheid van de producent of professionele leverancier van een product voor door het product veroorzaakte schade» (p. 3). Terecht beperkt de auteur zijn analyse niet tot de consumentenrechtelijke problemen. Hoewel deze laatste vaak de meeste (media-)aandacht krijgen, betreffen betwistingen inzake productaansprakelijkheid in vele gevallen de schade geleden door professionele productgebruikers.

Na het inleidende hoofdstuk, bespreekt de auteur de rechtsmachtproblematiek. Het betreft een diepgaande analyse van de relevante bepalingen van het E.E.X.-verdrag én van het E.E.X.-verdrag (Lugano, 16 september 1988). De rechtspraak van het E.G.Hof van Justitie werd verwerkt tot en met september 1995; op de valreep kon zo nog het *Marinari*-arrest van 19 september 1995 worden besproken (p. 31). In dit hoofdstuk wordt de meeste aan dacht besteed aan de analyse van, enerzijds, de bijzondere fora voor contractuele vorderingen van art. 5, 1°, en 13-15 E.E.X. en, anderzijds, het bijzonder forum voor vorderingen inzake onrechtmatige daad van art. 5, 3°, E.E.X. Het betoog wordt onderbouwd met verwijzingen naar Nederlandse én buitenlandse (waaronder Belgische) rechtspraak en doctrine. De praktijkgerichte aanpak van de auteur komt treffend tot uiting in de laatste pagina's van dit hoofdstuk: Duintjer Tebbens gaat niet over tot een theoretische analyse van de *forum shopping*-problematiek, maar beperkt zich integendeel tot het verlenen van proces-strategisch advies aan partijen die de keuze hebben tussen meerdere bevoegde rechters (pp. 46-49).

Deze analyse van de verdragsrechtelijke rechtsmachtsregels inzake productaansprakelijkheid door een specialist (Duintjer Tebbens wijdde zijn proefschrift aan de problemen van internationale productaansprakelijkheid en is momenteel hoofdadministrateur bij het E.G.-Hof van Justitie) is uiteraard ook voor de Belgische beoefenaars van het internationaal privaatrecht bijzonder interessant. Enig minpunt is m.i. dat de auteur nalaat de mogelijkheden tot forumkeuze op grond van art. 15 en 17 E.E.X. te bespreken. Het argument dat deze problematiek vrijwel zonder betekenis is voor de rechtspraak (p. 14), is m.i. betwistbaar.

In het derde hoofdstuk onderzoekt Duintjer Tebbens de bepaling van het toepasselijke recht inzake productaansprakelijkheid. Daarbij gaat de meeste aandacht naar het Haags verdrag van 2 oktober 1973 inzake de wet die van toepassing is op de productenaansprakelijkheid, dat sedert 1 september 1979 in Nederland van kracht is en waarvan de tekst als bijlage is opgenomen. Door de «algemene problemen» van het conflictenrecht (kwalificatie, renvoi, internationale openbare orde ...) strikt functioneel te behandelen, slaagt de auteur er opnieuw in om op een beperkt aantal pagina's een uitstekende analyse te maken. Bovendien maakt hij de schijnbaar complexe structuur van de verdragsrechtelijke verwijzingsregels toegankelijk d.m.v. vijftien grafisch voorgestelde casusposities (pp. 69-71). Bijzonder interessant is ook de uitgebreide bespreking van de in art. 7 opgenomen «onvoorzienbaarheidsexceptie» en van art. 9 (de «veiligheidsnormen»), evenals het pleidooi voor een gemeenrechtelijke «accessoire» aanknopng aan de contractwet (pp. 90-92) (vgl. in België o.m. Erauw, J., *De Onrechtmatige Daad in het Internationaal Privaatrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maarten Kluwer's Internationale Uitgeversonderneming, 1982, 152-155; Fallon, M., «The Law Applicable to International Obligations – a Belgian viewpoint», in Voskuil, C.C.A. en Wade, J.A. (red.), *Hague – Zagreb – Ghent Essays 8*, Apeldoorn/Antwerpen, Maklu, 1991, 65; Rigaux, F. en Fallon, M., *Droit international privé II. Droit positif belge*, Brussel, Larcier, 1993 (2e ed.), 710-711).

Het is jammer dat de praktijkgerichte bespreking blijkbaar geen ruimte liet voor een meer algemene evaluatie van het Produktaansprakelijkheidsverdrag; de paragraaf daarover in het voorwoord (p. VI) vult deze leemte niet op. Het is voorts merkwaardig dat het overzicht van buitenlands IPR inzake productaansprakelijkheid, dat dit derde hoofdstuk afsluit, volledig voorbijgaat aan de oplossingen van het Belgische conflictenrecht.

In het vierde en laatste hoofdstuk worden de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen inzake productaansprakelijkheid kort besproken.

De lectuur van dit boek van Duintjer Tebbens, die ten eerste kan worden aanbevolen, zal de Belgische beoefenaar van het IPR toch enigszins droevig stemmen. Terwijl Nederland er telkens in slaagt om aan te sluiten bij de nieuwste verdragsrechtelijke ontwikkelingen in ons domein, volgt België op grote afstand. Het Produktaansprakelijkheidsverdrag werd door ons land wel ondertekend, maar nooit geratificeerd. Sedert 1975 heeft België trouwens geen verdragen meer geratificeerd die werden gesloten in het kader van de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht. Ook de ratificatie van het E.E.X.-Toetredingsverdrag van San Sebastian van 26 mei 1989 en die van het Verdrag van Lugano laten reeds (te) lang op zich wachten. Hopelijk brengt het recente memorandum van de Belgische I.P.R.-professoren (*B.T.I.R.*, 1995, 308 e.v.) in deze toestand verandering.

Johan Meeusen

A. JONCKHEERE, A. CAPUS-LECLERC, V. WILLEMS en D. SPIELMANN, **Le blanchiment du produit des infractions en Belgique et au Grand-Duché de Luxembourg**, Brussel, Larcier, 1995, 157 pp.

Dit boek in de reeks *Les dossiers du Journal des Tribunaux* geeft een beknopt overzicht van de Belgische wetgeving inzake het witwassen van geld. In het tweede deel van het boek bespreken Marguit Capus-Leclerc, Veerle Willems en Dean Spielmann de Luxemburgse witwaswetgeving.

Terecht wijst Alexia Jonckheere erop dat de bestrijding van witwassen op het nationale niveau vooral het gevolg is van internationale initiatieven die daarover werden genomen. Alvorens de bespreking van de Belgische wetgeving aan te vatten, geeft de auteur dan ook een beknopt overzicht van de verschillende internationale instrumenten die oproepen tot het bestraffen en/of voorkomen van het witwassen. Daarna volgt een helder overzicht van de Belgische strafrechtelijke wetgeving (strafbaarstelling van witwassen, verbeurdverklaring van vermogensvoordelen uit misdrijven) en de financieelrechtelijke wetgeving (Wet 11 januari 1993). Ook de recente wetswijziging door de wet van 7 april 1995 komt aan bod. Spijtig is dat de schaarse rechtspraak m.b.t. art. 505, 2°, Sw. (strafbaarstelling van witwassen) niet verwerkt is. Deze rechtspraak heeft nochtans enkele vraagstukken m.b.t. de strafbaarstelling van witwassen reeds opgelost, zoals bv. de vraag naar de aard van het morele element. De auteur beperkt zich niet tot een bespreking van het positieve recht maar geeft ook enkele criminologische beschouwingen en wijst op een aantal lacunes in de Belgische wetgeving.

Het tweede deel van het boek, dat aan de Luxemburgse wetgeving is gewijd, werpt licht op de relevante bepalingen uit Luxemburgse strafwetgeving en financiële wetgeving m.b.t. witwassen. De auteurs nemen ook de positie van een aantal beroepen zoals advocaten en notarissen onder de loupe.

Dit boek biedt een korte en heldere inleiding in de internationale, Belgische en Luxemburgse normgeving m.b.t. de bestrijding van witwassen. De geïnteresseerde lezer zal er vele verwijzingen vinden die hem verder op pad zetten.

Guy Stessens

AANGEKONDIGD

K.J.M. MORTELMANS en J. STUYCK (red.), *Annotaties Hof van Justitie E.G.*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1534 pp., 175 fl.

A. ROGERS, J. TROTTER, W.G. VAN HASSEL, J.R. WALSH en R.P. KRONER (red.), *Liability of lawyers and indemnity insurance*, Deventer, Kluwer, 250 pp., 165 fl.

A. PIRAUX, *Administratieve terminologie van de Federale Overheidsdiensten* (tweetalig), Brussel, Labor, 280 pp.

M.F.H.S. HAAN, *Oorzaak: onbekend*, Zwolle, Tjeenk Willink, 60 p., 25 fl.

A.S. HARTKAMP, *Verbindenissenrecht - Deel I - De verbindenis in het algemeen* (Asser serie, tiende druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 658 pp., 142 fl.

M.A. VAN WIJNGAARDEN, *Hoofdstukken bouwrecht 3* (derde druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 120 p., 45 fl.

M.A. VAN WIJNGAARDEN, *Hoofdstukken bouwrecht 4* (derde druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 114 pp., 45 fl.

Chr. ROBBE en J. EYLENBOSCH, *De nieuwe wet op de mede-eigendom van appartementen*, Brussel, Aluxis, 298 pp.

X. DIEUX, *Le respect dû aux anticipations légitimes d'autrui*, Brussel, Bruylant, 286 pp., 2.400 fr.

A. BRABANT, *Les marchés publics et privés dans l'U.E. et Outre-mer*, Brussel, Bruylant, 1064 pp., 6.400 fr.

J.-F. ROMAIN, M. GREGOIRE, e.a., *L'ordre public concept et applications*, Brussel, Bruylant, 306 pp., 2.350 fr.

X. DIEUX, J.J. FAGNART, e.a., *L'autorégulation*, Brussel, Bruylant, 274 pp., 2.250 fr.

A. DUELZ, *Le droit du divorce* (tweede druk), Brussel, De Boeck, 428 pp., 2.350 fr.

R. DOOM, *Tolerantie getolereerd? - Islamitische en westerse opvattingen*, Gent, Mys & Breesch, 190 pp., 1.650 fr.

INSTITUUT VOOR SOCIAAL RECHT K.U.LEUVEN, (ed.), *Vreemdelingen en sociale zekerheid*, Gent, Mys en Breesch, 140 pp., 1.450 fr.

J. DE WORTELAER, *Financiële participatie en loon*, Gent, Mys & Breesch, 302 pp., 2.950 fr.

L.E. DE GROOT-VAN LEEUWEN en L.H.A.J.M. QUANT, *Ethiek en het juridisch beroep*, 's Gravenhage, Vuga, 158 pp., 43,50 fl.

A. VANDEPLAS, *Strafwetboek - Wetboek van Strafvordering* (veertitende druk), Antwerpen - Apeldoorn, Maklu, 340 pp., 695 fr.

E. DIRIX, *Wetboek van Koophandel & aanvullende wetten* (zevende druk), Antwerpen - Apeldoorn, Maklu, 698 pp., 795 fr.

M. STROOBANT (ed.), *50 jaar sociaal pact*, Antwerpen - Apeldoorn, Maklu, 1.250 fr.

J.J.COUTURIER en B. PEETERS, *Het Belgisch belastingrecht in hoofdlijnen* (vierde druk), Antwerpen - Apeldoorn, 800 pp., 3.800 fr.

A.W. JONGBLOED, R.J.Q. KLOMP en C.H. VAN RHEE, *Burgerlijk procesrecht 96/97*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 350 pp., 29 fl.

H. OOGHE en C. VAN WYMEERSCH, *Balans doorkijkboek*, Brasschaat, Biblo, 78 pp.

R. ERGEC, *Introduction au droit public - Tome II. Les droits et libertés*, Diegem, Kluwer, 168 pp., 1.570 fr.

D. LECHEN en A. PUTTEMANS, *Nouveautés en droits intellectuels marques et programmes d'ordinateur*, Brussel, Bruylant, 212 pp., 1.760 fr.

E. WYMEERSCH (ed.), *Financieel recht tussen oud en nieuw*, Antwerpen - Apeldoorn, Maklu, 902 pp., 4.750 fr.

E. WYMEERSCH, *De belangenconflictenregeling in de vennootschappen*, Antwerpen - Apeldoorn, Maklu, 204 pp., 1.600 fr.

D. VANHEULE, *Wetboek Publiek recht*, Antwerpen - Apeldoorn, Maklu, 804 pp., 795 fr.

Publiek procesrecht (losbladige uitgave), Deurne, Kluwer, 4.650 fr.

MEDEDELINGEN

Straten, Steden, Gemeenten en Kantons van de Provincie Antwerpen

Door de Koninklijke Federatie der Hoofdgriffiers van de Vrederechten en Politierechtbanken, afdeling Antwerpen, werd in samenwerking met de Orde van Advocaten te Antwerpen bovengenoemd boekje uitgegeven.

Met dit werkje wordt er gevolg gegeven aan de talrijke vragen van advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen van de Provincie Antwerpen. Aan de hand van verschillende rubrieken kan er op eenvoudige wijze nagegaan worden welke Vrederechter/Politierechter bevoegd is. Bovendien wordt er nog nuttige informatie verstrekt over de Vrederechten en Politierechtbanken van deze Provincie. Het is te verkrijgen door storting van 280,-F (inclusief verzendingskosten) op rekening nr 001-1355854-64 van de Kon. Fed. Hoofdgrif., Salielaan 3 te 2520 Ranst-Broechem.